

# EU & KOSOVO

PREGLED KLJUČNIH POLITIKA EVROPSKIH INTEGRACIJA

POLJOPRIVREDА



# EU i POLJOPRIVREDA



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

## ODRICANJE OD ODGOVORNOSTI

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije . Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova. Informacije tačne do maja 2014.

## Kakva je politika Evropske unije o Poljoprivredi?

Poljoprivreda je jedan od najvažnijih elemenata evropske integracije. Zajednička poljoprivredna politika, poznatija u EU po akronimu CAP, je predviđena u Sporazumu iz Rima i osnovana 1962 godina. Ona je razvijena u početku pod uticajem posle Drugog svetskog rata misleći da glad ne bi trebalo da se ponovi. Evropa mora imati sigurnost hrane i evropski građani moraju biti osigurani da imaju adekvatnu ponudu dobre hrane.

Početni cilj CAP je da obezbedi pristupačnost hrane za evropske građane povećanjem poljoprivredne proizvodnje i istovremeno stvarajući pristojan životni standard za poljoprivrednike garantujući fer cene za njihove proizvode.

Tokom godina bilo je nekoliko reformi CAP i tu je nova reforma koja se dešava sada, ali glavni cilj je i dalje važeći. Reforme su vođene novim okolnostima, uspehom i novim izazovima. U početnoj fazi, CAP je doveo Evropu od nestašice hrane do hiperprodukcije. Između 1970 i 1980 farmeri su proizvodili mnogo više hrane nego što je potrebno, pa je trebalo produktivnost prilagoditi u skladu sa potrebama tržišta.

Kasnije reforme su orientisane ka tržištu proizvodnje i novih dešavanja na svetskom tržištu, posebno pravilima Svetske trgovinske organizacije (STO). EU je počela da smanjuje carinske tarife za uvoz a i partneri su radili isto za poljoprivredne proizvode u EU.

U 1990 je umesto cenovne podrške, koja je smanjena, uvedeni su direktna plaćanja poljoprivrednicima. Oni su ohrabreni da se više fokusiraju na tradicionalne hrane, ekološkom proizvodnjom i organske poljoprivrede.

Danas je CAP fokusiran ne samo na snabdevanje građana sa kvalitetnom hranom, nego i na zaštiti životne sredine, u revitalizaciju ruralnih područja i zaštite prirodnih resursa.

Preko 50 godina i brojnih reformi, CAP je ostao najvažnija zajednička politika EU preko Evropske komisije. Uprkos smanjenju, CAP i dalje dobija najveći deo zajedničkog budžeta EU, skoro polovina od toga ide za poljoprivredu i ruralni razvoj. U 1984 je izdvojeno 78 % od godišnjeg budžeta EU za CAP, u 2012 CAP je izdvojeno 40 % budžeta EU. To ne znači da je većina novca poreskog obveznika u Evropi posvećena poljoprivredi i druge oblasti se direktno finansiraju iz nacionalnih budžeta država članica.

Owing to the CAP, combined with investments in research and technology, the EU has managed to become the biggest exporter of agricultural products in the world, while producing enough food for its population. As an example of this success, Netherlands, a relatively small country in terms of land area, is the second biggest exporter of agricultural products in the world after United States. Dutch exports of agricultural products in 2012 were around €70 billion.

Zahvaljujući CAP, u kombinaciji sa investicijama u istraživanju i tehnologiju, EU je uspela da postane najveći izvoznik poljoprivrednih proizvoda u svetu, a proizvodi dovoljno hrane za svoje stanovništvo. Kao primer ovog uspeha Holandija, relativno mala zemlja u pogledu površine zemljišta, je drugi najveći izvoznik poljoprivrednih proizvoda u svetu, posle SAD. Holandski izvoz poljoprivrednih proizvoda u 2012 bili su oko 70 milijardi €.

EU otvara svoje tržište za većinu poljoprivrednih proizvoda iz zemalja kandidata, iako za neke osetljive proizvode postavlja određene kvote.

## Kako je to relevantno za Kosovo?

Zajednička poljoprivredna politika EU je relevantana za Kosovo, jer pruža dobru osnovu na kojoj bi trebalo da se zasniva poljoprivredna politika. Umesto vođenja cene hrane visokog kvaliteta i njihovom niskom nivou, poljoprivredna politika EU drži cene hrane niske, a njihov kvalitet visok.

To pruža podršku poljoprivrednicima, promoviše ruralni razvoj, unapređuje poljoprivrednu produktivnost i način života ljudi koji žive u ruralnim područjima. S obzirom da dve trećine stanovništva Kosova živi u ruralnim područjima, a više od polovine teritorije je obradivo zemljište, poljoprivredna politika EU pruža dobru priliku za ruralni razvoj Kosova u budućnosti.

Ova politika pomaže proizvođačima hrane da uspeju na tržištu, dok u isto vreme stavlja zdravu i kvalitetnu hranu na stolovima građana. Uvođenje CAP-a na Kosovu će se povećati podrška poljoprivrednicima i proširiće se tržište na kome će moći da prodaju svoje proizvode bez poreza.

## Šta Kosovo treba da radi da ispunji kriterijume EU u ovoj oblasti?

Postoji veliki broj obavezujućih pravila i propisa koji su direktno primenljivi na zemljama članicama EU koje su važne za funkcionisanje zajedničke poljoprivredne politike. Kao zemlja sa perspektivom EU, Kosovo mora da uvede zakonodavne reforme u skladu sa ovim zakonskim aktima. Oni pružaju osnovne standarde za funkcionisanje poljoprivrede, kao što su uspostavljanje institucija za sprovođenje poljoprivredne strategije, grant šeme, mehanizme kontrole, poljoprivredne registarske i statistike. Oni takođe pružaju uslove za bezbednost hrane i nivoa pesticida, zaštićite bilja i voda i primeniti metode proizvodnje koje su prijatelji životne sredine. Institucije Kosova su počeli da rade u nastojanju da usklade zakone, ali proces je daleko od završetka.

Pored toga, Kosovo mora da uspostavi jake administrativne i izvršne organe da efikasno sproveđu ove zakone. Takođe, postoji potreba da se izdvoje dodatna finansijska sredstva za njihovo sprovođenje. Mnogo posla je takođe potrebno da se poboljša kapacitet poljoprivrednih aktera u centralnom i opštinskom nivou za sprovođenje zakona. Kosovo treba da izgradi efikasne mehanizme za održivo gazdovanje prirodnim resursima, odnosno, poboljša konkurentnost i inovacije u ruralnim područjima da se smanji jaz između Kosova i ostatka Evrope.

## Ono što je već postignuto?

Skupština Kosova je usvojila niz zakona<sup>◎</sup> u pogledu osnovnih standarda zakonodavstva EU o poljoprivredi kao što su zaštita voda i prirode razgovora. Broj propisa i administrativnih uputstava su takođe u mestu. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR) je razvio plan poljoprivrede i ruralnog razvoja 2009-2013 koja ima za cilj da:

◎ Law on Agricultural and Rural Development, Law on Food, Law on Agricultural Inspection, Law on Organic Agriculture, Law on Veterinary, Law on Waters, Law on Plant Protection etc.

- Restrukturira svoj agro - ruralni sektor u skladu sa zakonodavstvom EU, tako da može da ispuni svoje obaveze u ovom sektoru kada postane članica EU, i
- Poboljšanje životnog standarda seoskog stanovništva, (uključujući smanjenje siromaštva, gde postoji): to znači sužavanje urbane i ruralne razlike, pružajući veću podršku manje povoljnim područjima, a sužavanje razlike između Kosova i EU.<sup>②</sup>

Glavni izazovi sa kojima se suočava plan ostajeprimenet, raspodela finansijskih sredstava i adekvatnih kapaciteta i znanja. Iako je ovaj plan pružio dobru osnovu za poljoprivrednu Kosova i ruralnog razvoja, mnogo toga ostaje da se uradi da bi poljoprivredni sektor do zahtevima EU.

Postojajpotreba da se poboljša transparentnost poljoprivrednih institucija, kontrola za grant šeme, veterinarska i statističke kancelarije. Takođe, postoji potreba da se napravi napredak u bezbednosti hrane, odlaganju proizvoda i klanja životinja.

## Šta je EU radila da podrži ovo?

Pošto je CAP toliko važan u svemu tome, EU pomaže zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima da se pripreme za primenu EU standarda i zajedničkih pravila pre nego što postanu članice Unije. Ona pruža tehničku i finansijsku pomoć da im pomogne da donesu svoje zakone u skladu sa *acquis communautaire*<sup>③</sup> EU u oblasti ruralnog razvoja i poljoprivrede. Ranije je to urađeno sa programa SAPARD<sup>④</sup> i sad ova pomoć je obezbeđena kroz Instrument za prepristupnu pomoć IPA.

IPA sadrži posebnu komponentu ruralnog razvoja koja se zove IPARD - Instrument za prepristupnu pomoć u ruralnom razvoju.

Cilj IPARD, prema Evropskoj komisiji, jeste da pruži pomoć u sprovođenju pravila EU i standardima koji se odnose na Zajedničke poljoprivredne politike i da doprinese održivom prilagođavanju poljoprivrednog sektora i ruralnih područja u zemlji kandidata.

Ovi ciljevi treba da budu ispunjeni primenom različitih prioritetsnih mera, kao što su poboljšanje investicije u poljoprivredna gazdinstva za restrukturiranje i nadogradnju na standardima EU, priprema aktivnosti za sprovođenje poljoprivrednih ekoloških mera i razvoj ruralne ekonomije.

EU pomaže zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, kao što su Kosovo, ne samo davanjem finansijske pomoći, nego i podršku u reformi sektora, da poveća produktivnost i njegove stručne potencijale.

Finansijska pomoć za Kosovo u oblasti poljoprivrede, kao i u drugim oblastima koje pokriva IPA, rukovodi se od Kancelarije Evropske unije na Kosovu. U budućnosti, kako se Kosovo kreće ka EU, ona mora da razvije sopstvene strukture za upravljanje i raspodelu sredstava EU, uključujući i plaćanja agencije koja bi morala da bude overen od strane EU. Ovo pomaže da se pripremi zemlja kandidat za bolje korišćenje većih fondova EU nakon pristupanja uniju.

Od 2000 EU je obezbedila oko € 100 miliona u finansiranju podrške poljoprivrednom sektoru na Kosovu. Imajući u vidu da je ova oblast u EU prioritet, jer je Kosovo napreduje kroz proces evropskih integracija, odredba finansiranje i ekspertiza u ovoj oblasti će nastaviti da raste.

Jedan od najvećih doprinosova EU na Kosovu je otvaranje svog ogromnog tržišta od više od 500 miliona ljudi za većinu kosovskih poljoprivrednih proizvoda . U ovom trenutku to je u ponudi sa " asimetričnom liberalizacijom trgovine ", što znači jednostranu odluku EU da otvor svoje tržište na Kosovu dok omogućavajući Kosovo da održe zaštitu sopstvenog tržišta. U budućnosti će biti regulisano bilateralnim sporazumom trgovine i budućeg Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

② The Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Development, Agriculture and Rural Development Plan 2009-2013.

③ A French phrase that is used in EU to refer to the body of common EU legislation.

④ SAPARD stands for the "Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development". It was a programme that was put in place to assist the countries of Central and Eastern Europe, before they joined the European Union. It helped them to adopt the Community acquis and to modernise their farming systems.

Ovo je jedan od najvećih podsticaja za privlačenje direktnih investicija u poljoprivredi, jer postoji potencijal za prodaju proizvoda na velikom evropskom tržištu.

Da iskoriste ova dobra kosovskih proizvoda moraju da zadovolje EU standardi bezbednosti hrane, kvaliteta, obeležavanju i pakovanju.

## Šta Vlada Kosova radi o tome?

Vlada Kosova je preduzela nekoliko koraka da podstakne poljoprivrednu i ruralni razvoj. U cilju unapređenja privrede u ruralnim sredinama, budžet za poljoprivredni sektor je u stalnom porastu proteklih godina. Ovaj budžet je predviđen za poljoprivrednike u ruralnim oblastima za poboljšanje produktivnosti i kvaliteta poljoprivrednih proizvoda. Uz pomoć međunarodnih donatora, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja ( MPŠRR ) radi na uspostavljanju neophodnih struktura u skladu sa CAP IPARD politike prema procesu evropskih integracija.

U nastojanju približavanja ka EU CAP, Ministarstvo je formiralo odeljenje za savetodavne usluge koje pruža tehničku, ekonomsku i pravnu podršku poljoprivrednim proizvođačima. Ministarstvo će raspoređiti opštinske savetnike u svakoj opštini koji pružaju ekspertizu poljoprivrednicima da povećaju produktivnost, kvalitet proizvoda, zaštite životne sredine i preradu hrane.

Uz podršku MPŠRR, Peć i opština Prištine su pokrenule web stranice posvećene poljoprivrednicima Kosova ([www.fermaime.com](http://www.fermaime.com)) koja je pokrenuta sredinom 2013 godine. Web stranica pruža informacije i savete za poljoprivredni sektor i takođe informacije vezane za ruralni razvoj. Uz interaktivno suočavanje i na pristupačnom jeziku web stranica ima za cilj da pomogne poljoprivrednicima da povećaju svoju poljoprivrednu proizvodnju u skladu sa standardima EU. Sajt takođe pruža informacije o kriterijumima EU u poljoprivrednim oblastima i reformi kroz koje Kosovo treba da idu kao deo procesa integracije.

Pored toga, Agencija za razvoj poljoprivrede (ADA) je osnovana da implementira i nadgleda grant šeme i subvencije koje finansira Vlada Kosova i donatori. Plaćanje jedinica upravlja različite šeme podrške za poljoprivrednike u ruralnim oblastima Kosova. U 2011, plaćanje jedinica primilo više od 17.000 aplikacija, dok u 2012 više od 22.000 zahteva za direktnu isplatu projekte ruralnog razvoja. Ministarstvo takođe vodi registar poljoprivrednika, softverski sistem, koji se koristi od strane poljoprivrednih kancelarijama, u opštinama i centralno od strane Ministarstva poljoprivrede, koja omogućava sve poljoprivrednike apliciranja za subvencije i grantove biti registrovani i imati svoju poljoprivrednu podaci digitalizovana. Poljoprivrednici koji se prijave za grantove i subvencije moraju biti registrovana u poljoprivrednika registratore. Poljoprivrednici registruju zajedno sa Identifikacioni sistem zemljišnih parcela i obeležavanja i registracije životinja sistema, koji su već na snazi na Kosovu, čine jezgro tzv IACS sistema. IACS je najvažniji sistem za upravljanje i kontrolu plaćanja farmerima od strane država članica u aplikacijama vezanim za zajedničke poljoprivredne politike. On predviđa jedinstvene osnove za kontrolu, obuhvata administrativne i na licu mesta kontrole aplikacija i IT sistema, koji podržava nacionalne administracije u obavljanju svojih funkcija.

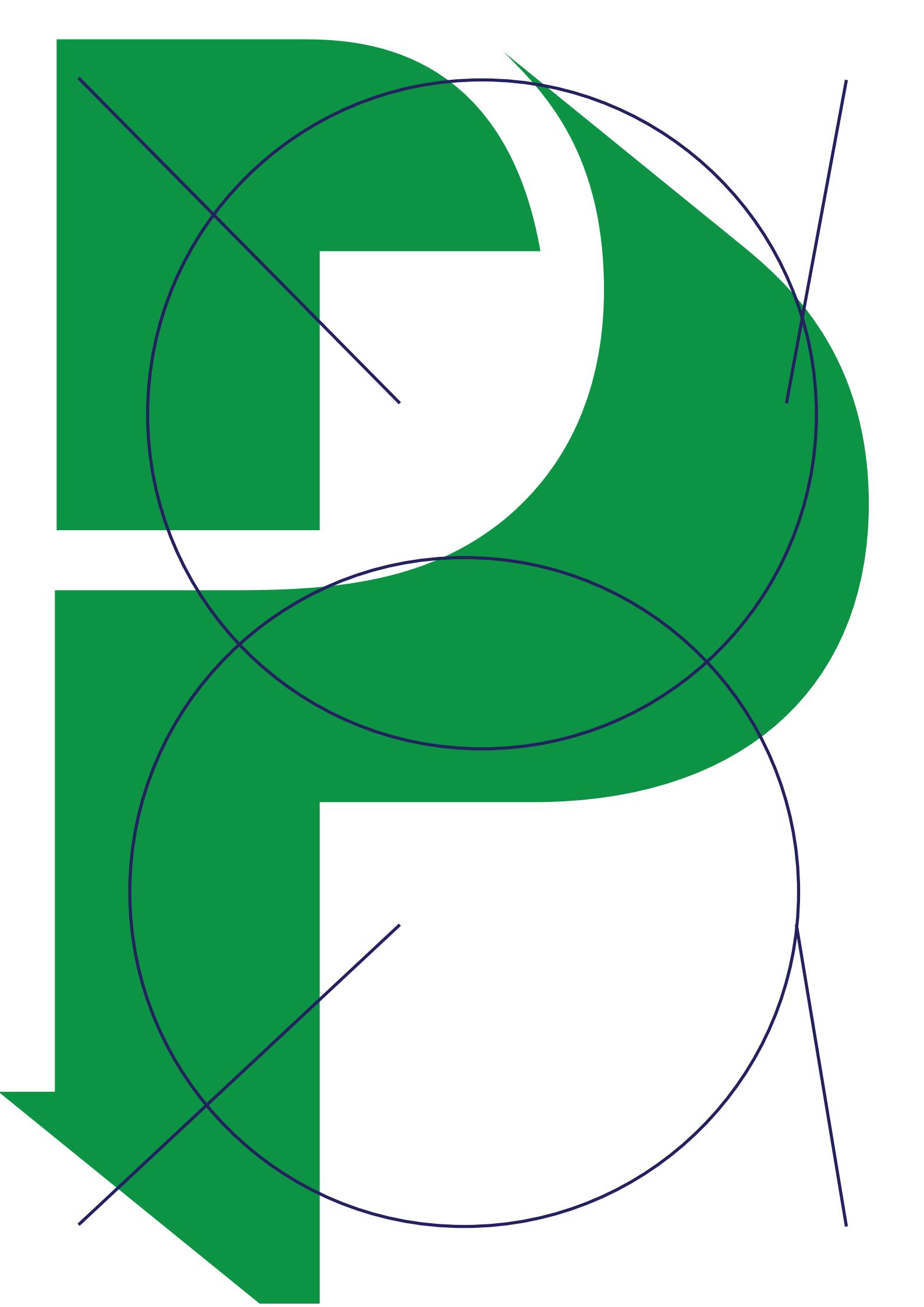
Kao osnova za reforme i usklađivanja sa standardima EU, sredinom 2013 Vlada Kosova pokrenula popisa poljoprivrede okupiti konkretne cifre i pouzdane statističke podatke o različitim oblastima sektora poljoprivrede, uključujući broju gazdinstava, veličine farmi, stoke, sadnju, proizvodnja, prihodi, rashodi i drugi. Podaci iz popisa će pomoći Vladi Kosova biti bolje informisani o odlukama. Takve istraživanja na bazi odluke će pozitivno uticati na određivanje glavnih ciljeva poljoprivredne politike u budućnosti.

## **Poređenje sa regionalnim zemljama kandidatima, potencijalnim kandidatima i novih članova, uključujući i Hrvatsku ?**

Sve zemlje regiona su napredniji od Kosova u njihovom usklađivanju sa pravnim tekovinama EU o poljoprivredi, a postoje velike razlike između njih.

Hrvatska je u potpunosti usklađena sa pravnim tekovinama EU u poljoprivrednoj politici, što je uslov za ulazak u EU. Ona ima svoju agenciju za plaćanje, overen od strane EU. Tokom pregovora o pristupanju, Hrvatska je postepeno smanjila i na kraju ukinula svoje subvencije poljoprivrednicima. Nastavak njih bi bilo nezakonito, nakon ulaska u EU. Hrvatska Poljoprivreda od sada će biti deo zajedničke politike EU, a ne vođena od strane Hrvatske. Hrvatska je uspela da dobije od prelazno odstupanje EU koja ograničava pravo državljana drugih zemalja EU da kupuju poljoprivredno zemljište na period do sedam godina. Hrvatski poljoprivrednici će moći da dobiju sredstva EU u obliku direktnih plaćanja. Za drugu polovicu 2013 to iznosi € 93 miliona, a predviđa se da će ovo biti godišnje između 350 miliona € i 400 €. Ali Hrvatski proizvođači će takođe morati da se takmiče na sopstvenom tržištu sa proizvodnjom od ostatka EU.

Druge zemlje kandidati, kao što su Crna Gora, Srbija, BJRM i potencijalni kandidati Albanija i Bosna i Hercegovina, postižu napredak u usklađivanju sa pravnim tekovinama EU, ali, prema proceni koju je Evropska komisija iznala u godišnjem izveštaju o napretku, oni svi i dalje u ranoj fazi procesa. Ove zemlje profitiraju od trgovinskih komponenti Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i povećanje njihovog izvoza poljoprivrednih proizvoda u EU.



Z  
A  
Š  
T  
I  
T  
A  
  
P  
O  
T  
R  
O  
Š  
A  
Č  
A



**EU i**  
**ZAŠTITA POTROŠAČA**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Zaštita potrošača postaje sve važnija na nivou EU. To je samo po sebi jedna od najvažnijih politika EU koje se odnose na svakodnevni život građana. Svi 500 miliona građana EU su istovremeno i potrošači.

Dakle, zaštita njihovih prava, njihova bezbednost, uverenje da su obezbeđeni na tržištu sa onim što plate i da oni imaju pravo na naknadu su prioritet na nivou EU. Danas većina politike zaštite potrošača, više od 80 odsto, u stvari, je regulisano na nivou EU, ali realizacija zavisi isključivo od domaćih vlasti.

Tokom svojih političkih i ekonomskih iskustva, EU prepoznaju značaj zaštite kupaca i sada primenjuje oštре mere politike da obezbede da potrošači uživaju svoja prava.

Politika potrošača omogućava građanima da kupuju sigurne proizvode, pruža im bolje izbore, štiti od nepoštene tržišne prakse, omogućava da traže kvalitet i vrednost za novac i pomaže građanima rešavanje sporova sa poslovnim operaterima na vreme i troškovno - efikasan način.

Više detalja o koristima koje potrošači primaju u EU su dati u tabeli sa desne strane.

## Zaštita potrošača u EU Deset Osnovnih principa

**Kupite šta želite, gde želite : potrošači u EU mogu da kupe robu, bez potrebe da brinu o carini ili PDV-prilikom povrata kući.**

**Ako ne odgovara, pošaljite nazad:** Ako potrošač kupi novi televizor i odmah se pokvari, ona ima mogućnost da ga vratí nazad, da ga zameni ili popraviti ili alternativno traži povraćaj.

**Visoki standardi za bezbednost hrane i robe široke potrošnje:** Proizvodi koji se prodaju u EU moraju da budu bezbedni. Ovo važi za sve robe široke potrošnje, kao što su igračke, kozmetika, električne opreme, hrane i drugih.

**Znate šta jedete:** proizvođači hrane moraju obezbediti informacije u paketu. Etiketiranje omogućava potrošačima da razumeju šta oni jedu. Detalji moraju obezbediti sastojke, konzervanse, zasladičave itd.

**Ugovori bi trebalo da budu fer prema potrošačima:** osiguranje da su nepošteni ugovorni uslovi zabranjeni, štite potrošače od raznih zloupotreba ugovora.

**Kupci mogu promeniti svoje mišljenje:** Ako prodavac ubedi potrošača da potpiše ugovor, zakon EU štiti potrošača od pragne prodaje, dajući mogućnost da se ponisti takav ugovor u roku od nekoliko dana.

**Lakše upoređenje cena:** Supermarketi su obavezni da daju jediničnu cenu po proizvodu, koliko su troškovi proizvoda po kilogramu ili po litru - pomažući potrošačima da odluče najbolju vrednost za novac.

**Potrošači ne treba da budu zavedeni:** Reklama koja dovodi u zabludu ili obmanjuje potrošače je zabranjena po zakonu EU.

**Zaštita na odmoru:** Ako potrošač kupuje odmor paket, a to ne odgovara onome što je ponuđeno - oni imaju pravo na naknadu. Pravo EU štiti protiv nepoštenih prodavaca.

**Delotvorno ispravljanje prekograničnih sporova:** EU pomaže potrošačima da rešavaju sporove, podnose pritužbe, i pomože potrošačima tražiti naknadu štete, ako oni imaju spor sa trgovcima u drugoj zemlji EU.

## Kako to utiče na Kosovo?

Kako se kreće ka integraciji u EU, Kosovo je u obavezi da prenesu politiku zaštite potrošača u EU u domaće zakonodavstvo, uspostave nezavisne administrativne strukture i izvršna ovlašćenja koja će omogućiti efikasno sprovođenje zakonodavstva, tržišni nadzor i kontrolu.

Kosovo će biti potrebno da poveća poverenje potrošača u sposobnost državnih institucija da zaštite svoj interes. Veoma je važno da se uspostave mehanizmi za rešavanje sporova i pojednostavljene procedure za podnošenje sudske žalbe protiv privrednih subjekata. Potrošači treba dodatno da se informišu o svojim pravima i odgovornostima na konzistentan način.

Sa procesom evropskih integracija, Vlada Kosova će dodatno biti u obavezi da obezbedi da poslovni operateri obrate više pažnje prema poštovanju potrošača. Institucije će biti potrebno da se ojačaju ulogu civilnih organizacija, znajući da su takva tela od ključnog značaja za stub zaštite potrošača. Preduzeća će morati da poštuju obaveze u pogledu bezbednosti hrane proizvoda, sprovesti fer poslovne prakse, pruže adekvatne usluge potrošačima i ispunji njihove zahteve za preplatnike.

Pored poboljšanja života građana i unapređenje njihovih izbora, zaštita potrošača igra važnu ulogu u ekonomskom razvoju u skladu sa drugim reformama u slobodnoj tržišnoj privredi, kao što je trgovina bez barijera, konkurenčije i poslovnih reformi.

## Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Organizacije koje promovišu prava potrošača na Kosovu su zabrinuti zbog nedostatka napretka u zaštiti potrošača. Nisu samo prava potrošača u opasnosti, ali prosečan kupac na Kosovu ima manje od 2 € dnevno za potrošnju, zbog ekonomskih teškoća i visoke stope nezaposlenosti. Privrede koje su neefikasne su u stanju da služe svojoj svrsi za zaštitu potrošača, kao nejednakost praznine i nedostatak konkurenčije dozvoljavaju velike kompanije da budu u monopolu i kontrolu tržišta.

Zakon o zaštiti potrošača koji je usvojen koji reguliše i štiti osnovna prava potrošača i pokriva oblasti kao što su obeležavanje, nepravičnih ugovornih uslova potrošač, nepoštenih poslovnih praksi, obmanjujućeg oglašavanja, prodaje preko interneta i mnogo više. Dodatna zaštita prava potrošača je obezbeđena sa usvajanjem Zakona o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usaglašenosti.

Ovo polje je dodatno ojačano sa usvajanjem Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda, koji pruža korisnicima proizvode i zaštita potrošača visokog nivoa i takođe obezbeđenje kretanje robe na unutrašnjem tržištu.

Međutim, postoje ograničeni kapaciteti među inspekcijskim organima da nadziru tržište i rešavanje potrošačkih problema. Veći deo zakona u vezi sa zaštitom potrošača mora da se sprovode lokalne Opštinske inspekcije uključujući:

- Tržišnu inspekciju;
- Veterinarsku inspekciju;
- Sanitarne inspekcije;
- Izgradnja inspektorata;
- Inspektorat za zaštitu životne sredine;
- Opštinsku inspekciju prevoza;
- Inspektorat za poljoprivredu.

## Šta EU može da uradi da podrži ovo?

Evropska unija promoviše aktivnosti udruženja za zaštitu potrošača i pomaže Kosovu da se poveća svest među potrošačima o njihovim pravima. Kosovo može imati koristi od primera EU u svojoj potrošačkoj politici na mnogo načina. Prilagođavanjem svoje domaćeg zakonodavstva i da budu što više pravi potrošači, bolje štite prava svojih državljanina i ostvari napredak ka EU. Kako tržište Evropska unija vidi kao priliku za budući izvoz kosovskih proizvoda, u skladu sa propisima EU o Bezbednosnim standardima su neophodni.

Kosovo takođe može iskoristiti RAPEKS, sistem brzog upozorenja EU da obaveštava države članice o rizicima po zdravlje i bezbednost potrošača. U tom sistemu Kosovo može naći spisak opasnih proizvoda i mogu ga koristiti da zabrane njihovu prodaju u Kosovo. Ovaj sistem prvenstveno ima za cilj da pomogne države članice EU, ali se sve više koristi od strane drugih zemalja, posebno onih koji izvoze u EU.

## Šta Vlada radi?

Odgovornost za zaštitu potrošača je podeljena među raznim institucijama Kosova, uključujući vladu, sud, inspekcijske službe i poslovne operatore. Međutim, vodeća institucija politike zaštite potrošača je Ministarstvo trgovine i industrije ( MTI ). Do sada, značajan napredak je postignut u usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa *acquis communautaire*, odnosno korpus zakonodavstva EU.

Program za zaštitu potrošača usvojen je 2010-2014 koji ima za cilj da unapredi zaštitu potrošača, pretvarajući ga u kvalitativnu, kontinuiranu i sveobuhvatnu zaštitu u odnosu na javno zdravlje, životnu sredinu, održivog tržišta i stvaranje povoljnih uslova za poslovanje. Tri glavna cilja su prvo da se uspostavi osnova za razvoj bezbednog tržišta, drugo za podršku organizacijama civilnog društva o zaštiti potrošača i treće da razviju mehanizme za kontinuiranu edukaciju potrošača i pružanje saveta za njih. Program takođe prepoznaće važnost usklađivanja zakona Kosova sa politikom EU o zaštiti potrošača. Za sprovođenje ovog programa, Akcioni plan je dizajniran i odobren, koji uključuje ključne vladine institucije, nevladine organizacije i poslovne asocijacije.

U pogledu administrativnih struktura, osnovano je Odeljenje za zaštitu potrošača, koji je odgovoran za predlaganje, projektovanje i obezbeđivanje sprovođenja propisa i strateških dokumenata politike / za zaštitu potrošača. Drugi razvija žalbe kupaca rukovanjem sistem i alternativne načine za rešavanje sporova i organizuje podizanje svesti potrošača kampanje za dalja znanja stanovništva o pravima potrošača.

Savet za zaštitu potrošača je savetodavno telo sastavljeno od predstavnika MTI, udruženja za zaštitu potrošača, privrednih predstavnika i nezavisnih eksperata, koji je takođe uspostavljena i potpuno funkcionalna. Savet je odgovoran za izradu i sprovođenje Nacionalnog programa za zaštitu potrošača koji obezbeđuje politiku zaštite potrošača za period 2010 - 2014.

Organizacija i delokrug rada Saveta je nedavno definisana Pravilnikom za funkcionisanje Saveta za zaštitu potrošača. Važno je napomenuti da su potrošači dobili priliku da ulože žalbu protiv nepoštenog poslovanja pomoću online platforme koja funkcioniše u okviru Odeljenja za zaštitu potrošača. Građani mogu prijaviti kršenje njihovih prava potrošača putem telefona.

U smislu podizanja svesti, različite aktivnosti su organizovane tokom cele godine, uključujući i kampanje, okruglih stolova, elektronskih poruka, promotivne aktivnosti i distribuciju letaka u školama. Sve aktivnosti se obavljaju sa jednim ciljem da se podigne svest o pravima potrošača, aktuelnih operativnih mehanizama u mestu, zakonodavnog okvira i opšte zaštite potrošača.

## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom.

Zaštita potrošača i zdravlja u zemljama Zapadnog Balkana se poboljšava, povećava se svest i Potrošačke organizacije za zaštitu su više i više aktivne. All zemlje treba da učine više da usvoje i implementiraju svoje nacionalne strategije o zaštiti potrošača.

Hrvatska, kao Nova država članica, je u potpunosti uskladila svoje zakonodavstvo sa pravnim tekovinama EU, ali zaštita potrošača u praksi dalje zaostaje za EU prosekom. Mnogi potrošači nisu ni svesni većinu svojih prava i kako oni mogu biti zaštićeni.

Crna Gora, zemlja kandidat koja je u procesu pregovora o članstvu, je ostvarila izvjestan napredak u oblasti zaštite potrošača i zdravlja. Administrativni kapaciteti grada treba da se nastave. Podrška za potrošače nevladinih organizacija je potrebna. Ukupne pripreme u ovim oblastima su umereno napredovale.

Makedonija je takođe postigla izvestan napredak u ovoj oblasti, ali Evropska komisija smatra da je dalji napredak podriva ograničenim raspoloživim finansijskim sredstvima i slabe operativne strukture, posebno u oblasti zaštite potrošača.

U Albaniji uspostavljanje odgovarajućeg sistema nadzora nad tržištem je odloženo. Zdravstveni sektor je i dalje znatno nedovoljan kao i osoblje, ometa pravilno sprovođenje javnog zdravlja zakonodavstva i politike, posebno u oblasti primarne zdravstvene zaštite. Sve u svemu, pripreme su u ranoj fazi.

Srbija je ostvarila izvestan napredak u oblasti zaštite potrošača i zdravlja, naročito u vezi sa strategijom o zaštiti potrošača. Potrebni su dalji napor da se nastavi sprovođenje postojećeg zakonskog okvira i da nastave svoj usklađivanje i potpunu primenu prava EU.

Institucionalna koordinacija između relevantnih aktera i administrativnih kapaciteta u obe oblasti treba da budu ojačane. EU bi želela da vide sve zemlje regiona daju veću podršku građanskim inicijativama i nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom potrošača.

## Korisne činjenice i brojke

**Slika 1 : Ukupna potrošnja na Kosovu 2003-2011**

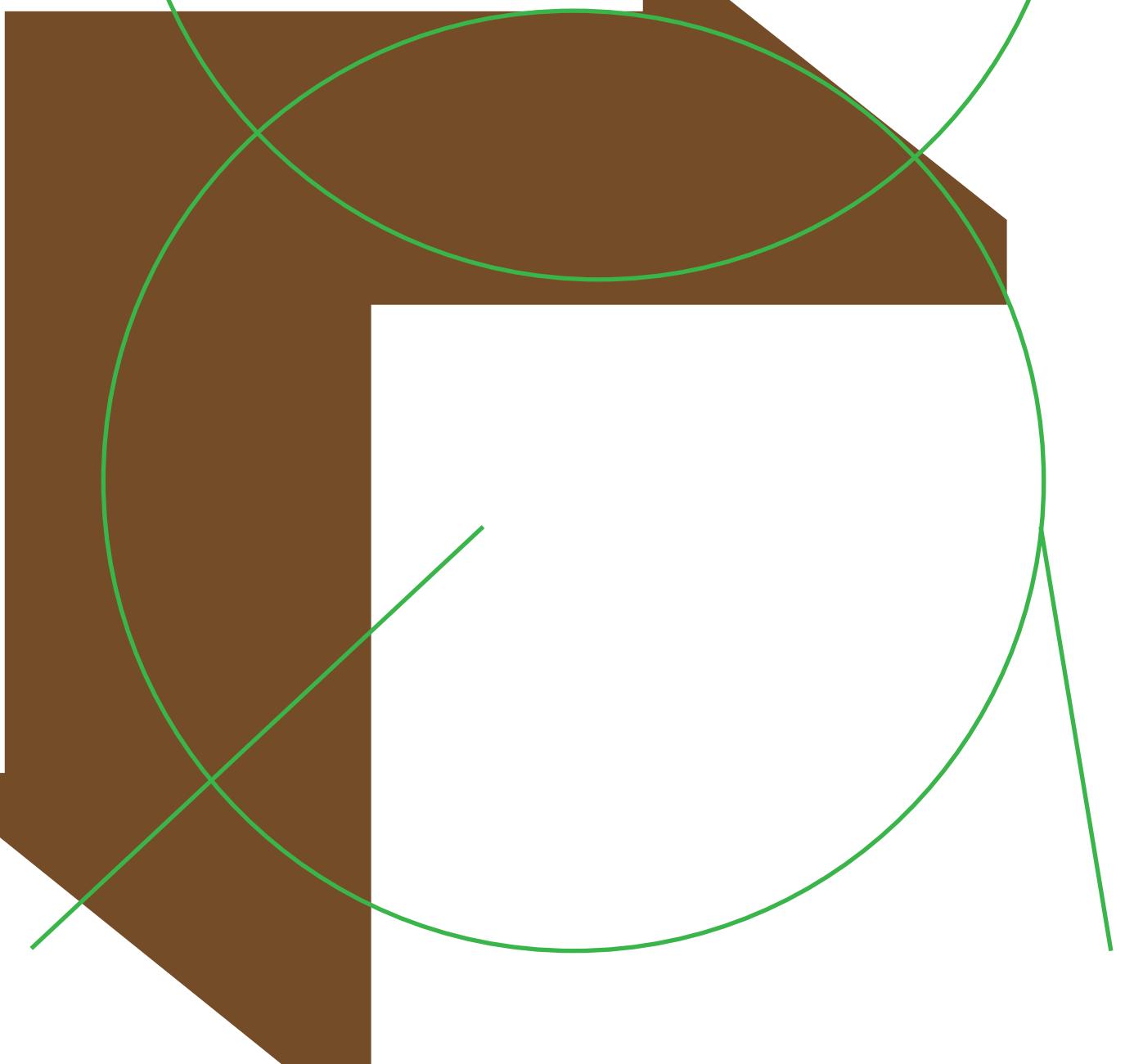
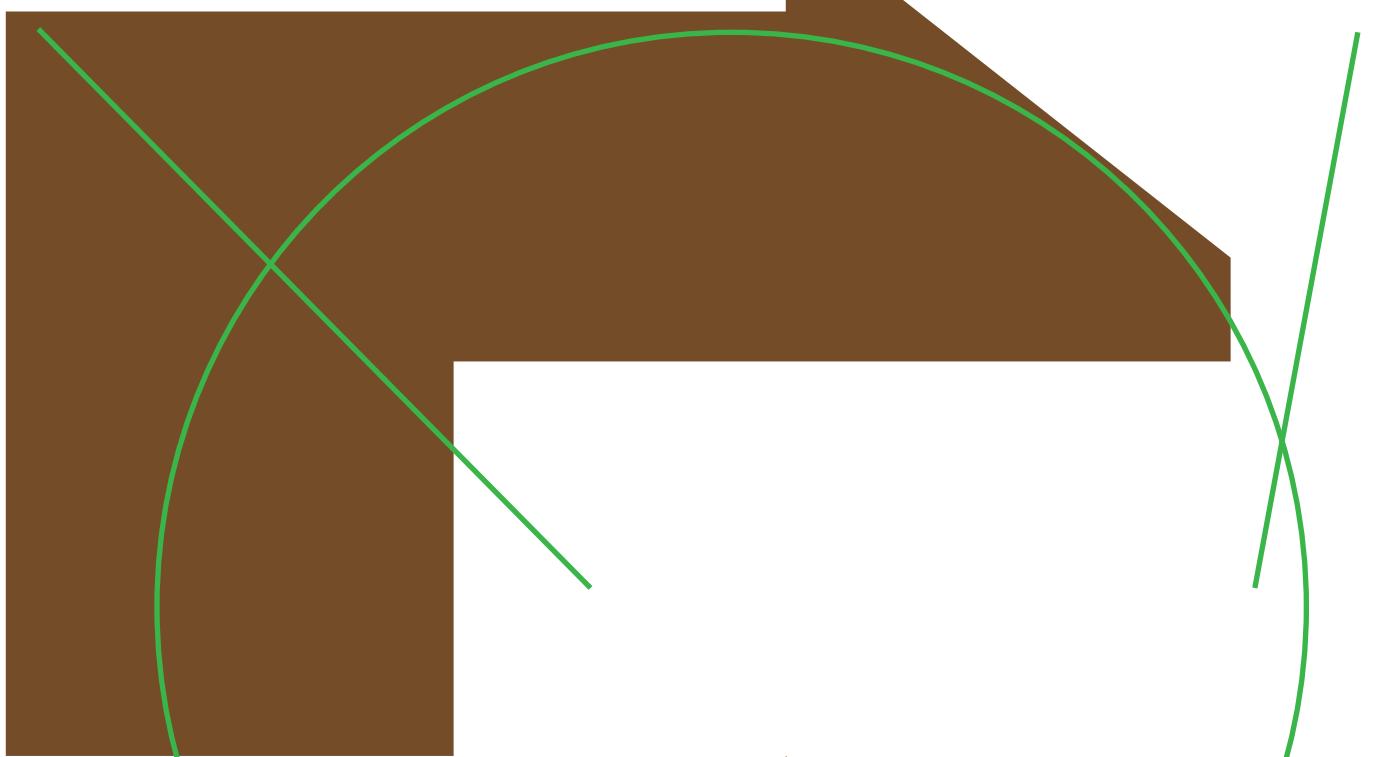
Godina	Ukupno u millionima	Potrošnja po domaćinstvu	Potrošnja po glavi stanovnika
2003	1,493	5,400	840
2004	1,529	5,600	910
2005	1,549	5,900	950
2006	1,414	5,700	980
2007	1,403	5,700	980
2008	1,798	6,707	1,156
2009	1,911	6,847	1,161
2010	1,937	7,110	1,226
2011	1,928	7,010	1,210

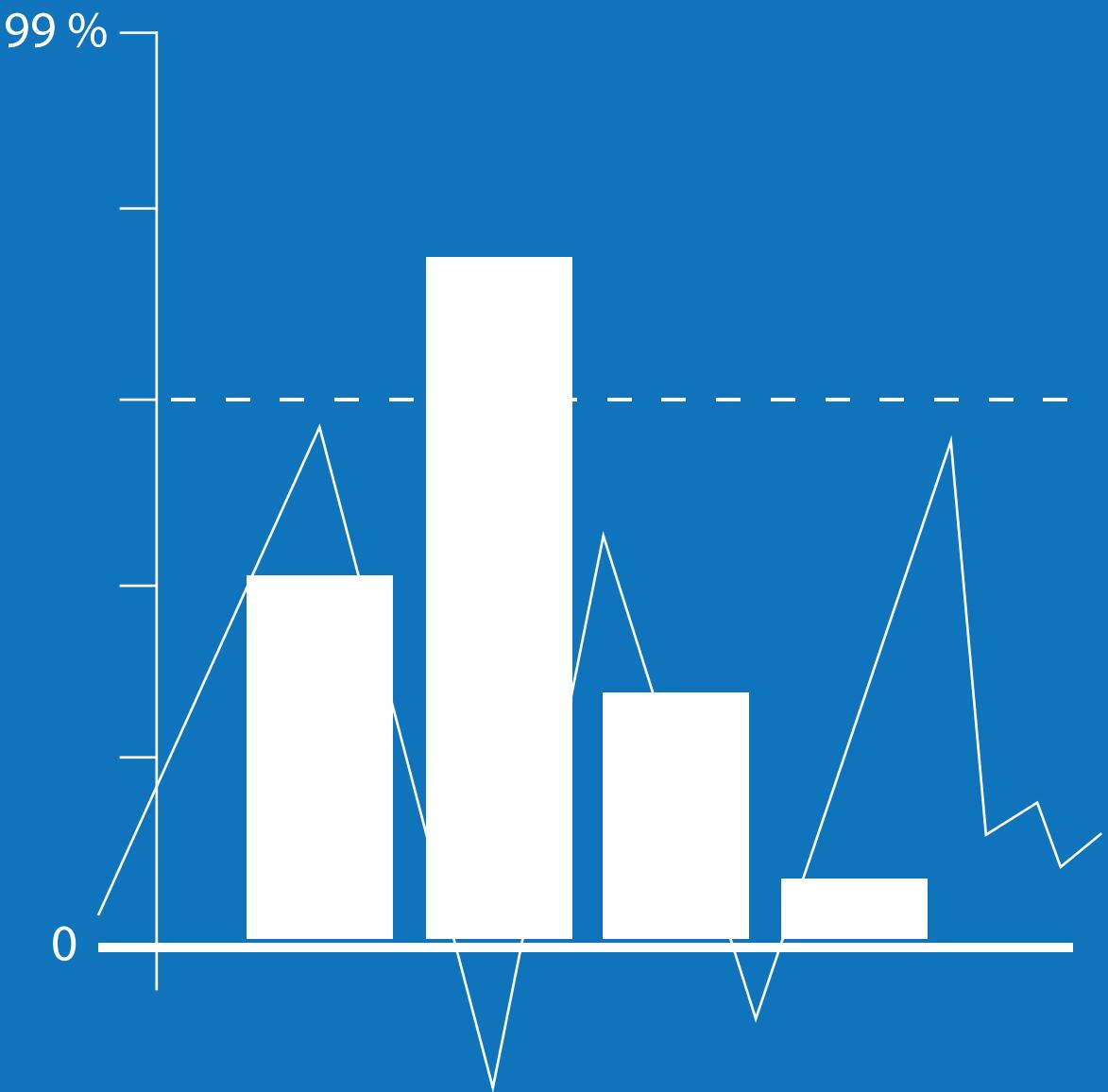
Izvor 1 : Statistički Agencija Kosova " Anketa o potrošnji domaćinstava 2011 "

**Slika 2: Raspodela potrošnje na Kosovu prema grupama potrošnje, 2010 - 2012, u %**

Potrošnja	2010	2011	2012
Hrana i bezalkoholna pića	35	38	45
Alkohol i duvan	4	4	5
Odeća i obuća	6	5	4
Nameštaj	33	31	30
Zdravlje	3	3	3
Transport	2	2	2
Komunikacija	6	6	4
Rekreacija	2	2	2
Obrazovanje	2	2	1
Hoteli I restorani	1	1	1
Ostale	3	3	1
Domaća proizvodnja hrane	3	3	2
<i>Domaća proizvodnja hrane</i>	7	7	6

Izvor 2: Statistički Agencija Kosova "Anketa o potrošnji domaćinstava 2012 "





**EU i**  
**EKONOMSKI RAZVOJ**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Evropska unija danas je uspešan projekat mira, koji je okupio evropske nacije i osigurao neviđen period mira, stabilnosti i prosperiteta. Međutim, ekonomija I želja da se ojačaju ekonomske saradnje i trgovine između različitih evropskih nacija koje su služile kao glavni pokretač evropskog ujedinjenja. To je ekonomija koja donela prve zadruge, koja je bila Evropska zajednica za ugalj i čelik (ECSC), sa ciljem cilju organizovanja slobodnog kretanja uglja i čelika i slobodan pristup izvorima proizvodnje. Ona je formalno osnovana Ugovorom iz Pariza (1951), koju su potpisali Belgija, Francuska, Zapadna Nemačka, Italija, Holandija i Luksemburg. Evropska ekonomska zajednica je nastala je Ugovorom iz Rima 1957.

Evropska unija se sastoji od 28 država članica, sa više od 500 miliona stanovnika, a danas je najveća ekonomija na svetu u pogledu BDP-a. Zajedno zemlje EU generišu BDP od preko € 12,894 biliona godišnje, sa prosečnom BDP više od 25.000 € po stanovniku. Evropska unija danas pokazuje da je ekonomski razvoj lakše da se osigura delujući zajedno, kao što je rešavanje izazova u slučaju ekonomske krize.

## Kako je relevantano za Kosovo?

Politika ekonomskog razvoja EU je u velikoj meri povezana sa trgovinskom politikom i ima za cilj podsticanje ekonomskog razvoja i smanjenje siromaštva. Pored podsticanja ekonomskog razvoja u zemljama članicama EU, ova politika ima za cilj da poboljša ekonomije zemalja u razvoju tako što im omogućava da prodaju svoje proizvode na tržištu EU. Proces evropskih integracija predstavlja dobru priliku za ekonomski razvoj Kosova.

U ovoj ranoj fazi procesa evropskih integracija, Kosova ima koristi od prepristupnih fondova i bescarinski pristup tržištu EU. Kosovo ima pravo na finansijsku pomoć od EU u okviru Instrumenta za prepristupnu pomoć ( IPA ). Od 2007 do 2013 EU je uložila više od 500 miliona evra kroz IPA. U 2013.godišnji program IPA izdvojila 71,4 miliona evra da pomogne ekonomiju Kosova, trgovinu i industriju, vladavinu prava i reformu javne uprave. Kosovo takođe dobija podršku od država članica kroz bilateralne izvore sopstvenih finansiranja.

Od Kosova se traži da sprovede oštре mере kako bi uskladila svoje ekonomske politike sa *acquis communautaire* ili zakonodavstvom EU. Sada kada je Kosovo zaključilo pregovore o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju ( SSP ), potrebno je dodatno uskladiti svoju politiku, posebno u oblastima koje se direktno tiču sporazuma. Tokom pregovora o SSP, trgovinska politika je bila na vrhu dnevnog reda. Stupanjem na snagu trgovinskih mera, Kosovo će morati da se prilagodi i postepeno smanjuje i eliminiše carine koje se naplaćuju za uvoz robe poreklom iz EU na Kosovo.

Približavanje ekonomske aktivnosti sa onom u EU će biti od koristi za Kosovo. Kao primer, zbog eliminacije carinskih tarifa, potrošači treba da imaju koristi od nižih cena u EU – za uvezenu robu. Takođe se podrazumeva da će konkurenčija povećati kvalitet domaćih proizvoda, koji će morati da ispunе standarde EU, počev od bezbednosti hrane do intelektualne svojine.

Evropska komisija stalno produžava koordinaciju ekonomskog razvoja, dok vođenje ekonomije ostaje odgovornost nacionalnih vlada. Komisija prati ekonomska kretanja država članica EU, izdavanjem izveštaja, ekonomske prognoze i konkretnе preporuke specifične zemlja.

EU je uspela da obrati i donekle savladala ekonomsku krizu iz 2008 i sada vraća privredni rast. Postoje razlike u ekonomskom učinku među zemljama članicama EU; neki ugоварaju i raste im nezaposlenost, dok su drugi u bolje stanju. Jedan od najvećih izazova sa kojima se EU suočava je nezaposlenost mladih i da je rešavanje ovog problema na evropskom nivou.

" Evropa 2020 " je osnovana kao strategija EU koja ima za cilj ekonomski rast u narednim godinama. Ova strategija postavlja ambiciozne ciljeve za zapošljavanje, obrazovanje, socijalnu inkluziju, inovacije i klimu i energiju. U poslednje tri godine, EU je značajno ojačala svoje ekonomsko upravljanje.

Na primer, kako bi se ispunili standardi EU, domaći proizvođači mleka će morati da primenjuju mere bezbednosti hrane, kafići će morati da obezbede fiskalne kupone u svako doba i CD prodavnice neće biti u stanju da prodaju piratske proizvode. Kao rezultat toga, ne formalna ekomska aktivnost koja je štetila Kosovu decenijama će postepeno biti smanjena.

Uredba o politikama ekonomskog razvoja jača kontrolu nad preduzećima i uspostavlja odgovarajuće mehanizme za rad konkurentne na tržištu. Iskustvo pokazuje da, ako zemlje primenjuju snažna ekonom-ska pravila, oni će imati koristi na duže staze. Kada gledamo države članice EU, ne može se naći ekonomiju koja je oslabljena procesom pristupanja ili eventualnog članstva. Naprotiv, njihove ekonomije su u rastu i razvoju. Ove zemlje imaju koristi od povećanja izvoza u većem tržištu, povećanje stranih direktnih investicija i slobodnog kretanja kapitala, usluga i radne snage.

## Šta EU radi da bi podržao proces?

Evropska unija je pomaže ekonomski oporavak i razvoj na Kosovu od kraja rata. EU je daleko najveći pojedinačni donator od finansijske pomoći na Kosovo sa više od 2 milijarde evra pomoći od 1999. Kosovo je takođe najveća po glavi korisnik pomoći EU na svetu.

Pored toga što je najveći donator, Evropska unija je takođe koordinirala aktivnosti drugih donatora na međunarodnom nivou. Bio je domaćin prve međunarodne donatorske konferencije za obnovu Kosova u 1999 u Briselu, kada su najhitnije potrebe Kosova samo mesec dana posle rata, bili u vezi sa rekonstruk-cijom. Dana 11. jula 2008, Evropska komisija je bila domaćin donatorskoj konferenciji za Kosovo u Briselu. Na konferenciji, Komisija je pozvala donatore ( države članice EU, donatori koji nisu članice EU, a međunarodne finansijske institucije ) da doprinesu društveno - ekonomskom razvoju Kosova i pomognu premostiti jaz u finansiranju od nekih milijardi € 1,4 godina za period 2009-2011. Iznos založenih premašio je 1,2 milijardi €, sa ukupnom doprinosu EU ( Komisija + članice EU ) od skoro 800 miliona €.

Novi fokus pomoći EU je ekonomski, koncentrišući se na podsticanje razvoja Kosova stabilnih institucija i održivog ekonomskog razvoja kako bi osigurali evropsku budućnost Kosova. Evropska unija pomaže Vladi Kosova da usvoji strategiju ekonomskog razvoja.

## Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Kosovo ima veoma malu privredu sa stabilnom stopom rasta. Prosečna stopa rasta u poslednje tri godine bio je 3,5 %, uglavnom se pripisuje javnim investicijama, trgovine i doznaka. BDP po glavi stanovnika je najniži u Evropi I veliki broj stanovništva zavisi od doznaka. Iako član Centralnog evropskog sporazuma o slobodnoj trgovini ( CEFTA ) od 2007, Kosovo nije dostigla svoj puni ekonomski potencijal. Uvoz je veoma visok, a izvoz i dalje veoma nizak, zbog čega značajan trgovinski debalans. Kosovo uglavnom trguje sa zemljama članicama EU, CEFTA i Turske.

Vizija Kosova za ekonomski razvoj je istaknuta u Akcionom planu za ekonomski razvoj 2011-2014. Plan ima za cilj da dostigne ambiciozno 7-8 % godišnjeg ekonomskog rasta i smanjenje nezaposlenosti od 8-10 % godišnje. Ovo se očekuje da se postigne kroz niz akcija koje imaju za cilj da ojačaju privatni sektor, poboljšaju imidž Kosova da poveća strane investicije, stvori stabilnije poslovno okruženje, postigne makro - fiskalnu održivost, revitalizuje poljoprivredu, poboljša infrastrukturu i nastavi privatizaciju javnih sredstava.

### BDP po glavi stanovnika 2012

Kosovo	2,800€
Prosek u EU	25,500€
Luksemburg - Najviši u EU	67,100€
Bugarska - Najniža u EU	12,100€

## Šta Vlada radi / planira da uradi ? Koji su sadašnji kapaciteti?

Kosovo je uspostavilo stabilan bankarski sektor, u kojem depoziti i krediti rastu. Bankarski sektor takođe zapošljava značajan broj mlade obrazovane radne snage. Vlada koristi javne finansije za izgradnju nove infrastrukture, koji će obezbediti mogućnosti zapošljavanja za mnoge. Izvestan napredak se takođe primetio u razvoju poljoprivrede, kroz nastavak finansijske i tehničke pomoći lokalnim farmerima.

S druge strane, jedan od većih izazova sa kojima se suočavaju na Kosovu u toku prelaznog perioda je proces privatizacije. Bilo je više od 500 preduzeća u državnom vlasništvu prolazi kroz proces privatizacije. Iako su većina ovih preduzeća privatizovana, narod Kosova je stekao malo koristi od njega. Proces je takođe ozbiljno kritikovan zbog korupcije od strane opozicije i civilnog društva.

Krajem 2012, Kosovo je postalo član Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD). Kosovo je dodatno potpisalo Okvirni sporazum sa Evropskom investicionom bankom ( EIB ), koja omogućava EIB za finansiranje projekata na Kosovu. Članstvo u ovim finansijskim institucijama postavlja osnove za povoljni razvoj kroz pristup investicionim kreditima. Da bi koristili ove resurse do svog punog potencijala, Kosovo je u obavezi da razvije projekte i planove izvodljivosti koji obezbeđuju dugoročni ekonomski razvoj i rast.

Vlada je takođe radila sa Evropskom komisijom da razvije nacrt Strategije za zemlju novim višegodišnjim finansijskim okvirom 2014-2020, koja pruža koherentan okvir za nastavak finansijske pomoći kroz IPA II. Ovaj program će nastaviti da podržava Kosovo u svojim pripremama za članstvo u EU i progresivno usklađivanje njenih institucija i privrede sa standardima i politikama Evropske unije, u skladu sa svojim specifičnim potrebama i prilagoditi procesu pristupanja. Veoma je važno da se ova je podrška praćena jačim naporima Vlade Kosova da koriste svoje resurse u punom ekonomskom potencijalu. Kosovo mora da razviju strategije i koristi svoje komparativne prednosti, kao što su prirodni resursi, nove infrastrukture, niski režim oporezivanja, mладог kvalifikovanog stanovništva i povoljnom geografskom položaju u korist svoje ekonomije.

## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom

Ekonomski odnosi sa EU i pomoći kroz IPA su od suštinskog značaja za ekonomski razvoj zemalja Zapadnog Balkana. Mnoge zemlje u regionu su u ranoj fazi u njihovim naporima da postanu funkcionalna tržišna ekonomija i da ispunjavaju ekonomski kriterijume za članstvo u EU. Nijedna zemlja koja nije EU, u regionu nema status funkcionalne tržišne ekonomije. Turska ima taj status i to čini Hrvatsku kao najnoviji član EU.

Pristup jedinstvenom tržištu EU za robu i usluge pruža važan kanal za rast. EU je destinacija za oko 60 % izvoza iz zemalja Zapadnog Balkana. EU je takođe daleko najveći provajder stranih direktnih investicija ( SDI ). Podrška Evropske komisije za održivi ekonomski razvoj na Zapadnom Balkanu prevazilazi makro - ekonomске stabilizacije i postizanje statusa funkcionalne tržišne ekonomije. Od početka krize, Komisija insistira da više mora da se uradi da se obrati tešku društveno - ekonomsku situaciju, posebno visoku stopu nezaposlenosti. Komisija je takođe naglasila potrebu da se podrže investicije u infrastrukturu na Zapadnom Balkanu. Sve zemlje regiona još uvek imaju problem sa raširenom korupcijom, prepreku za ekonomski razvoj.

EU traži kandidate u zemljama regiona da koriste ovaj status i bolje pripreme za buduće članstvo u EU. Primer Hrvatske pokazuje da je članstvo stvara velike mogućnosti, ali ne i automatski reši ekonomski probleme. U svojoj početnoj fazi, kao nova članica EU, hrvatska privreda nastavila je da imaju ozbiljne probleme i bila je još u recesiji. Nakon Grčke i Portugalije Hrvatska ima najveću nezaposlenost u EU.

### Korisni grafikoni i brojke

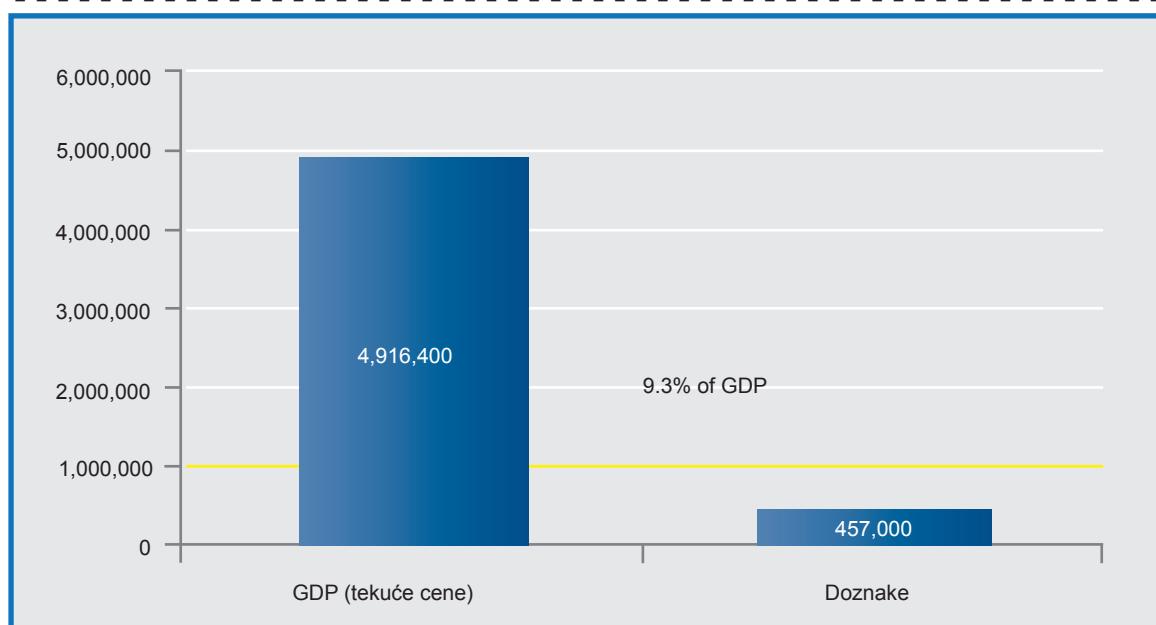
Slika 1: Ekonomski pokazatelji Kosova

Izvor 1: Kosovska agencija za Statistike.

#### EKONOMSKI POKAZATELJI 2012

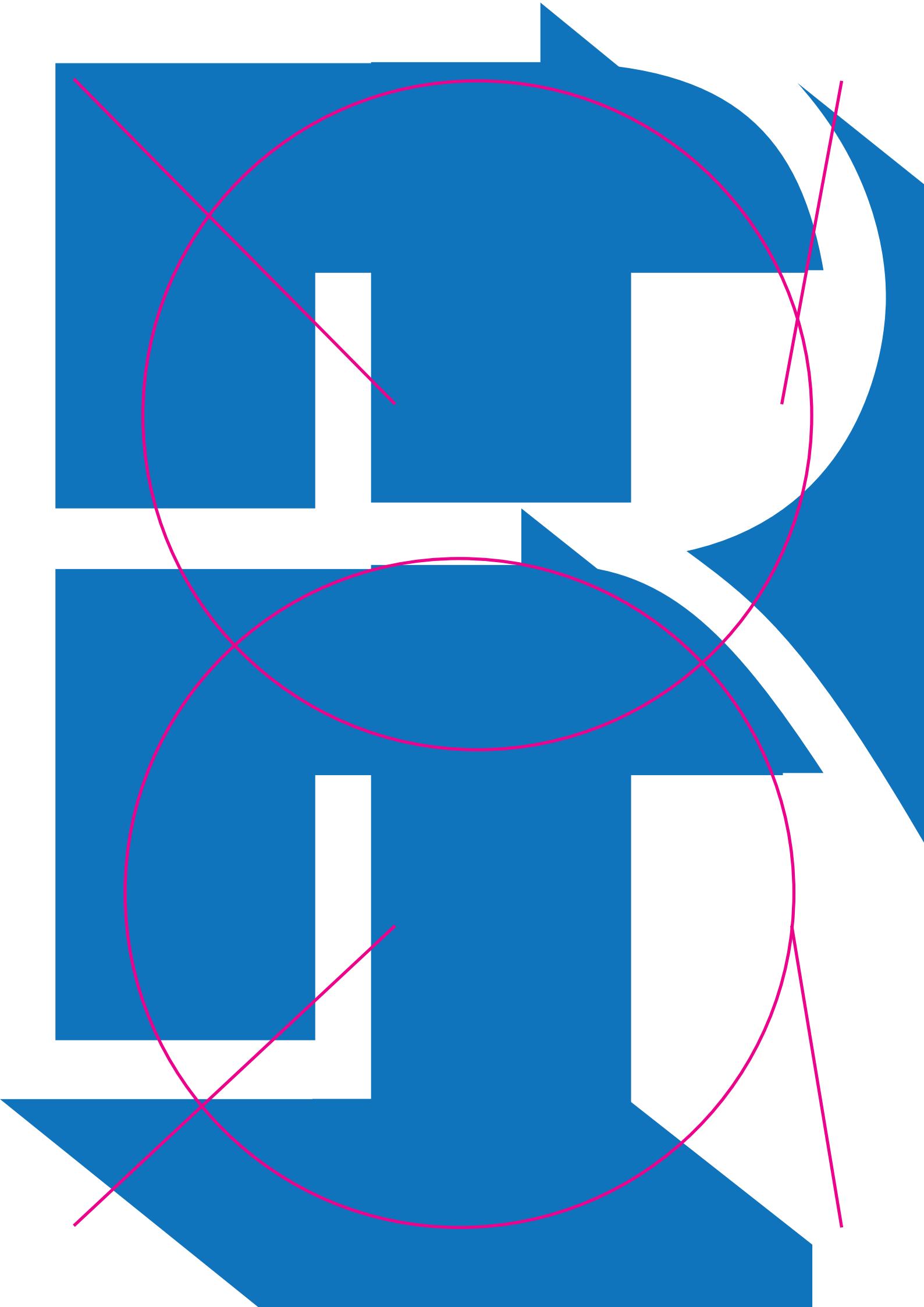
Realni rast BDP-a - 2.5%  
BDP po glavi stanovnika - 2,800 EUR  
Indeks potrošačkih cena - 2.5 %  
Izvoz - 276,100 million €  
Uvoz - 2,507,609 million €  
Broj novih kompanija - 9,592  
Stopa nezaposlenosti – 35.1%

Izvor: Kosovska agencija za statistike



Slika 2: Bruto domaćih proizvod i doznake u 2012 ( u milionima evra)

Izvor 2: Kosovska agencija za Statistike, Studija o doznakama 2012



ENERGIJA  
I ENERGETSKA  
EFIKASNOST



**EU i**  
**ENERGIJA I ENERGETSKA EFIKASNOST**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integritatit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Energija je ključni sektor u Evropskoj uniji koji pokreće ekonomiju i pruža osnovne resurse da zadovolje potrebe evropskih građana za svetlost, grejanje i hlađenje, za napajanje uređaja poput računara, mobilnih telefona i TV ekrana. Bez energije života ne može biti zamisliv. Ali u isto vreme proizvodnja energije je jedan od najvećih zagađivača. Zato lideri EU godinama pokušavaju da pronađu načine za povećanje energetske efikasnosti i bezbednosti snabdevanja, dok u isto vreme smanjuje emisije gasova povećanjem proizvodnje energije iz obnovljivih izvora.

Uokviru energetske politike 2020, jedan od dugoročnih ciljeva EU je da obezbedi bezbedno i održivo snabdevanje energijom po prihvatljivim cenama za svoje građane. Da bi se postigao ovaj cilj, lideri EU su postavili visoke ciljeve i standarde koji imaju za cilj da regulišu kako zemlje upravljaju glavnim oblastima kao što su električna energija, gas i obnovljive energije, ali i reguliše veoma mala pitanja kao što su mašina za pranje posuđa i veša i svetlosti sijalice koje ljudi koriste.

Evropska komisija je zadužena da osigura efikasno sprovođenje energetske politike od strane država članica i ima moć da pokrene prekršajne postupke protiv onih članica koje ne uspevaju da ih sprovedu, a mogu ih takođe uputiti na Evropskom sudu pravde.

### How is that relevant for Kosovo?

Kao zemlja sa evropskom perspektivom i kao član Energetske zajednice jugoistočne Evrope, Kosovo je u obavezi da usvoji i primeni zakonodavstvo koje je u skladu sa energetskim politikama EU. Proces zahteva značajne političke odluke i finansijska sredstva; Međutim, adekvatna primena acquisitor ili evropskog zakonodavstva će doneti korist za energetski sektor na Kosovu:

- Prvo, **povećanje energetske efikasnosti**, bilo bi manje potrebe za energijom i bolji uslovi komforta za decu u školama, za paciente u bolnicama, za preduzeća da poboljšaju svoju konkurentnost smanjenjem troškova proizvodnje, itd. U pogledu uticaja na životnu sredinu Kosovo će moći da proizvede energiju koja nije opasna ili štetana za njene građane ili okolini. Tekovina EU je posebno strog u rešavanju problema zagađenja vazduha i vode.
- Drugo, Kosovo bi bilo u stanju da proizvede održive energije koji ima sposobnost da produktivno generiše tokom dužeg vremenskog perioda, dok zaštićuje životnu sredinu i pruža osnovu za korišćenje obnovljivih izvora energije u budućnosti.
- Treće, Kosovo će biti u stanju da proizvede dovoljne i pristupačne energije koja je u stanju da ispunи zahteve potrošača, a takođe im omogućava da plaćaju razumne iznose za energiju koja se troši.

Harmonizacija i implementacija zakonodavstva EU se takođe smatra od ključnog značaja u podsticaju novih investicija, koje se smatraju neophodnim za poboljšanje pouzdanosti i sigurnosti snabdevanja električnom energijom. Ove investicije su neophodne da bi se ostvarili strateški ciljevi energetskog sektora na Kosovu. Nabavka stabilne i sigурне energije je takođe kritičan faktor u razvoju ekonomije. Preduzeća i korporacije zahtevaju pouzdanu energiju da bi radile na tržištu. Stoga je od presudne važnosti da Kosovo stvara uslove i okolnosti u kojima preduzeća mogu da rade na tržištu.

## Šta EU radi da bi podržao proces?

Evropska unija podržava Kosovo u energetskom sektoru na mnogo načina, od pružanja finansijske pomoći za praćenje napretka koje dovodi Kosovo u donošenju svog zakonodavstva bliže EU standardima. Od 1999 EU je doprinela oko € 450 miliona u energetskom sektoru na Kosovu. Ovo je uglavnom uloženo da se podrže rudnici uglja i stare termoelektrane rade popravkom i rekonstrukcijom. Sada, EU takođe pomaže Kosovu da se integriše u regionalno energetsko tržište i šire evropske energetske mreže. Kosovo je potpisnik Sporazuma o energetskoj Evropskoj zajednici, koji zahteva od potpisnika da sprovodu acquisitions pertaining energetskog sektora, a nudi bolje mogućnosti za trgovanje energijom sa zemljama u regionu.

Kroz svoju ulogu kao posrednik u dijalogu između Kosova i Srbije, EU je takođe pomogao da se postigne dogovor o saradnji u energetskom sektoru.

EU prati energetski sektor i objavljuje godišnje izveštaje o napretku Evropske komisije i rezolucije Evropskog parlamenta. U ovom trenutku obe institucije EU upozoravaju da je Kosovo značajno kasni u sprovođenju svojih ciljeva u energetskom sektoru. Evropski parlament je naročito zabrinut zbog kašnjenja u restrukturiranju elektrana Kosova, posebno gašenje Kosova A. The EU je u redovnim konsultacijama sa kosovskim vlastima da im pomogne u razvoju EU kompatibilnu energetsku strategiju.

Sporazum gradonačelnika je glavni tok Evropskog pokreta uključivanje lokalnih i regionalnih vlasti, koje dobrovoljno obavezuju na povećanje energetske efikasnosti i povećanje korišćenja obnovljivih izvora energije na njihovim teritorijama. Pakt je osnovan od strane Evropske komisije odmah nakon usvajanja EU za klimu i energetskog paketa u 2008, da prihvati i podrži napore raspoređene od strane lokalnih vlasti u sprovođenju održivih energetskih politika. Broj opština širom Kosova su izabrane da rade u partnerstvu sa Kosovskom Agencijom za Energetsku Efikasnost (KEEA) sa ciljem da pripreme svoj prvi lokalni plan energetske efikasnosti. Opštine učesnice identifikuju one oblasti u kojima je potrebna intervencija da bi bili više energijski efikasni i prikupljanje podataka traži podršku ove istrage koja je počele u avgustu 2013.

Ovaj proces pripreme opštinskih planova za energetsku efikasnost ( MEEPs ) je podržan od strane Projekta EERES EU, koji nudi opštinama stručni savet i razvoj kapaciteta koja im je potrebna da bi mogli da proizvedu ove planove do kraja 2013 .

Prvi NEEAP ( odobreno u 2010 ) su koristili " odozgo nadole " analizu, koja je podelila nacionalne ciljeve dole između privrednih sektora, drugi NEEAP, takođe uključuje " odozdo na gore " metodologije. Naravno, priprema ovih planova zahteva specijalističke veštine i znanje, koji je takođe obezbeđuje EERES project, " Promovisanje energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije na Kosovu ", koji finansira EU.

## Šta Vlada radi o tome?

Budući da je postala potpisnica Ugovora o energetskoj zajednici, Kosovu je prioritet usklađivanje primarnog i sekundarnog energetskog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU. Razdvajanje proizvodnje energije i distribucije energetskom sektoru se smatra kritičnom prekretnicom u omogućavanju razvoja tržišta električne energije. Od 2005, Vladi Kosova je prioritet razdvajanje jednom vertikalno integrisane Kosovske energetske korporacije i uvođenje privatne investicije u elektroenergetskom sektoru. Sistem Kosova Prenos i Operator tržišta ( KOSTT ) je formirana kao posebno preduzeće u 2006, a to je praćeno daljim razdvajanjem preostalog dela Kosovske energetske korporacije u KEK generacije i Kosovo distribuciju električne energije i snabdevanje ( KEDS ).

Skupština Kosova je usvojila energetsku strategiju 2009-2018 osnove energetske politike na Kosovu, koji se sada revidirani ( 2013-2022 ) Energetska strategija je postigla proces odobrenja. Razvijena je u skladu sa zahtevima EU, strategija ima za cilj da stimuliše racionalnu upotrebu energije, poveća energetske efikasnosti, koristi obnovljive izvore i upotrebljava nove tehnologije za implementaciju ekoloških standarda.

Kosovske institucije energije i preduzeća i zakoni	Zakonodavstvo Energije Kosova
Ministarstvo za ekonomski razvoj	Zakon o energetic Zakon o prirodnom gasu Zakon o energetskoj efikasnosti
Regulatorna kancelarija za energetiku	Zakon o regulatoru energije
Nezavisna komisija za rudnike i minerale	Zakon o rudnicima i mineralima
Prenosni sistem Kosova i tržišta	Zakon o električnoj energiji
Energetska Korporacija Kosova	Zakon o električnoj energiji
Kosovska energetska Distribucija i Snabdevanje	Zakon o električnoj energiji
Toplana	Zakon o centralnom grejanju

Stvaranje stabilnog, transparentnog i predvidivog regulatornog okvira kako bi se pružilo podsticaje za privatne investicije u sektoru je jedan od glavnih stubova ove strategije. U 2011 Regulatorna kancelarija za energiju (RUE) usvojila je set podzakonskih akata, koji imaju za cilj da ublaže regulatorni rizik i obezbede solidnu platformu za predvidiv regulatorni režim za investitore. U Maju 2013 vlada je privatizovala distribucije i snabdevanje segmenta sektora, u procesu koji je žestoko kritikovan od strane opozicije i civilnog društva.

Ipak, uprkos značajnim strukturnim dostignuća, energetski sektor na Kosovu nastavlja da generiše dovoljno električne energije da zadovolji domaću tražnju i vršni distribucijski sistem je često preopterećen. Puštanje u rad nove privatno finansirane novu fabriku "Kosova Power Plant", koji je prvobitno planirano da bude usklađen sa dekomisijom stare elektrane Kosova A, najverovatnije će da kasni po rasporedu.

Obnovljivi izvori energije ambiciozni su ciljevi Kosova i očekuje se da doprinesu povećanju električne energije Kosova, većina dolazi iz hidroelektrana i vetroelektrana. Ipak prekidima priroda obnovljivih izvora energije čini ih nepredvidivim i stoga ne bezbedna platforma na koju se mogu osloniti na sigurnost snabdevanja.

Energija pristupačnost se smatra jednim od glavnih prepreka za razvoj elektroenergetskog sektora na Kosovu. Energetske kompanije imaju ambiciozne investicione planove u narednih nekoliko decenija, kako bi nadoknadili protekle nedostatke investicija. Ovo se očekuje da stavi veliki danak na budžet kupaca po domaćinstvu'.

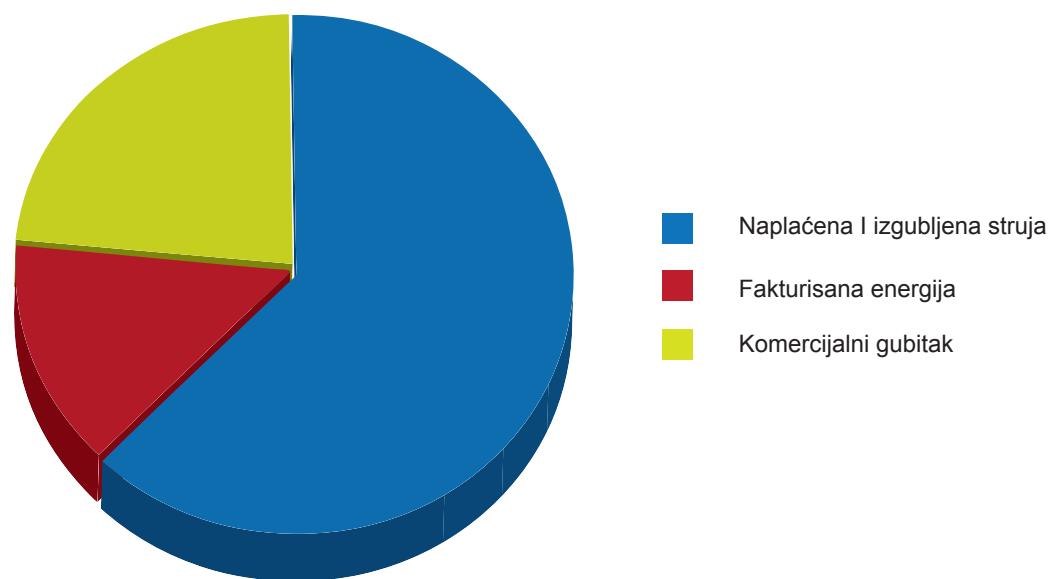
### Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom

Većina zemalja Zapadnog Balkana se smatra da imaju nedovoljno razvijene energetske sektore i infrastrukture. Hrvatska, kao nova država članica, je napredniji od ostalih zemalja u regionu i njenog zakonodavstva u sektoru energetike je u potpunosti usklađen sa zakonima EU. Od svog pristupanja u EU, cena energije u Hrvatskoj je opala zbog konkurenциje u snabdevanju energijom od strane drugih dobavljača iz drugih zemalja EU koje imaju pristup hrvatskom tržištu. Ovo je dobar primer kako zemlje kandidati moraju da se pripreme za takmičenja kada se priključe EU. Hrvatska ima još više da uradi da bi se ispunili ciljevi EU 2020 povećanjem proizvodnje energije iz obnovljivih izvora.

Zemlje kandidati koje pregovaraju o članstvu, kao što su Crna Gora i Srbija će morati da pregovaraju o energetskom sektoru, kao dobro. EU želi da sve zemlje zapadnog Balkana pripreme projekte od zajedničkog interesa koje bi imale prioritet da se finansiraju od strane IPA II u periodu 2014-20. Komisija naglašava značaj daljeg razvoja Trans - evropske energetske infrastrukture i saradnju sa Energetskom zajednicom. To bi doprinelo boljoj integraciji zemalja članica sa EU u energetskom sektoru.

## Korisni grafikoni i činjenice

**Slika 1:** Naplaćena i izgubljena struja u distributivnom sistemu Kosova: sektor električne energije je patio od nedostatka sistematskog ulaganja u 1990., što je rezultiralo povećanjem tehničkih gubitaka. Postoji visok iznos komercijalnih gubitaka (krađa), koji dostize čak 20% kao što je prikazano na slici ispod.<sup>①</sup>



**Slika 2:** Tabela u nastavku pokazuje visok iznos sredstava koji je iscedeđen u energetskom sektoru na Kosovu, i od međunarodnih donatora i Centralnog budžeta Kosova.<sup>②</sup>

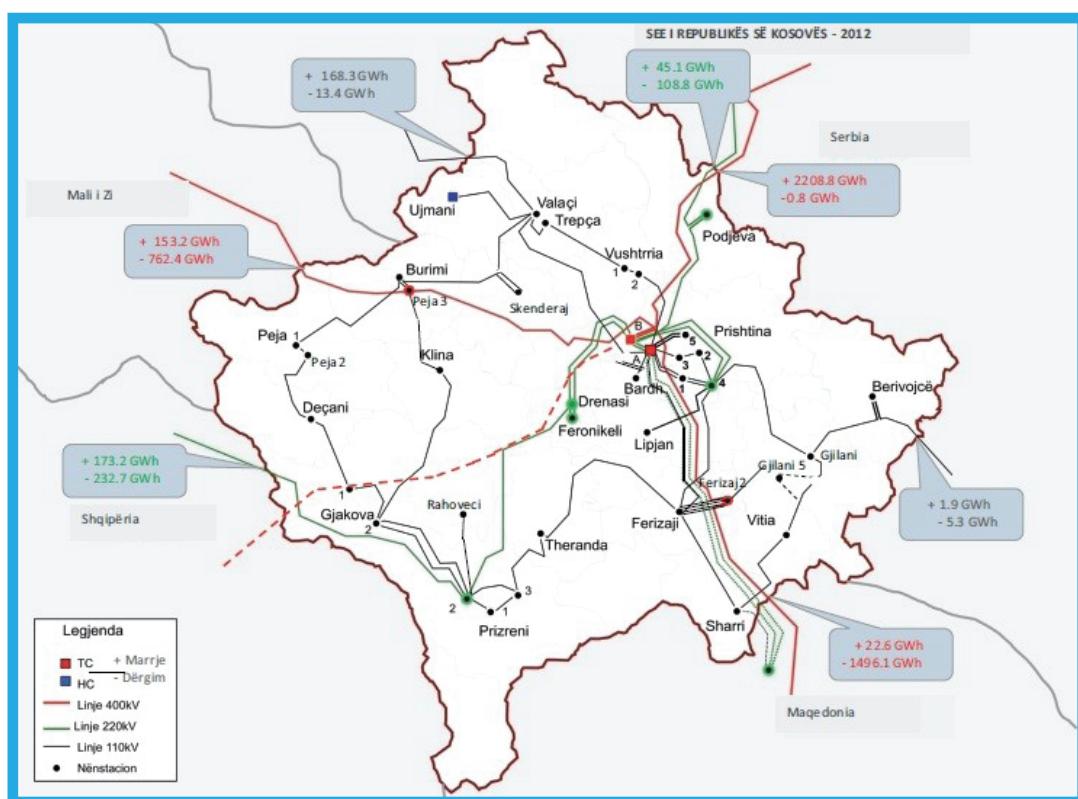
EU Support to Energy Sector in Kosovo	PHARE / CARDS									IPA I						Total
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	1999 - 2011
€ Million	21.3	248.8	18.8	61.9	12.1	12.3	23.2	3.9	33.0	9.5	8.0 + add 17.5	2.0	4.0	3.5	4.5	446.4
	Subtotal € 402.4 million									Subtotal € 52 million						454.4

### Total expenditures in the energy sector, in million euros

Description:	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total Donors	-	-	66.4	138.5	48.2	10.4	28.2	-	-
Subsidies	-	-	4.1	-	-	-	-	-	-
Technical Assistance	-	-	9.8	90.3	10.9	10.4	-	-	-
Capital Investments	-	-	52	48.2	37.3	-	-	-	-
Total KCB	11.6	45.9	108.1	56.3	41.4	67.2	47.1	65.6	163.5
KCB funds	11.6	45.9	108.1	56.3	41.4	57.2	47.1	65.6	84.1
Foreign	-	-	-	-	10	-	-	-	79.4
Total Donors and KCB	11.6	45.9	174.5	194.8	89.6	77.6	75.3	65.6	163.5

Napomena: Relevantne informacije ukazuju na to da sredstva izdvojena za ovaj sektor iz KBK tokom 2000-2008 iznosila je 606,7 miliona evra, uključujući gradsku toplanu; sredstva izdvojena od donatora u istom periodu iznosila je 291.7 miliona.

**Slika 3: Zbog bolje održavanje proizvodnih kapaciteta i dovoljne proizvodnje uglja, proizvodnja električne energije iz godine u godinu je povećana.<sup>⑤</sup>**

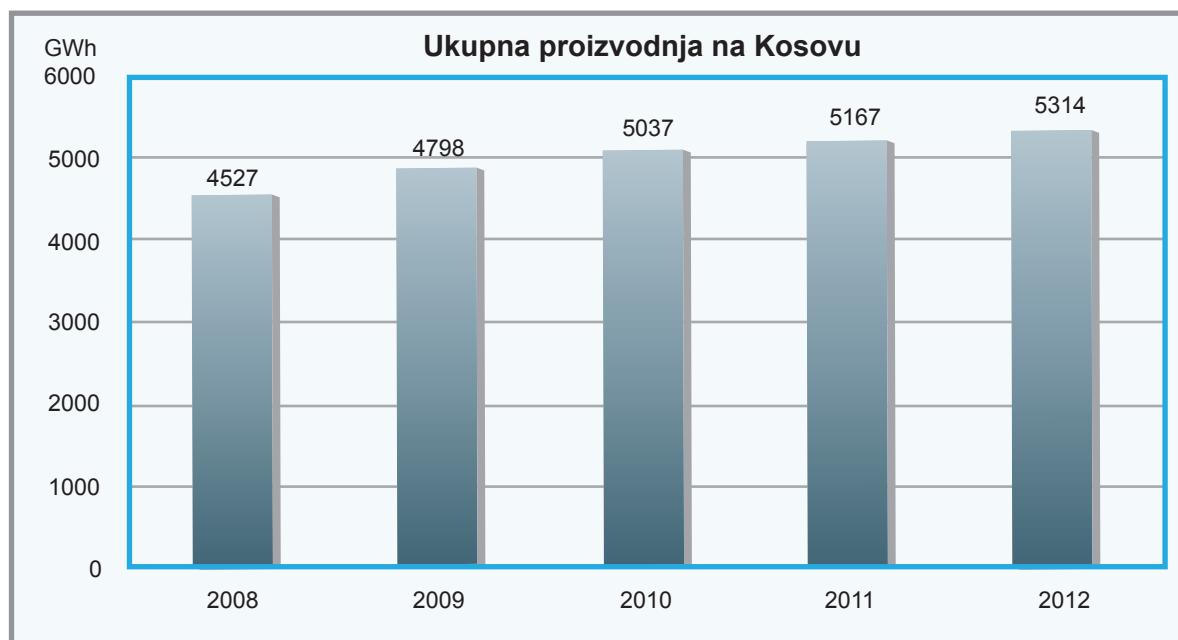


*Flow of the electricity through inter-connection lines*

⑤ Energy Regulatory Office of the Republic of Kosovo, Annual Report 2012

⑥ Mid-Term Expenditure Framework 2009-2011

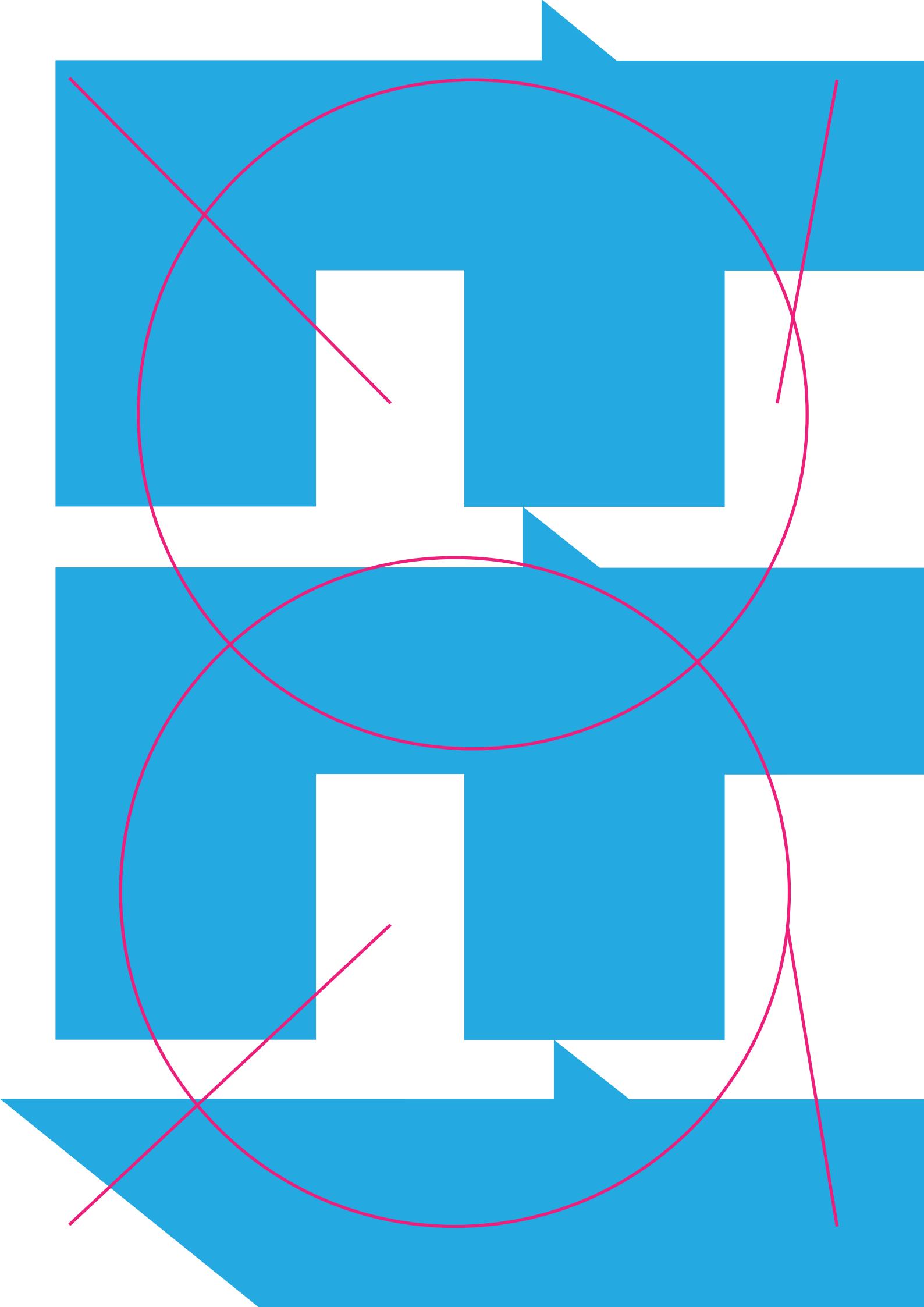
**Slika 4:** Protok električne energije na Kosovu.<sup>⑤</sup>



*Production of electricity 2008 - 2012*

<sup>⑤</sup> Energy Regulatory Office – Annual Report 2012

<sup>⑥</sup> Energy Regulatory Office – Annual Report 2012



ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE



**EU i**  
**ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Zaštita životne sredine i klimatske promene i ostaju dalje teme od najvećeg interesa za građane EU i prioritet Evropske unije. Zaštita prirodnih resursa, kao što su vode za piće, vazduha i pravilno upravljanje otpadom se smatraju osnovnim pravima građana EU. Zagađenje vazduha, vode i zemljišta ne mogu biti zadržane unutar nacionalnih granica, tako da zaštita životne sredine može da uspe samo kroz globalni napor. Dakle, EU ima ključnu ulogu u globalnim naporima da se zaštite našu planetu i osiguraju održivost za buduće generacije.

U poslednjih nekoliko decenija, EU je odigrala vodeću ulogu u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promena. Ona ima daleko najviše ambicioznih planova za borbu protiv klimatskih promena, koja se naročito ogleda u njenim ciljevima za smanjenje emisije gasova staklene baštice i povećanja obnovljive energije.

Nakon postavljanja ciljeva za 2020., nedavno, Evropska komisija je nudio novi paket za 2030 gde namerava da smanji emisiju gasova staklene baštice za 40% svog nivoa iz 1990. Lideri EU, poput predsednika komisije Žoze Manuel Baroza, često traže od drugih svetskih lidera da sledi primer EU.

Pošto je stvorila široki pravni i regulatorni okvir za zaštitu životne sredine, Evropska unija se ponosi što je globalni lider u očuvanju životne sredine, smanjenje emisije ugljenika, u upravljanju otpadom i u promovisanju obnovljivih izvora energije. To je teško postići u vreme kada je EU morala da poveća konkurentnost i rad za ekonomski i industrijski rast. EU veruje da ovi procesi idu zajedno, ruku pod ruku.

### **Politika EU za zaštitu životne sredine uključuje:**

- **Borbu protiv klimatskih promena.** Opšti okvir politike, Kjoto protokol, smanjenje emisije gasova staklene baštice, energetiku, transport, preduzeća, Poljoprivredu, inovacije.
- **Opšte odredbe.** Akcioni programi, principi, instrumenti, aplikacija i kontrola.
- **Održivi razvoj.** Strategija održivog razvoja, integracije politike zaštite životne sredine.
- **Upravljanje otpadom.** Prevencija i reciklaža otpada, specifikacije otpada, opasnog otpada, radioaktivnog otpad.
- **Kvalitet vazduha.** Zagađenost vazduha, atmosferskih zagađivača, transport, industriju.
- **Zaštita i upravljanje vodama.** Potrošnja vode, zagađenje marina, kopnenih voda, ispuštanje supstanci.
- **Zaštita prirode i biodiverziteta.** Biodiverzitet, Flora i fauna, šume, Genetski modifikovani organizma.
- **Zaštita zemljišta.** Upravljanje specifičnih tipova zemljišta, ispuštanje supstanci, aktivnosti koje dovode do specifičnog rizika.
- **Civilna zaštita.** Mere civilne zaštite : njihov mehanizam finansiranja i zaštite životne sredine, udesi.
- **Zagađenje bukom.** Upravljanje bukom, Specifični izvori buke.
- **Životna sredina:** saradnja sa trećim zemljama. Proširenje, Saradnja sa trećim zemljama, međunarodne konvencije.

## Kako je to relevantno za Kosovo?

Kao deo procesa integracije u EU, Kosovo će morati da uskladi sve svoje zakonodavstvo životne sredine sa zakonodavstvom EU za životnu sredinu i preuzeti mјere koje pokrivaju sve aspekte životne sredine. Zagađenja vazduha, vode i nestaćica zagađenja, degradacija zemljišta, a gubitak ekosistema svi ovi Zakoni treba da se uvedu da bi se smanjila emisija iz termoelektrana, fabrika i vozila ; vodoprivrede, upravljanje otpadom i opasnim otpadom ; prostorno planiranje, izdavanje dozvola i nadzor, svi zakoni moraju da se sprovedu i čistiji izvori energije treba da budu uvedeni. Zagađenje zemljišta i erozija, krčenje šuma i gubitak eko sistema treba da bude zaustavljen i preokrenut. Ovo će sve potrajati i trebaće više investicija iz Vlade Kosova, EU i drugih donatora.

U cilju sprovođenja ove politike, vlada mora da nastavi dijalog sa industrijom i biznisima da javnost budu upoznata sa važnim delom koji oni moraju da igraju u pružanju čistog vazduha i zdravih održivih ekoloških uslova.

## Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Kosovo nije najbolji prijatelj životne sredine. Daleko je od ispunjavanja ekoloških standarda EU i dalje se suočava sa značajnim problemima i izazovima zagađenja vazduha, nestaćica vode i zagađenja, krčenje šuma, nedostatak upravljanja otpadom i jadne zaštite biodiverziteta i merama zaštite.

Mnogi ekološki izveštaji i članci su rangirali Kosovo kao najzagađeniju zemlju u Evropi. Glavni izvori zagađenja vazduha ostaju ugalj - elektrane Obilić, cementare i stari sistem daljinskog grejanja. Stara vozila i goriva lošeg kvaliteta takođe doprinose haosu. Izveštaji pokazuju da zagađenje vazduha uzrokuje značajne ekonomski i razvojne troškove<sup>①</sup>, kao i zabrinjavajuće visoku stopu respiratornih bolesti<sup>②</sup> među stanovništvom Kosova. Prema izveštaju Svetske banke 2012, zagađenje vazduha na Kosovu izaziva 835 preranih smrti godišnje, zajedno sa 310 novih slučajeva hroničnog bronhitisa, 600 hospitalizacija i 11.600 hitnih konsultacija.

Vodni resursi nisu zaštićeni i postoje problemi sa vodosnabdevanjem i kvalitetom vode. Snabdevanja piјačom vodom i uglavnom dolazi iz akumuliranih površinskih voda koje su ograničene u kvantitetu i često ne ispunjavaju tražnju. Nedostatak doslednog vodosnabdevanja ograničava izglede ekonomskog i društvenog razvoja. Snabdevanje vodom za piće je i dalje slabo a značajan deo stanovništva nije priključeno na sistem napajanja vodom, preostali deo zavisi od bunara, koji vrlo često ne ispunjavaju osnovne sanitарne uslove i standarde kvaliteta.

Glavne zaštićene lokacije i dalje se suočavaju sa problemima nelegalne gradnje, značajno naruše prirodu i biodiverzitet Kosova. Uprkos usvajanju brojnih planova i strategija za očuvanje zaštićenih područja, sprovođenje i dalje ostaje loša. Kosovo je takođe daleko od evropskih standarda o upravljanju otpadom. Do 50 % komunalnog otpada je prikupljeno u nacionalnom nivou i deponije su u lošem stanju.<sup>③</sup> Otpad se često spaljen, ugrožavajući društvo i životnu sredinu. Reciklaža je u ranoj fazi, međutim, od februara 2012 više od 3 miliona plastičnih flaša koje su reciklirane i 165,000 kg. od ostalih plastičnih masa su oporavljene i reciklirane na Kosovsku reciklažu.

<sup>①</sup> Kosovo, Country Environmental Analysis, Cost Assessment of Environmental Degradation, Institutional Review, and Public Environmental Expenditure Review

<sup>②</sup> MESP/KEPA (2013) Report on the State of Environment 2011 - 2012

<sup>③</sup> MESP/KEPA (2013) Report on the State of Environment 2011 - 2012

## Šta EU radi da bi podržao proces?

EU životne sredine "acquis" je veći nego bilo koji drugi deo 'acquis communautaire' (ili zakonodavstvo EU) i ima značajan uticaj na politiku država članica, kao i orijentisu zemlje nacionalnog zakonodavstva sa EU. Ovo je stoga relevantno za sve zemlje Zapadnog Balkana, koje teže članstvu u EU, uključujući i Kosovo. Usklađivanje zakonodavstva je dug proces, koji utiče kako zemlje rešavaju velike probleme kao što su upravljanje vodnim resursima, zagađenje vazduha, upravljanje otpadom, kao i druga pitanja, kao što su kakve se kese koriste i vrstama sijalica u kućama.

Sa svojim predpristupnim instrumentom (IPA), Evropska unija pomaže Kosovu da sproveđe projekte vezane za zaštitu životne sredine. Mnogi projekti koji podržavaju upravljanje i zaštitu prirodnih resursa, uključujući vodu, vazduh i zemljište su finansirani na Kosovu kroz grantove iz EU IPA i prethodno CARDS programa. Vrednost ovih projekata je preko 100 miliona €.

Pre svega, EU je pomogla u povećanju kapaciteta Vlade Kosova da daju prioritet, planiraju i implementiraju poboljšanja u zaštiti životne sredine, uključujući vodne resurse, i vodoprivrede, kvalitet vazduha, tla i prakse upravljanja šumama u skladu sa standardima zaštite životne sredine EU. Projekti se uglavnom sprovođe preko Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja.

Evropska komisija, u svojim godišnjim izveštajima, kao i Evropskog parlamenta, pomno prati politiku životne sredine Kosova. Oni vide mnoga kašnjenja Kosovske vlasti u pripremi i usvajanju kredibilne i efikasne strategije zaštite životne sredine. Ovaj problem naročito odnosi norme o proceni uticaja na životnu sredinu i klimatske ciljeve EU. Ovo se takođe ogleda u najnovijoj Rezoluciji Evropskog parlamenta, usvojenoj u januaru 2014. Parlament takođe je pozdravila privremenu posvećenost EU prema daljim grantima da ispune sve troškove dekomisije stare elektrane Kosova A sredstvima do 2017. Budući fondovi EU bi trebalo da budu usmereni ka ekološkim projektima.

## Šta Vlada radi / planira da uradi ? Koji su sadašnji kapaciteti?

Ključni prioritet vlade za narednih nekoliko godina je usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU. Ovaj proces zahteva vreme i stručnost. Proces harmonizacije zakonodavstva moraju biti u pratnji institucionalnih kapaciteta i snažne političke volje Vlade da efikasno sproveđe zakone, u cilju zadovoljenja EU standarda. Institucija uglavnom odgovorna za politiku zaštite životne sredine je Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja ( MSPP ), mada i druga ministarstva imaju važne uloge. Ovo uključuje Ministarstvo za ekonomski razvoj, u energetskom i rudarskom sektoru; Ministarstvo poljoprivrede, za zaštitu šumarstva i zemljišta ; i Ministarstvo transporta, za upotrebu vozila. Podela odgovornosti širom raznih institucija čini koordinaciju teškom.

Do sada su pitanja životne sredine obuhvaćene Akcionim planom zaštite životne sredine Kosova 2006-2010, koji je bio ispunjen do 70%. Novi ekološki akcioni plan 2010-2015 je usvojen od strane Vlade ; Međutim, čeka da bude odobren od strane Skupštine. Nacionalni park " Šar " prostorni plan ima za cilj da identifikuju oblasti razvoja prostornog planiranja, razvije mehanizme za zaštitu endemske flore i faune štaviše, planira da razvije ruralnu ekonomiju i podsticanje turizma. Pored toga, Strategija i Akcioni plan za biodiverzitet 2011-2020 je razvijen za očuvanje biodiverziteta na Kosovu, kojim se određuju dugoročni ciljevi za zaštitu i očuvanje prirode više zaštitom biljaka, životinjskih vrsta i prirodnih staništa na Kosovu.

MSPP je dobila pomoć u okviru EU IPA programa, na primer iz "Institucionalne podrške Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja (MSPP) Projekta Kosova " koji se fokusirao na:

- *Kvalitet vode i upravljanje vodnim resursima*
- *Upravljanje otpadom*
- *Prostorno urbanističko planiranje, stanovanje i konstrukcije*
- *Zaštita prirode i biodiverziteta*

Ostali projekti EU za životnu sredinu uključuju prečišćavanje postrojenja otpadnih voda, instalacija opreme za nadgledanje vazduha i zamena vodovodnih cevi.

Pored toga, Skupština Kosova je usvojila niz zakona kao što je Zakon o prostornom planiranju, poljoprivrednom zemljištu, stanovanje i izgradnju, zaštitu životne sredine, zaštitu prirode i zaštitu voda, bliže usklađivanje zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU.

#### **Neke nedavni primeri zakona u oblasti životne sredine donet od strane Skupštine Kosova**

**Zaštita životne sredine 2009**

**Procena uticaja na životnu sredinu 2010**

**Zaštita vazduha od zagađivanja 2010**

**Otpad 2010**

**Vode Kosova 2012**

**Prostorno planiranje 2012**

**Nacionalni park Šar 2011**

**Zaštita prirode 2010**



## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom.

Usklađivanje zakonodavstva u poglavju životne sredine je jedan od najtežih za sve zemlje Zapadnog Balkana. Za one koji su u procesu pregovaranja članstva, kao što su Crna Gora i Srbija, Evropska komisija daje smernice i repere da im pomognu da ispune kriterijume neophodne za zatvaranje ovog poglavља i potpuno pripreme za članstvo.

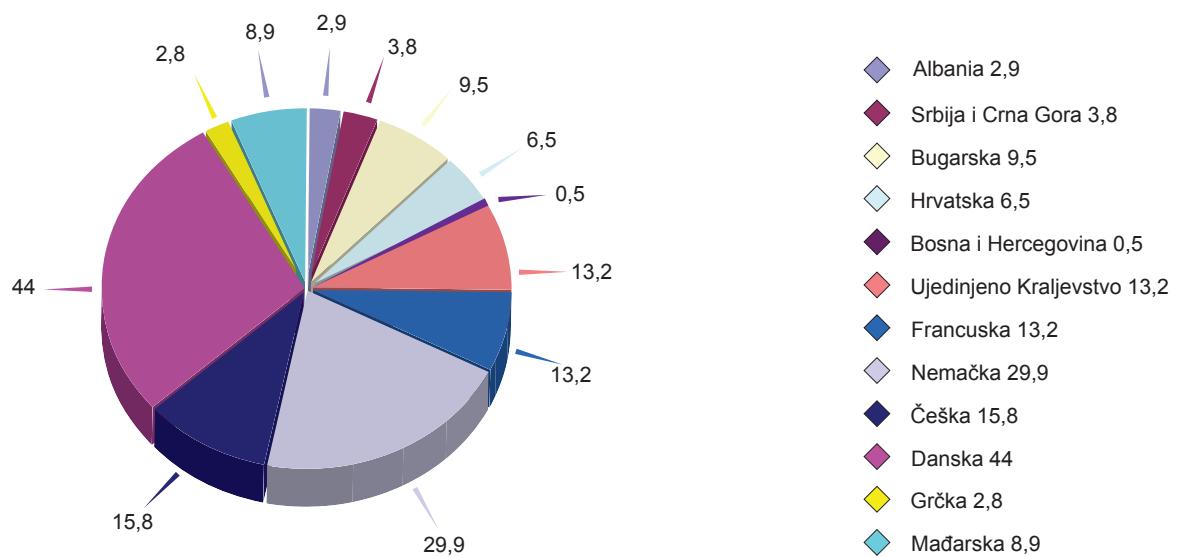
Ova rana faza i ispunjavanje standarda EU u oblasti zaštite životne sredine će trajati nekoliko godina. Za Albaniju, i donekle Makedonije, upravljanje otpadom je i dalje problem i EU želi da te zemlje više koncentrišu na izgradnju kapaciteta za upravljanje otpadom i reciklaže. Bosna i Hercegovina, Hrvatska i dalje imaju problema sa miskim poljima, problem nasleđen iz rata, što predstavlja ekološki problem u isto vreme.

Dok usklađivanje nacionalnih propisa sa pravnim tekovinama EU predstavlja izazov za zemlje kandidate i potencijalne kandidate, implementacija je još teža. U razgovorima o pristupanju zemlje kandidati stoga insistiraju da tranzicija ka standardima EU traje što je duže moguće.

Hrvatska je u potpunosti usklađena sa pravom EU koji se odnosi na zaštitu životne sredine, ali ima prelazni period za realizaciju nekih od njenih obaveza po Ugovoru o pristupanju.

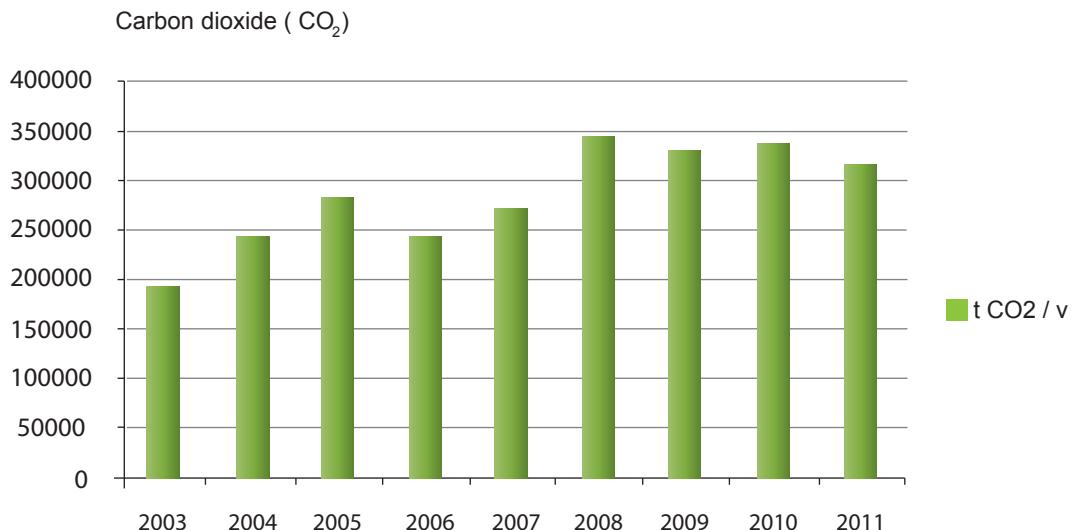
### Korisne činjenice i figura

**Slika 1 : Procenat teritorije pod zaštitom :** Ova slika pokazuje da ekološke zemlje EU poput Danske i Nemačke imaju velike delove svoje teritorije zaštićene, 44% i 30%, respektivno. Zemlje regionalne su mnogo niže : Srbija 3,8 % i Albanija 2,9 %. Procenat zaštićene teritorije Kosova je oko 11,4%.



Izvor 1 : MSPP ( 2013 ) Nacionalni park Šar Strategija i Akcioni plan

**Slika 2 : Emisija ugljen-dioksida na Kosovu su porasle od 2003.**



Izvor 2 : MSPP ( 2012 ) Izveštaja stanja vazduha

**Slika 3 : Pokazuje najveći izvor pitke vode dolazi iz Kosovskog jezera.**

**Količina Izvora pijaćom vodom i svakodnevno i godišnje snabdevanje (m<sup>3</sup>)<sup>27</sup>**

Nr.	Mesto vodosnabdevanja	Količina koristi vode po danu (m <sup>3</sup> )	Količina koristi vode po godini (m <sup>3</sup> )	Procenat (%)
1	Prirodni izvori	153.264	55.941.360	32.10
2	Rezervoari	7.749	2.828.385	1.62
3	Reke	11.191	4.084.715	2.34
4	Jezero	279.260	101.929.900	58.44
5	Bunari	26.340	9.641.100	5.51
<b>Total</b>		<b>477.804</b>	<b>174.398.460</b>	<b>100</b>

Izvor 3 : MSPP ( 2010 ) Izveštaj stanja voda na Kosovu



BENBEDNOST HRANE VETERINA I FITOSANITARIJA



**EU i**  
**BEZBEDNOST HRANE,**  
**VETERINA I FITOSANITARIJA**  
**(ZDRAVLJE BILJA)**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Evropska unija ima najviše standarde o bezbednosti hrane, zdravlja životinja i kontrolu prevoza životinja na svetu. Ovo je pokriveno politikom EU o sanitarnim i fitosanitarnim ( kontrola biljnih bolesti, posebno u poljoprivrednoj kulturi ) zahtevima. Dok je ovo uglavnom regulisano na nivou EU, implementacija je u nadležnosti pojedinačnih nacionalnih vlasti zemalja članica EU. Kancelarija za hranu i veterinarstvo, je odgovorna za poštovanje bezbednosti hrane. Ona vrši reviziju i inspekciju hrane i zdravlja i dobrobiti životinja u državama članicama EU.

**Cilj politike bezbednosti hrane EU je da zaštiti zdravlje i interes potrošača** primenom standarda kontrole hrane, higijene, zdravlja životinja, zdravlja bilja i tako sprečava rizik od kontaminacije iz opasnih materija. Politika zahteva da države članice i zemlje koje teže da se pridruže EU u skladu sa kriterijumima bezbednosti hrane koji uključuju lanac cele proizvodnje i prerade hrane, koji je poznata kao " od njive do trpeze ".

- **Bezbednost hrane:** higijena i kontrola, obeležavanje hrane, aditiva u hrani, pakovanje hrane i genetski modifikovane hrane.
- **Veterinarstvo:** zdravlje životinja, dobrobiti životinja, identifikacija životinja i proizvodnje, sistema interne kontrole tržišta, kontrole spoljnih granica i javnog zdravlja zahtevi za objekte u odnosu na životinjske proizvode.
- **Fitosanitarija:** uključuje zdravlja bilja ( štetnih organizma, pesticida), semena i sadnog materijala i postrojanje higijene.
- **Stočna hrana:** obuhvata bezbednost hrane materijala i aditiva, kontrola i inspekcija etiketiranja, zagađivača u hrani.

Svi akteri uključeni u ovom lancu proizvodnje hrane imaju odgovornost da ponude bezbedne proizvode. Ova odgovornost se odnosi uglavnom na preduzeća i operatera koji pružaju hranu. To je do zemlje da nadgleda i prati aktivnosti operatora, ali Evropska komisija ima zadatku da proveri delotvornost članica izvođenjem periodične inspekcije.

Iskustvo novih zemalja članica EU pokazuje da generalno, Evropska komisija ne prihvata nikakav kompromis o bezbednosti hrane i ne prihvata bilo smanjenje od standarda bezbednosti hrane , jer se odnosi na zdravlje građana EU. To znači da zauzvrat hrana koja je dostupna u zemljama van EU je visokog kvaliteta za domaću potrošnju takođe .

Zakonodavstvo ima za cilj da reguliše čitav ciklus, od hrane za životinje za proizvodnju i skladištenje hrane, do transporta i prerade, pakovanju, obeležavanju i na maloprodaju, dok konačno stiže na stolovima građana.

Ako problem ima verovatnost da predstavlja ozbiljan rizik za zdravlje ljudi ili životinja ili za okolinu nastaje u zemlji koja nije članica EU, Evropska Unija može da usvoji **zaštitne mere**, bilo nametanjem posebnih uslova ili suspendovanje uvoza proizvoda iz svih ili dela dotične zemlje.

Kao zemlja je potencijalni kandidat za pristupanje EU, Kosovo je u obavezi da uskladi svoje bezbednosti hrane zakonodavstva sa zakonodavstvom EU. Ispod su ključne oblasti koje pokriva *acquis communautaire* EU (korpus zakona Evropske unije, u ovom slučaju uglavnom prema propisima koji spadaju pod Poglavlje 12 ):

## Kako je to relevantno za Kosovo?

Postoji mnogo razloga zašto zdravstveni standardi bezbednosti hrane u EU i životinja su relevantne i važne za Kosovo. Prva je da građani Kosova žele da budu zaštićeni, da znaju da oni jedu hranu je bezbedno. Drugo, Kosovo želi da se pridruži Evropskoj uniji i ispunjavanju standarda EU u oblasti bezbednosti hrane, zdravlja životinja i bilja zdravlje jedug proces; dakle, priprema za implementaciju ovih standarda treba da počne odmah. Treće, ako Kosovari žele da izvoze na tržište EU, to se može uraditi samo ako se roba i procesi koji su potpuno usaglašeni sa standardima EU.

Misija EU od Kancelarije za hranu i veterinu očekuje da izvrši reviziju i inspekciju bezbednosti hrane i životinja na Kosovo. Vrlo je verovatno da će procena zaključiti da je Kosovo daleko od usaglašenja sa zahtevima EU za bezbednost i kvalitet hrane, životinja i zdravlja bilja.

Stoga je od ključnog značaja za put Kosova ka EU usklađivanje bezbednosti hrane i zdravlje životinja zakonodavstva Kosova sa pravom EU, kao i jačanje i sprovođenje standarda za bezbednost hrane. Kosovska agencija za hranu i veterinu je osnovana kao izvršna agencija, koja ima opštu odgovornost za zdravlje životinja, zdravlje bilja i bezbjednost hrane od proizvodnje do maloprodaje na nivou Kosova.

## Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Unapređenje poljoprivredno-prehrambenih preduzeća i uvođenje mere bezbednosti i kvaliteta hrane su već u toku. Međutim, Kosovo će morati da poveća tempo u cilju rešavanja problema u ovom sektoru. Neke od najvećih briga uključuju nedostatak etike među privrednim subjekata da primenjuju mere bezbednosti hrane, nedostatak kapaciteta na centralnom i opštinskom nivou da nadgleda bezbednost hrane i nedostatak znanja među poljoprivrednicima u nedostatku dobrih poljoprivrednih saveta. Druge oblasti na koje treba intervenišu uključuje harmonizaciju zakonodavstva sa zahtevima EU, poboljšanje opreme i operativnih procedura za granične inspekcije, licenciranje operatora hrane i sertifikaciju laboratorijskih za ispitivanje hrane.

Od ključnog značaja za vladu Kosova da se bave ovim pitanjima, posebno u vreme tekućih pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, što je prva faza na putu ka članstvu u EU. Ovaj sporazum će regulisati trgovinske odnose i pitanja koja se odnose na unutrašnje trziste. Kako trenutna situacija stoji, samo operateri koji ispunjavaju standarde EU će moći da izvoze u EU. Osim pitanja bezbednosti hrane koja je obraćena, biznisi i poljoprivrednici koji imaju poteškoće da primenjuju mere bezbednosti hrane će biti stavljen u nepovoljniji položaj.

## Šta radi Evropska Unija da podrži ovaj proces?

Evropska unija prati Kosovo u njenim pokušajima da usklade svoje zakone sa zakonodavstvom EU i da sprovede te zakone da dovedu prakse sa standardima EU u skladu sa bezbednosti hrane, veterinarije i zahtevima zdravlja bilja. Ovo uključuje pomoć uvođenjem bezbednost hrane i politike zaštite potrošača na Kosovu, povećanje laboratorijskih kapacitete, razvijanje harmonizovane standardne operativne procedure za provere i kontrole hrane, ali je najvažnije to da pomaže prerađivačke poljoprivredno-prehrambene industrije kroz pružanje investicionih grantova na godišnjem nivou, kako bi sa njima da ispune standarde EU o bezbednosti i kvalitetu proizvoda i procesa.

Iako je granična veterinarska i fitosanitarna inspekcija funkcionalna za više od 12 godina, mnoge države članice EU mogu da pomognu Kosovu, neki su to već učinili u prošlosti pružajući priliku za ispitivanje i testiranje sumnjivih supstanci u svojim relevantnim agencijama. EU sredstva EU takođe pomažu Kosovu da unapredi svoje kapacitete za implementaciju izgradnjom potrebne infrastrukture. Kosovo ima koristi od sredstava EU u vidu tehničke pomoći, koja pomaže u jačanje kapaciteta agencije za hranu i veterinu, opreme za zdravstvene i granične inspekcije sektora životinja, kao i finansiranje velikih infrastrukturnih veterinarskih projekata poput zgrade kafljerije i poboljšane institucionalnih kapacitete da pomognu Kosovo da bi bilo u skladu sa propisima EU.

## Šta Vlada radi o tome?

Kosovska vlada je izradila niz zakona koji su usvojeni od strane Skupštine Kosova, uključujući Zakon o hrani, veterinariji, sanitarni inspekciji i stočarstvu. Međutim, njihova primena je i dalje slaba. Takođe su razvijeni operativni postupci i uputstva za inspektore, ali postoji nedostatak kapaciteta i znanja kontrolnih standarda. Budžet za bezbednost hrane, veterinariju i fitosanitariju je veoma nizak, i nedovoljan za nadogradnju poljoprivredno-prehrambenih poslovnih tehnologija.

Kosovska Agencija za Hranu i Veterinu (KAHV) je odgovorna za izvršenje politike pripremljene od Ministarstva zdravlja (MZ) i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR). Ovo omogućava jasnu podelu između kreiranja politike i izvršenja. Osim toga, performanse veterinarskog inspektora prati odbor sastavljen između ostalih predstavnika MZ i MPŠRR.

"Kosovska agencija za hranu i veterinu " je vodeći autoritet za zaštitu javnog zdravlja, zdravlja i dobrobiti životinja i bezbednosti hrane. Ova vlast će morati da razvije sposobnost da izvršava svoju zakonsku dužnost. Ona mora da zaštitи interes klijenata i osiguraju da imaju sigurne i zdrave hrane na njihovim stolovima.

## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom

Sve zemlje Zapadnog Balkana su u ranoj fazi ispunjavanja standarda EU u oblasti bezbednosti hrane, veterinarne i fitosanitarije. Hrvatska je izuzetak s obzirom na činjenicu da ima da se osigura da su njeni zakoni u potpunosti usklađeni sa onima u EU pre nego što postane država član. FYROM je najnapredniji, iako se druge zemlje očekuje da naprave mnogo veći napredak u ovoj oblasti.

U Srbiji, Evropska komisija je identifikovala nedostatke u sistemu bezbednosti hrane i hrane za životinje, naročito u odnosu na uspostavljanju nacionalne referentne laboratorije. Makedonija je ponovo ostvarila veći napredak na tom planu, takođe, Komisija je utvrdila u svom poslednjem izveštaju o napretku koji je napravljen dobar napredak u oblasti bezbednosti hrane i veterinarske politike.

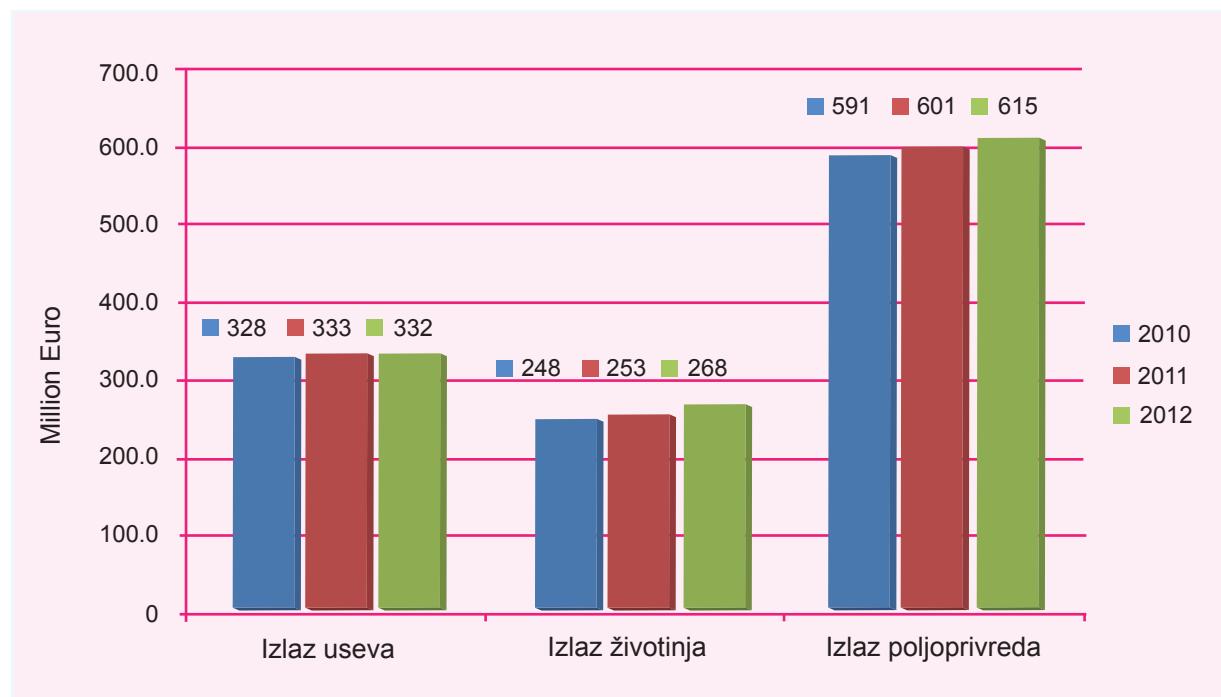
U Crnoj Gori, zemlji koja takođe nastavlja pregovora o pridruživanju sa EU, postignut je određeni napredak u oblasti bezbednosti hrane, veterinarske i zdravstvene politike bilja. Potrebni su dalji napor na svim aspektima ove oblasti politike, posebno na daljem usklađivanju zakonodavstva sa pravom EU. Sve u svemu, pripreme su i dalje u početnoj fazi.

Bosna i Hercegovina ima ozbiljne probleme u ispunjavanju evropskih standarda o bezbednosti hrane i hrane za životinje. Članstvo Hrvatske u EU je imala veliki uticaj u obe zemlje, izvoz prehrambenih proizvoda u Hrvatsku i tranzicije kroz Hrvatske teritorije. Naprimjer, bosanski prehrambeni proizvodi, kao što su mleko, koje se ne slaže sa standardima EU više se ne može izvoziti u Hrvatsku, koja pre pristupanja cvetala međusobnom trgovinom. Razjašnjenje lanca komandovanja i uklanjanja preklapanja u okviru zvaničnog sistema kontrole hrane i hrane za životinje ostaju ključni prioritet. Zakonodavstvo na državnom nivou nije usvojeno, niti se sprovodi na nivou entiteta. Kapacitet za sprovođenje službene kontrole je slab. Duga granica sa Bosnom i Hercegovinom i Srbijom je problem za Hrvatsku, koja i dalje nastavlja da oprema svoje karaule, da im omogući da provere kvalitet hrane i standarde hrane pre nego ovi proizvodi mogu da uđu na tržište EU.

Situacija nije zadovoljavajuća ni u Albaniji. Evropska komisija našla je malo napretka u oblasti bezbednosti hrane, veterinarne i zdravstvene politike biljka. Kapaciteti sistema inspekcije treba da bude povećani i planovi sistematske inspekcije moraju da budu uvedeni. Kapacitet procene rizika ostaje da utvrdi iregulatorni okvir koji se odnosi na naučni odbor koji treba da bude završen. Sve u svemu, pripreme su i dalje u početnoj fazi.

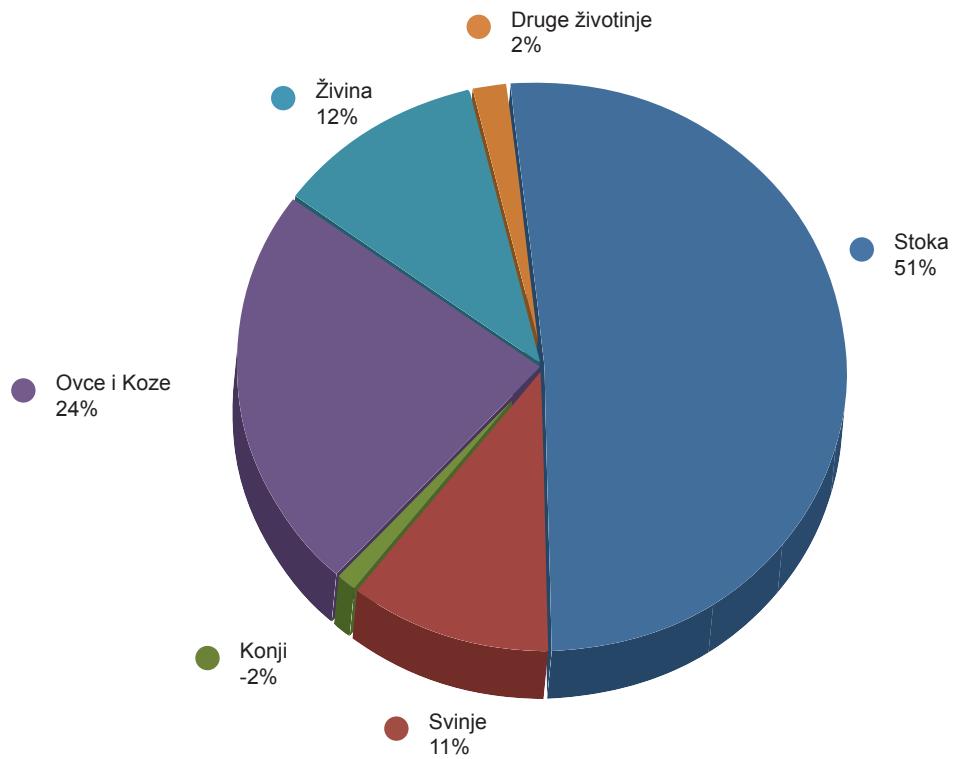
## Korisne činjenice i brojke

**Slika 1 : Izlaz useva, životinjski izlaz, Poljoprivredni izlaza robe, za period 2010 - 12, u milion evra**



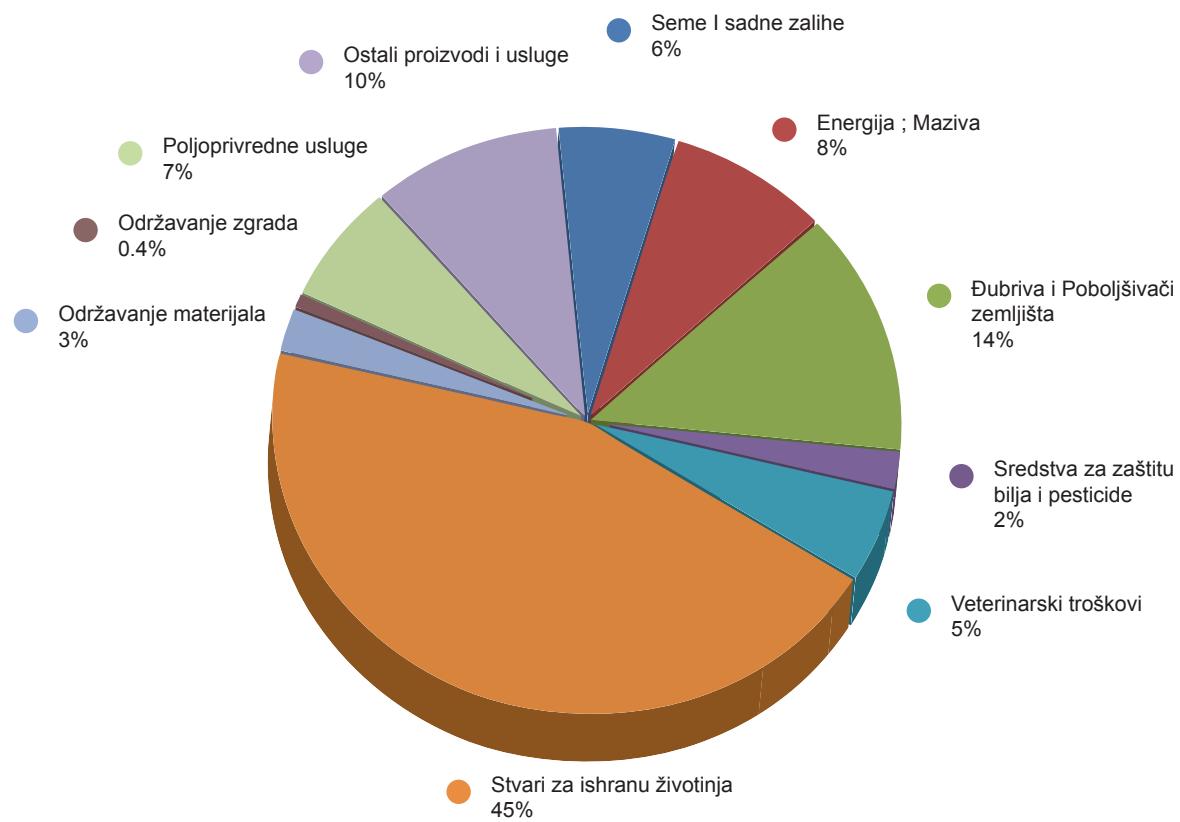
Izvor 1 : Statistička Agencija Kosova , ekonomski računi za poljoprivrednu 2010-2012

**Slika 2: prosek životinja po kategorijama za period 2010 - 2012 , ( procenata) . Prodaja mesa je najvažnija zatim slede ovce i koze**



Izvor 2 : Statistička Agencija Kosova , ekonomski računi za poljoprivrednu 2010-2012

**Slika 3 : Prosečna srednja potrošnja za period 2010 - 2012 , ( procenata) . Hrana Stope čini oko polovinu međufazne potrošnje , oko 45% . Hrana stoke uključuje Stočni daseljak kupovinu od drugih farmera ili hrana koju poljoprivrednik proizvodi na farmi . Troškovi energije čini oko 8 % i đubriva predstavljaju oko 14 %ukupne međufazne potrošnje , dok su troškovi veterinarske i poljoprivredne usluge odnosno ugovorenih radova predstavlja 7% respektivno.**



Slika 3 : Statistička agencija Kosova , ekonomski računi za poljoprivredu 2010-2012



INFORMACIONO DRUŠTVO



**EU i**  
**INFORMACIONO DRUŠTVO**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije . Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova. Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Živeti danas u digitalizovanom svetu je revolucija na način na koji građani i preduzeća komuniciraju i povezu se jedni sa drugima. Revolucija mobilnih telefona, informacione tehnologije, internet, velike brzine isporuke su vođeni tehnološkim dostignućima i tržišnim snagama. EU je uvela pravila da održi korak sa kretanjima tehnologija za komunikacije i informacije. Poglavlje 10 *acquis communautaire* (ili zakonodavstvo EU) obuhvata pravila o elektronskim komunikacijama, usluge informisanja, ekonomske trgovine, pristup internetu i audio - vizuelnih usluga, koji je neophodan da Kosovo transponuju u domaćem zakonodavstvu do same bolje pozicije u oblasti informacionog društva. Politika EU dodiruje informacione i komunikacione tehnologije u različitim oblastima, regulisanja elektronskih komunikacionih mreža i usluga, pružajući fer pristup osnovnim uslugama (telefon, faks, internet, hitne pozive) po pristupačnim cenama za potrošače, uključujući i osobe sa invaliditetom i stimulisanje konkurenca na tržištu na račun monopolizovanog telekoma. Politike EU se primenjuju putem regulisanja vlasti država članica, nacionalni regulatori su u obavezi da koordiniraju svoje politike sa EU. Evropska komisija ima vodeću ulogu u nametanju propisa u ovoj oblasti na evropskom nivou. Jedan od najvećih uspeha Evropske komisije je bio da nametne ograničene cene za roaming u EU i to se vidi kao odličan primer šta se može uraditi u interesu građana na EU standardu. Cilj Evropske komisije je da dodatno smanje cene, da se povećaju mogućnosti za građane i preduzeća, da pomognu konkurentnost i dalje razvijaju digitalne agende. EU tržište je najbogatije tržište na svetu. Ima najviši životni standard, ali je i dalje iza svojih konkurenata sa digitalnom agendum na globalnom nivou.

### Kako je to relevantno za Kosovo?

Pravila EU u vezi sa informacionim društvom, elektronskih medija i telekomunikacija takođe vrede za Kosovo, jer se kreće ka integraciji u EU. Kosovo je obavezano da obezbedi kvalitetne elektronske komunikacione usluge za sve svoje građane po pristupačnoj ceni, da obezbedi građanima vezu sa javnim telefonima omogućiti glasovnu komunikaciju, kako bi se osiguralo da osobe sa invaliditetom uživaju ista prava na informisanje kao i drugi građani, da zaštite decu od digitalnog sveta, da kontrolišu kockanja na mreži i da uspostave mehanizme za sprečavanje sajber napada. Pored postavljanja standarda na ovim tehničkim pitanjima, Kosovo je takođe obavezano da stvara otvorena tržišta, obezbedi fer pristup za sve kompanije i brani interesovanje potrošača.

Kosovo treba da preduzme korake da izgradi informaciono društvo, dobro obrazovano društvo u kojem svi građani mogu da koriste informacije i komunikacione tehnologije efikasno u svom životu. Prednosti izgradnje informacionog društva su ogromni i imaju direktni uticaj na ekonomski razvoj. Preduzeća i pojedinci su da se obezbedi jeftin, visoko kvalitetnu komunikacionu infrastrukturu i više sveobuhvatnih usluga. Elektronska uprava u javnoj sferi može biti moćno sredstvo za promovisanje transparentnosti, odgovornosti vlada i efikasnosti.

### Digitalna agenda za Evropu 2020 i Cilj\*

#### Cilj za 2013:

Širokopojasna pokrivenost za sve do 2013

#### Cilj za 2015:

50 % stanovništva koje koristi e-uprave.

33 % od prodaje malih i srednjih preduzeća na mreži.

20 % stanovništva kupuje na mreži / online izvan granica.

50 % stanovništva kupuje na mreži / online.

60 % od ugroženih ljudi redovno koriste internet.

75 % stanovništva redovno koristi Internet.

#### Cilj za 2020:

Širokopojasna brzina > 30 MPBS pokrivenost za sve.

*50% of the households taking up broadband subscriptions > 100 MBPS*

*100% increase in Information and Communication Technology research and development public spending.*

\*not all targets are included in this box.

## Kakva je trenutna situacija?

Imajući u vidu da usluge u informacione i komunikacione tehnologije skoro postojale pre desetak godina, Kosovo je doživelo izuzetan razvoj u poslednjoj deceniji. Trenutno postoji mnogo kompanija u IT sektoru koji nude visok kvalitet usluga. Skoro sve novije tehnologije su dostupne na tržištu po relativno povoljnoj ceni. Pojava nekoliko telekomunikacionih i internet operatera, na račun monopola u prošlosti, poboljšanje usluge koje se pružaju klijentima. Pristup Internetu je proširen na celoj teritoriji Kosova. Značajan broj građana koristi kompjutere, telefone i Internet na dnevnoj bazi iz različitih razloga, kao što su profesionalne komunikacije, e-mailova, bankarske usluge ili zabave.

Ključ za napredak Kosova u oblasti informacionog društva je osnivanje institucionalnog i pravnog okvira rada. U skladu sa EU procesa integracije vlasti Kosova su usvojila niz zakona o elektronskoj komunikaciji, usluga informacionog društva, sprečavanje sajber kriminala, zaštite ličnih podataka, konkurenkcije i zaštite potrošača. Odgovornost regulisanja informacijama i tehnologiji komunikacija leži i različitim institucijama. Ministarstvo za ekonomski razvoj je odgovorano za izradu propisa i strateških dokumenata koji se odnose na informaciono društvo, Ministarstvo za državnu upravu je odgovorano za e-uprave i upravljanje informacijama tehnologija a nezavisna komisija za medije upravlja emitovanjem frekvencija i audio-vizuelnih sadržaj. Dok ponekad ove institucije imaju preklapanja nadležnosti, oni polako ali sigurno ocrtavaju svoje nadležnosti u vezi sa informacionim društвom.

Sadašnji politički status Kosova je izazao neke izazove za Kosovo u međunarodne mehanizme koji se odnose na informaciono društvo. Kosovo nije član Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU), ili drugih relevantnih međunarodnih organizacija. Kosovo nema kod zemlje i koristi kodove od tri različite zemlje - Srbije, Monaka i Slovenije. Ovo se очekuje da se promeni u svetu nedavnog sporazuma sa Srbijom. Kosovo takođe nema Internet domen kod zemlje.

Neke grupe u društvu, posebno starije osobe, osobe sa invaliditetom i ljudi koji žive u udaljenim oblastima nedostaju neophodne veštine da koriste računare i Internet. Kako sve više dnevnih zadataka se vrši na mreži, građani Kosova treba da unapređuju digitalne veštine da njihovo učešće u društvu bude lakše.

## Šta je Evropska Unija radila da podrži ovo?

Evropska unija pomaže Kosovu na različite načine da ostvare napredak u ovoj oblasti. Ona pruža i finansijsku pomoć i savete lokalnim vlastima da izgrade nacionalno zakonodavstvo u oblasti elektronskih komunikacija i audio - vizuelne politike; priprema novi zakon u cilju usklađivanja komunikacije sa pravom EU, koja je i dalje prioritet.

Evropska unija, preko svoje kancelarije u Prištini, nastavlja da pruža pomoć u regulisanju elektronskih medijskih sektora. Togom ovog procesa, EU nije oklevao da kritikuju Kosovo kad god su oni mislili da je neophodno da se donesu propisi u skladu sa standardima EU, kao što je bio slučaj sa javnim emiterom Kosova. EU je takođe pomagao i Vladu i Nezavisni Savet za medije da sastavi strategiju i nacrt zakona o digitalizaciji, uz nadu da Kosovo ispunjava međunarodno dogovoren rok za digitalno emitovanje u junu 2015. To bi obezbijedilo kvalitetniji signal televizije, kao i više prostora za nove TV stanica i programa pošto postoje samo tri TV stanice sa nacionalnom pokrivenošću preko analognih frekvencija. Digitalno emitovanje bi takođe imalo slobodan prostor i više otvoreno tržište za druge telekomunikacionih usluga, od kojih bi imali koristi kako Kosovski budžet, tako i građani.

Sa godišnjim izveštajem o napretku Evropska komisija prati proces privatizacije Pošte i Telekoma Kosova i regulisanje ovog tržišta kako bi bili sigurni da se poštuju standardi EU.

## Šta Vlada radi o tome?

Vlada Kosova je usvojila Digitalnu agendu za Kosovo 2020, svrha koja će definisati prioritete ciljeva i zadatka vlade u vezi za informacionih i komunikacionih tehnologija, kako bi se maksimalno koristili od prednosti takvih tehnologija za ekonomski i socijalni razvoj. Ciljevi za digitalnu agendu su da razviju informacione i komunikacione tehnologije infrastrukturu, za razvoj elektronskog sadržaja i usluga i promociju njegovog korišćenja, i povećati sposobnost građana Kosova da koriste informacione i komunikacione tehnologije.

Vlada je delegirala zadatke na nekoliko institucija koje imaju ulogu u razvoju informacionog društva, koji rade da se obezbedi geografski dosledan razvoj širokopojasnih elektronskih komunikacionih mreža koji je prioritet, kako bi se osiguralo da građani imaju pristup Internetu. Pregled pravnih akata je završen kako bi se osiguralo završetak zakonodavne infrastrukture na elektronici i komunikacije. Vlada takođe ulaže napore za jačanje bezbednosti i integriteta elektronskih komunikacija za povećanje javno i poslovno poverenje u internet usluga i traže da se zaštite privatni podaci. To je u procesu privatizacije dela akcija Pošte i telekomunikacije Kosova, iako je proces veoma kritikovan od strane opozicije i organizacija civilnog društva.

U budućnosti, Vlada planira da napravi lakši javni servis kroz elektronske uprave. Građani se ohrabruju da koriste onlajn platforme za interakciju sa vladinim službama, da zatraži informacije, izvode ili druge usluge koje oni zahtevaju. Pored toga, vlada nastoji da poboljša e-demokratije, omogućujući javnost kroz korišćenje interneta, da se izjasni o nacrtima zakona, javne odluke i važnih dokumenata.

## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom.

Druge zemlje zapadnog Balkana nisu mnogo naprednije od Kosova kada je u pitanju internet penetracija, korišćenje mobilnih telefona i pristup Internetu za preduzeća. Kosovo, u poređenju sa drugim zemljama u regionu, osim Albanije, je malo iza na korišćenje Interneta od strane svojih građana i postoji veliki rodni jaz na Kosovu gde samo 25 % žena koristi Internet.

Sve zemlje regiona su napredniji u harmonizaciji svog zakonodavstva sa EU standardima. U audio - vizuelnim politikama u vezi sa elektronskim medijima, EU želi sve zemlje regiona da ostvare još veći napredak. U nekim slučajevima, kao što su Kosovo i Srbija, Evropska komisija se bavi pitanjem budžeta i operativne nezavisnosti telekom regulatora.

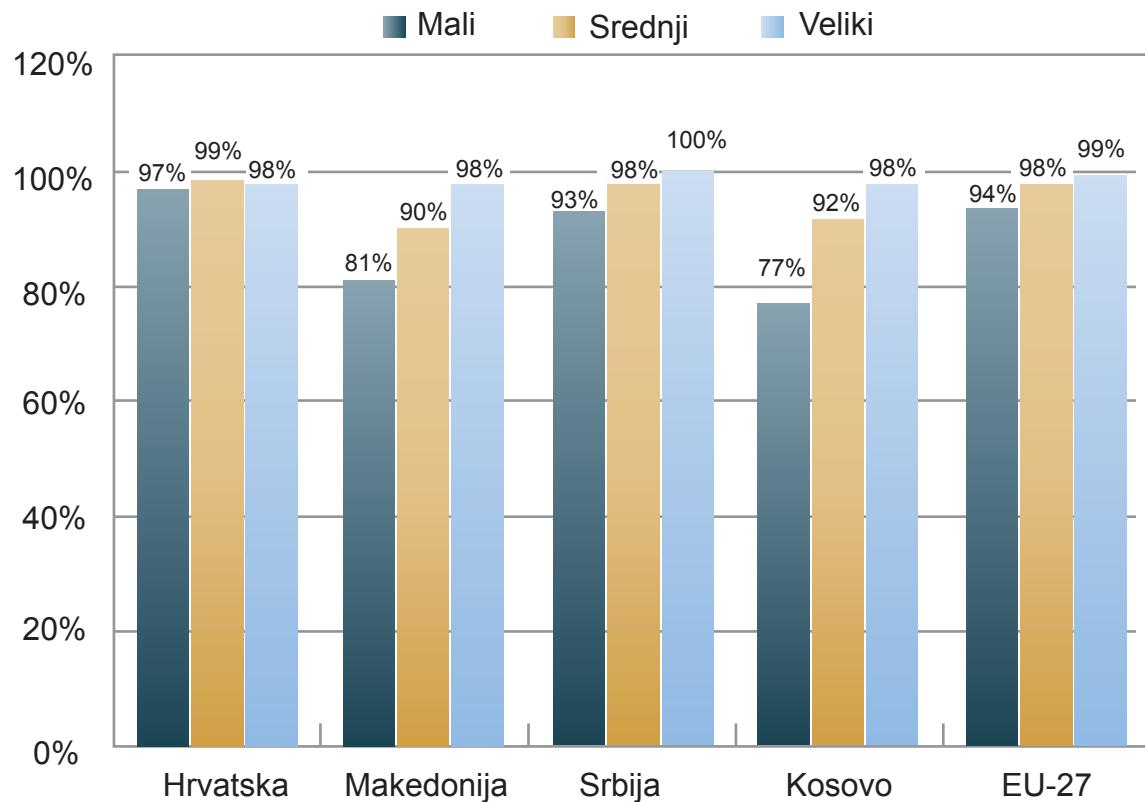
U praksi mreža mobilnih telefona iz zemalja regiona su dobro integrisana sa EU, mnogi operateri su u vlasništvu kompanija iz zemalja EU. U nekim pitanjima, kao što su 4G pokrivenost, zemlje regiona su još više napredniji od nekih zemalja članica EU.

Bilo je zanimljivo videti kako su hrvatski građani, kada se njihova zemlja pridružila EU 1. jula 2013, da je bilo najvećih neposrednih promena u oblasti telekomunikacija.

Cene za fiksne i mobilne telefone, međunarodne pozive i za roming dramatično opala. To se desilo zbog ograničenja nametnutih na nivou EU.

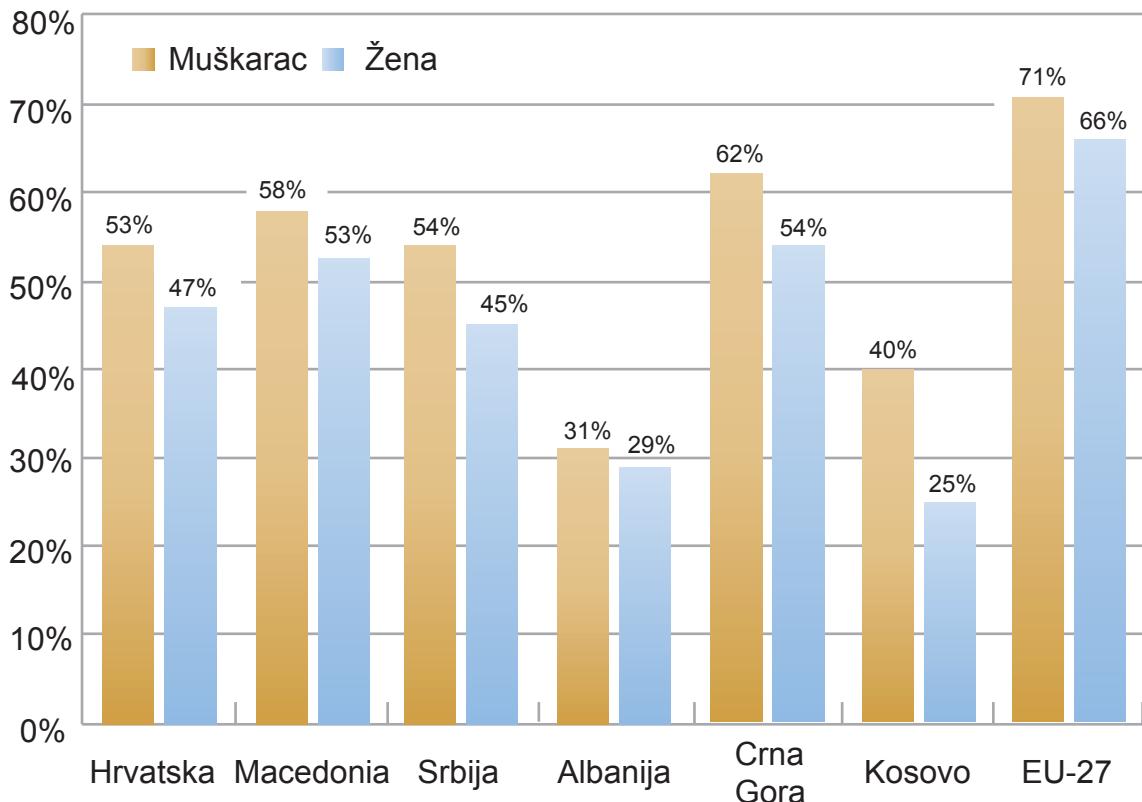
## Korisne činjenice i brojke

Slika 1: Procenat preduzeća koji ( mala, srednja i velika ) imaju pristup internetu.



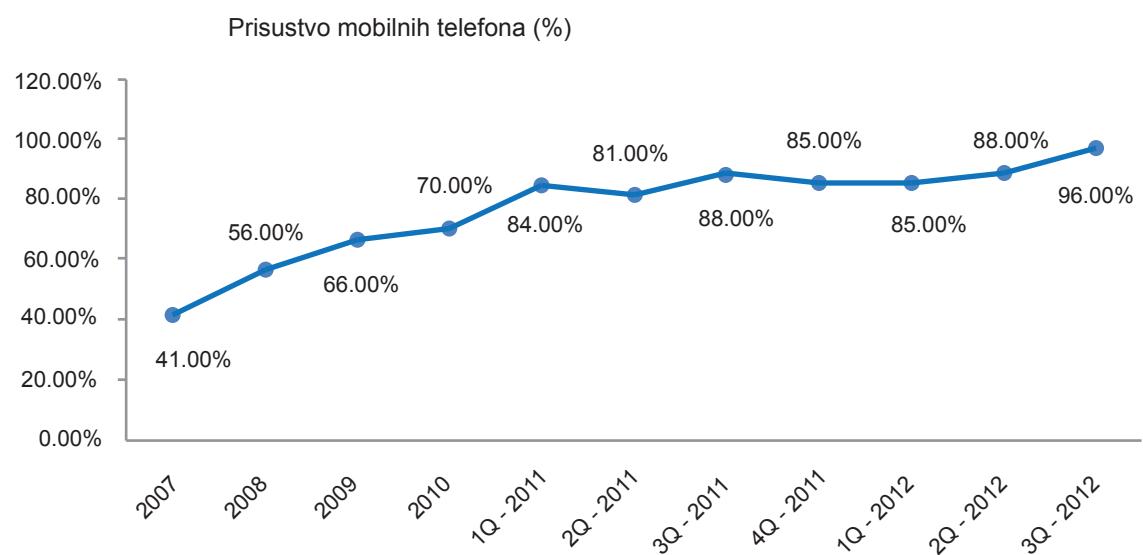
Izvor 1: Vodič Investitora na Kosovu 2011.

**Slika 2:** Procenat pojedinaca redovno koristite internet.

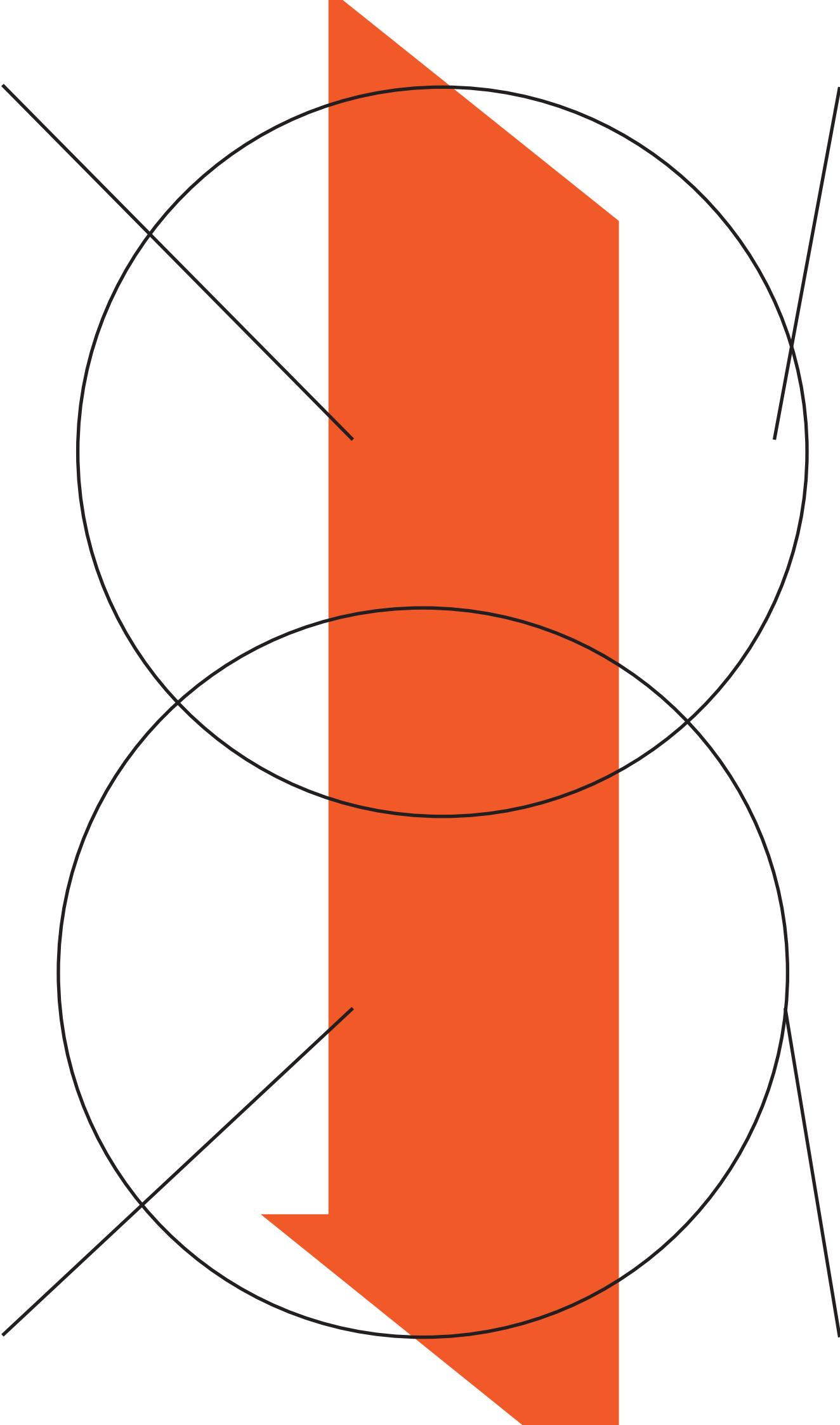


Izvor 1: Vodič Investitora na Kosovu 2011

**Slika 3:** Mobilna penetracija (%)



Izvor 3: Digitalno Kosovo 2020



SLOBODA ŠTAMPE I MEDIJA



**EU i**  
**SLOBODA ŠTAMPE I MEDIJA**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

U Evropskoj Uniji danas, sloboda medija i medijskog pristupa nisu samo deo osnovnih prava i ugovora, nego se smatraju neotuđivim kulturnim vrednostima instaliranim u političkim i društvenim strukturama. Tokom razvoja EU, sloboda medija je išla paralelno sa evolucijom demokratije, a kontrola i cenzura medija imali su direktnu korelaciju sa autoritarnim režimima, čineći slobodu štampe i medija veoma osetljivo pitanje. Poštovanje slobode izražavanja, nezavisnosti medija i zaštite profesionalnih prava novinara su u srcu osnovnih principa, koji one koji žele da se pridruže EU, moraju da poštuju.

Evropska unija je odlučila da promoviše slobodu izražavanja i medija u procesu proširenja, naglašavajući njen značaj za članstvo u EU tokom svojih redovnih političkih dijaloga sa zemljama proširenja. To će osigurati da sloboda izražavanja i medija je dosledno obraćena kao prioritet kroz razgovore o pridruživanju u poglavljima 23 u *acquis communautaire* (ili zakonodavstvo Evropske unije) o pravosuđu i osnovnim pravima u Poglavlje 10 informaciono društvo i medije. Pitanja medijskog sektora vlasništva i samo regulisanje se razlikuju od jedne države članice EU do druge, međutim, one sve imaju jedno zajedničko - poštovanje osnovnih principa.

### Kako je to relevantno za Kosovo?

U kontekstu evropskih integracija, sloboda medija je kritična komponenta za Kosovo, jer se smatra kao osnova za demokratsko društvo zemlje. Oni koji ugrožavaju slobodu medija, podrivaju prava novinara ili preduzimaju aktivnosti da cenzurišu medije smatraju se da su ruku pod ruku sa autoritarnim režimima i nemaju dobre uspomene iz svih evropskih zemalja a posebno istočnih.

Nijedna zemlja se nije pridružila EU bez zaštite slobode štampe i očuvanje prava novinara, kao dugoročnu posvećenost za odgovornost vlade prema građanima. Sloboda medija zaista služi kao kritični pokazatelj spremnosti zemlje da postane deo EU.

Obezbeđivanje slobode štampe i medija je jedan od izazova sa kojima se suočava Kosovo danas. Političko uplitanje u medijima, nedostatak finansijske održivosti, pretnji terorizmom i zastrašivanja i pretnje novinara uključujući i nasilje prema nekim od njih su glavni problemi koji Kosovo treba da obrati dok se kreće ka Integraciji u Evropskoj uniji. Kosovo mora da osigura nezavisnost regulatornih organa, preduzme mere da ostvari postizanje transparentnosti medijskog vlasništva i finansiranja, zaštiti novinara, štiteći ih od preteranog uticaja i negativnih efekata, spreče negativan uticaj na objektivnost medija.

Slično na Kosovu, razvoj slobode medija i pristup medija se ne smatra samo kao jednostavno preuzimanje niza pravila namenjen kao skup vrednosti iz kojih Kosovo može izgraditi sistem gde sloboda medija je pohvaljena, umesto cenzurisana od strane političara. To zahteva promenu kulture o tome kako je organizovana politika, pravosuđe i nezavisnost Kosovskih institucija. Kako se Kosovo kreće ka procesu integracija, EU će pružiti pravnu podršku i smernice u oba razvijajući zakonodavstva koje se odnose na slobodu štampe i medija i praćenje sprovodenja zakonodavstva.

### Evropska povelja o slobodi štampe

Član 1: Sloboda štampe je od suštinskog značaja za demokratsko društvo. Da ga podrži i štiti, i da poštuje njenu raznovrsnost i njene političke, društvene i kulturne misije, je mandat svih vlasta.

Član 2: Cenzura je nedopustiva. Nezavisno novinarstvo u svim medijima je slobodno od progona i represije, bez garancije političkog ili regulatornog mešanja vlasti. Stampa i online mediji ne podležu državnim licenciranjem.

Član 3: Pravo novinara i medija za prikupljanje i širenje informacija i mišljenja ne sme biti ugroženo, ograničeno ili podvrgnuto kazni.

Član 4: Zaštita novinarskih izvora biće strogo potvrđena. Nadzor od elektronskog prislушкиvanja ili pretresa redakcija, privatnih sobama ili novinarskih računara sa ciljem identifikovanja izvora informacija ili kršenje uredničke poverljivosti su neprihvatljive.

Član 5: Sve države moraju da obezbede da mediji imaju punu zaštitu zakona i vlasti dok obavljaju ulogu. Ovo se posebno odnosi na obranu novinara i njihovih zaposlenih od uznemiravanja i ili fizičkog napada. Pretnje ili kršenje tih prava moraju biti pažljivo istraženi i kažneni od strane pravosudstva.

Član 6: Ekonomski egzistencija medija ne sme biti ugrožena od strane države ili od strane državnih institucija pod kontrolom. Pretnja ekonomskim sankcijama je takođe neprihvatljiva. Preduzeća privatnog sektora moraju da poštaju novinarsku slobodu medija. Oni ne smiju ni da vrše pritisak na novinarske sadržaje niti pokušavaju da mešaju komercijalne sadržaje sa novinarskim sadržajem.

Član 7: Država ili institucije pod kontrolom države neće ometati slobodu pristupa mediji i novinara informacijama. Oni imaju obavezu da ih podrže u njihovom pravu da obezbede informacije.

Član 8: Mediji i novinari imaju pravo na neometan pristup svim vestima i izvorima informacija, uključujući i one iz inostranstva. Za njihovo izveštavanje, strani novinari treba da obezbede vize, akreditacije i druga potrebna dokumenta bez odlaganja.

Član 9: Javnosti jedne države odobrava se slobodan pristup svim domaćim i stranim medijima i izvorima informacija.

## Kakva je trenutna situacija?

Sloboda medija i pristupa često imaju našu pažnju kao rezultat evaluacije objavljenih od strane međunarodnih organizacija. Reporters without Borders, rangira slobodu štampe različitih zemalja, rangira Kosovo na 85. mestu u 2013 u medijskom štampi, što je niže u poređenju sa zemljama u okruženju i prilično ispod zemalja Evropske unije . Ocena 5. 75 od Freedom House o slobodi medija je ostala ista tokom poslednjih nekoliko godina, nije obeležen nikakav napredak u nezavisnost medija. Pored toga, IREKS indeks održivosti medija je kritičan o trenutnoj situaciji slobode medija na Kosovu, posebno zbog nedostatka sudske zaštite novinara.

Pretnje, zastrašivanje i zločini protiv novinara i dalje su izazov na Kosovu. Udruženje profesionalnih novinara Kosova su prijavili veliki broj slučajeva gde su novinari fizički napadnuti ili ugroženi. Postoji nedostatak istrage među pravosudnim organima za slučajevе u koji su uključeni novinari i sudovi primenjuju slabe sankcije za počinioce.

Kroz građanske proteste krajem 2012, novinari i civilno društvo su se zalagali protiv namere vlade da izmeni Krivične zakone Kosova dodavanjem dva članka koja će produžiti krivičnu odgovornost od izdavača do reportera i od novinara zahtevaju da otkriju svoje poverljive izvore. Kao rezultat ovih protesta i konsultacija sa Evropskom unijom, Vlada je uklonila ove odredbe od nacrta krivičnog zakona.

Zakonodavstvo nedostaje naročito u pogledu zaštite novinara i mnogo zakona koji su trenutno na snazi nisu delotvorni. Kredibilitet nezavisne komisije za medije je oštećen od političkog uplitanja u imenovanje članova odbora, i kao takav gubi poverenje javnosti o regulatorima medija. Glavni javni emiter Radio Televizija Kosova (RTK) je takođe ozbiljno kritikovana od strane civilnog društva i opozicije za ne poštovanje principa nepristrasnosti.

Većina medija se bore sa finansijskom održivošću. To ih čini ranjivim na cenzura i obeshrabruje ih da razviju profesionalne medijske kapacitete. Ima dovoljno medija, ali je kvalitet novinarstva daleko od zadovoljavajućeg . Mnoštvo novinskih izvora ima pozitivne sile u medijima na albanskom jeziku, sa 105 radio stanica i televizije, osam dnevnih novina, 11 kablovskih operatera i 50 % zemlje sa internet pristupom<sup>①</sup>.

Evropska komisija u svom poslednjem izveštaju o napretku za 2013 za Kosovo takođe nalazi puno nedostataka u rešavanju slobode izražavanja. "Zakonodavstvo pokriva slobodu izražavanja fragmentiranjem ( 14 zakona ukupno ) i nije delotvoran. Zakonom su uspostavljene ukupno deset institucija odgovorna za ovu oblast. Implementacijom zakonodavstva neophodno je definisati tačan obim i aktivnosti ovih institucija. Trenutno, postoji preklapanje. Kosovo nema sveobuhvatan zakon o medijima, ostavljajući ključne oblasti u vezi funkcionisanja medija ne regulisanih. Ovo uključuje pitanja kao što su autonomija novinara i urednika, zaštita profesionalnih standarda u novinarstvu, pravo na prigovor savesti za novinare i pravo na odgovor i ispravku za građane. Pretnje novinarima i urednicima i dalje se prijavljuje i novinari se i dalje suočavaju sa političkim pritiscima i zastrašivanjem<sup>②</sup>", piše u izveštaju koji se odnosi i na političkom mešanju u imenovanje članova Nezavisne komisije za medije.

<sup>①</sup> IREX (2013) Media Sustainability Index - Kosovo

<sup>②</sup> European Commission annual Progress report 2013 for Kosovo

## Šta EU radi da podrži ovo?

Evropska unija uzima veoma ozbiljno pitanje slobode izražavanja i medija na Kosovu. Ona pažljivo prati razvoj u ovoj oblasti i uključuje ga u godišnjim izvještajima o napretku Evropske komisije. Evropska komisija i Evropski parlament se redovno bave tim pitanjem, sa predstavnicima kosovskih vlasti.

Evropska komisija i Evropski parlament takođe su u redovnom kontaktu sa predstavnicima medija i novinarskih udruženja na Kosovu, da odgovore na njihove brige. Predstavnici Kosovskih medija pozvani su na dve velike međunarodne konferencije za rešavanje medijskih situacija u procesu proširenja EU pod nazivom "Speak up 2". Evropska unija, uprkos određenom napretku, zabrinuti su situacijom slobode medija na Kosovu, posebno političkih mešanja i zastrašivanje novinara.

Evropska unija takođe pruža finansijsku pomoć za neke projekte sa ciljem da im pomogne da se poboljšaju i razviju ovoj sektor. Ona takođe pruža pomoć da pomognu reformu zakonodavstva u ovoj oblasti.

Pošto sloboda izražavanja i medija smatraju se kao deo političkog uslovljavanja u procesu proširenja EU, glas Evropske unije i njenih poruka Vladi Kosova je imala pozitivan uticaj; preduzete su neke mere da se osigura poštovanje ovog osnovnog principa EU.

## Šta Vlada radi?

Vlada je pokazala snažnu posvećenost da se obezbedi sloboda medija i pristup da su zaštićeni na Kosovu. Uklanjanjem člana 38 i 39 iz nacrta Krivičnog zakona, vlada je obećala da će poštovati ove osnovne vrednosti. Pored toga, Vlada je donela odluku da izuzme medije iz poreskih obaveza, jer će to obezrediti bolju finansijsku održivost za utičnice na duge staze.

Vlada može postati transparentniji tako da redovno informiše medije o političkim dešavanjima, poboljšanje transparentnosti i pristupa javnim dokumentima. Vlada takođe treba da pokaže spremnost da zaustavi političko uplitanje u imenovanja članova odbora ne samo za Nezavisne komisije za medije, već i za bilo koji drugi organ ili medijskih glasila.

Mandat za regulaciju medija je u velikoj meri odgovornost Nezavisne komisije za medije (IMC). NKM planira da razvije svoje kapacitete u cilju izvršenja svojih zakonskih mandata, uspostavi politiku emitovanja, i poboljšanja kvaliteta sadržaja programa zasnovanog na evropskim praksama. NKM je takođe spremna da digitalizuje emitovanje i poboljša audio - vizuelne medijske usluge.

## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom.

Sloboda izražavanja i medija i dalje će biti jedno od pitanja gde Evropska komisija zadovoljna radom zemalja Zapadnog Balkana. Političko uplitanje, zastrašivanje novinara, urednika i ne jasnog vlasništva medija su neka od pitanja velikog značaja. Situacija u Hrvatskoj je bolja nego u drugim državama regionala, a to je postignuto posle EU koja je smatrala da je to jedan od prioriteta koji ova zemlja mora da ispuni kao uslov da zaključiti pregovore o pristupanju.

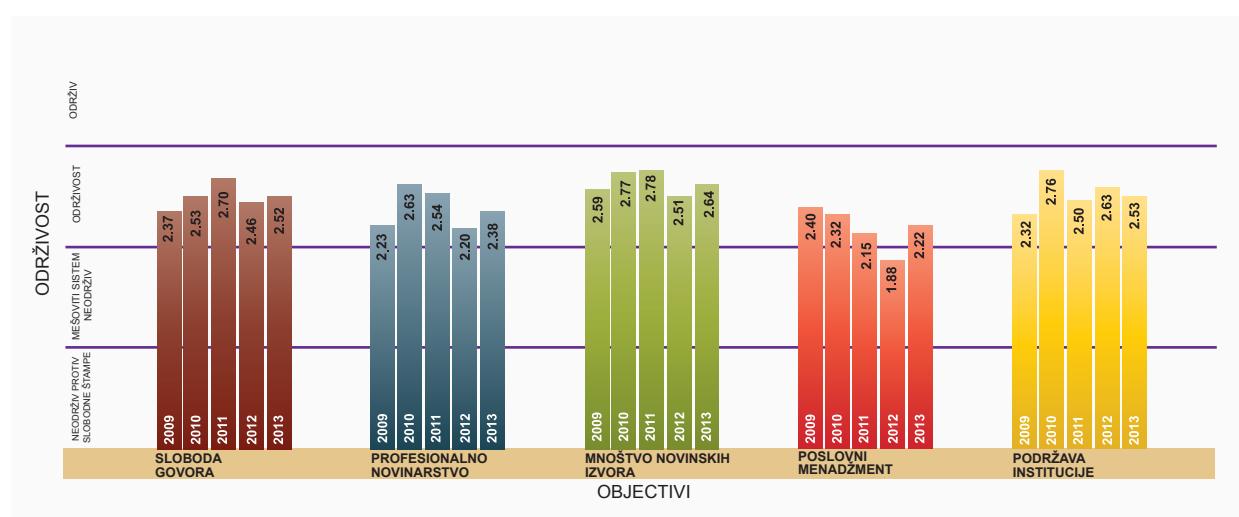
Komisija ima za prioritet slobodu izražavanja i medija u procesu pristupanja EU na Zapadnom Balkanu finansijskom i tehničkom podrškom. U junu 2013, Komisija zajedno sa Evropskim parlamentom je održao konferenciju "Speak Up 2", koji je okupio stotine ključnih aktera iz medija, civilnog društva i nacionalnih vlasti.

Jedan od zaključaka konferencije "Speak Up 2" je bio sledeći. "Zemlje proširenja su okarakterisani u većini slučajeva od pluralističkih medija pejzaža. Međutim, broj važnih izazova treba da se hitno rješe. Slučajevi nasilja i zastrašivanja novinara su i dalje problem, što dovodi do autocenzure. Vlasti treba da pojačaju svoje napore da istraže nove i ranije slučajeve i osiguraju odgovarajuće sankcije protiv počinilaca<sup>®</sup>".

Jedno od pitanja na koje su EU insistirali u regionu bio je da dekriminalizacija klevete. To je slučaj u svim zemljama regiona i smatra se veliki korak ka zaštiti slobodno i kritičko novinarstvo u jugoistočnoj Evropi. Međutim, gonjenja novinara nastavljaju. Postoji potreba da se razvije i obuči sudstvo da spreči zloupotrebe državne vlasti. Političko uplitanje u slobodu medija je i dalje ozbiljan problem. Potrebni su dodatni naporci da se obezbedi politička i finansijska nezavisnost javnog servisa emitera na Zapadnom Balkanu.

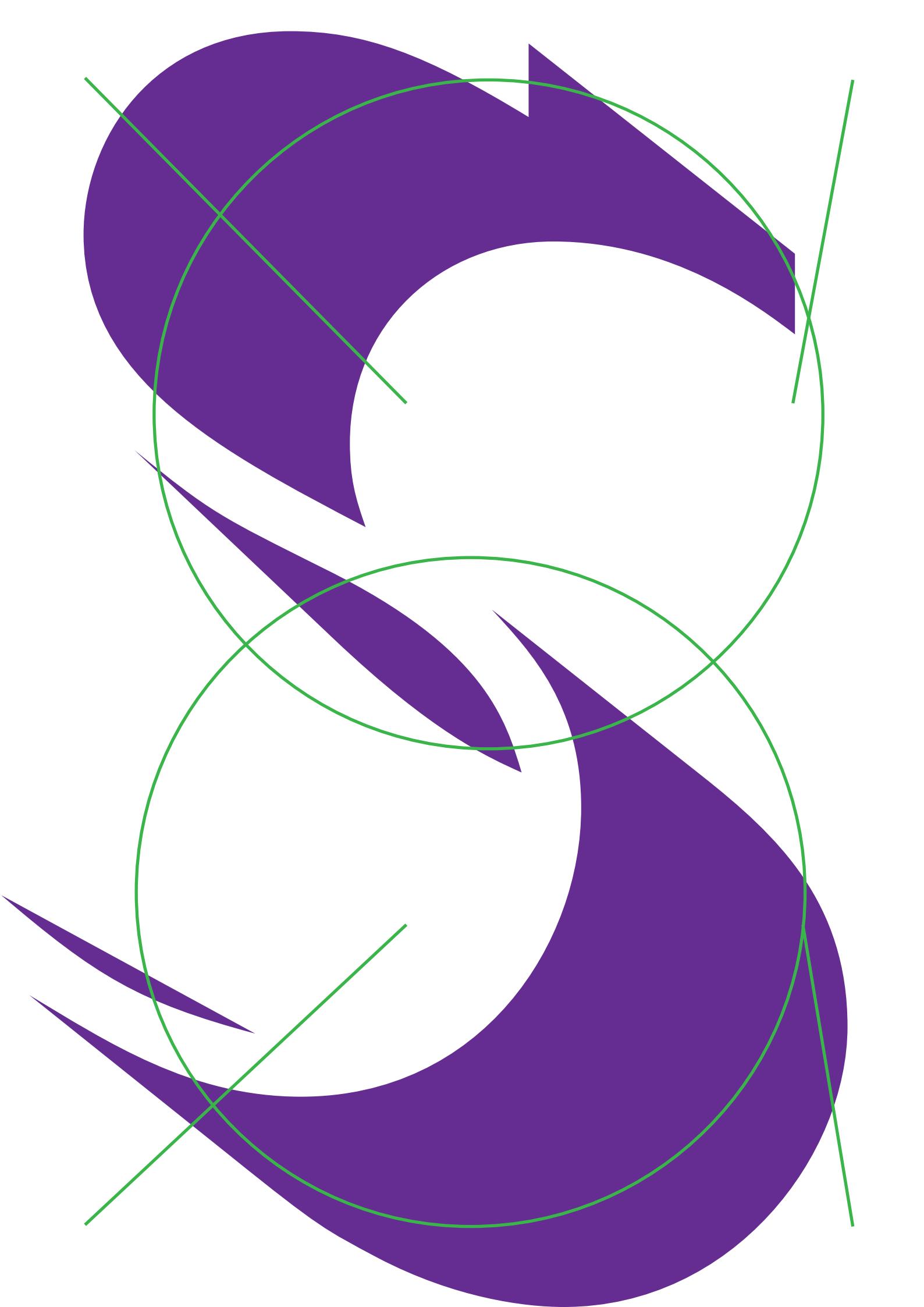
## Korisne Činjenice i brojke

**Slika 1:** Indeks održivosti medija ,metodologija ocenjivanja : Neodrživo , anti Free Press, ( 0-1 ) ; Neodrživo mešoviti sistem ( 1-2 ); Blizu održivost ( 2-3 ); i održivi ( 3-4 ).



Izvor 1: IREKS ( 2013 ) Indeks održivosti medija, Kosovo

<sup>®</sup> European Commission: Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014



ZAŠTITA  
MANJINA I PROTIV  
DISKRIMINACIJE



**EU i**  
**ZAŠTITA MANJINA I PROTIV DISKRIMINACIJE**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integritatit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

"Ujedinjeni u različitosti", je jedan od najpopularnijih slogana EU. To odražava činjenicu da Evropljani su ujedinjeni u zajedničkom radu u opštem interesu, za mir i prosperitet, uz poštovanje različitih kultura, tradicija i jezika u ujedinjenoj Evropi koja je sama raznolika. EU je ponosan na ova pozitivna sredstva na celom kontinentu. " Ujedinjeni u različitosti " se odnosi ne samo na potrebu da se poštuju razlike ne samo između država članica, već i između manjina unutar njih.

Dok sve zemlje članice EU, kao i one koji žele da se pridruže EU, dele princip zaštite i unapređenja manjinskih prava, neka od tih prava su različito regulisana u različitim državama članicama. Ovo je uglavnom odnosi na upotrebu manjinskih jezika. EU traži od država članica da promoviše multikulturalnost, višejezičnost, i da daju maksimalnu pravo manjinskim grupama ali to je regulisano nacionalnim zakonima.

## Zakoni

U poslednjih nekoliko godina, EU je usmerena posebno na zaštiti i unapređenju ne samo prava manjinskih etničkih grupa, nego i na grupe drugačije seksualne orientacije, kao što su LGBT. Poštovanje tih prava je jedan od merila i uslovljavanja koje kandidati za članstvo i zemlje kandidati moraju da ispune pre ulaska u Evropsku uniju.

## Kako je to relevantno za Kosovo?

Politika EU za zaštitu manjina i nediskriminacije su direktno primenljivi na Kosovu. Zemlje koje teže članstvu u EU treba da prilagode zakonodavstvo koje zabranjuje diskriminaciju na osnovu etničkog porekla, i odrediti nezavisno telo da podrži ljudе koji su izloženi diskriminaciji. Uslovi EU za zaštitu manjina nije samo skup pravila koja moraju biti usvojeni u domaće zakonodavstvo, nego je razvijen u skladu sa okolnostima i manjinskih problema svake zemlje. EU pruža smernice i postavlja ciljeve koji zemlje moraju da ispune, a ključne oblasti za uključivanje manjina, kao što su obrazovanje, zapošljavanje ili zdravstvo ostaju u nadležnosti države.

## Šta radi Evropska Unija da bi podržao taj proces?

Evropska unija podržava Kosovo u promovisanju i zaštiti prava manjina na nekoliko načina, uključujući i tehničku i političku podršku, kao i finansijsku pomoć. Evropska unija i drugi međunarodni akteri uložili su velika sredstva i kapital u više od desetak godina, kako bi se osiguralo da različite etničke grupe na Balkanu rade zajedno da ni održili mir. Balkanske zemlje imaju visok nivo etničke raznolikosti i mnogi kreatori politike se slazu da je rukovodstvo manjinskih pitanja veoma važno u sprečavanju potencijalnih sukoba. Politike su namenjeni za rešavanje problema kao što ksenofobije, predrasude i diskriminacije bilo koje vrste. Manjine su često u nepovoljnem položaju i ranjivi. Zbog su potrebne posebne mere kako bi se osiguralo da oni uživaju jednak prava sa drugim članovima društva.

Zaštita manjina je takođe ključ za demokratsku stabilnost, čime je otvoren put za ekonomski razvoj i integraciju različitih grupa u razvoju društva. Na putu ka EU, Kosovo treba da se utvrdi da se manjine moraju posmatrati kao sredstvo, a ne slabosti zemlje. Obezbeđivanje učešća manjina u svakodnevnom javnom životu poboljšava međusobnu toleranciju i razumevanje. To takođe čuva raznolikost identiteta, kulture, hrane i drugim oblastima života.

EU je pomogla da olakša dijalog između Prištine i Beograda proces integracije srpske manjine sa severa u kosovsko društvo. EU traži od Kosova da učini više u zaštiti prava manjina to u izveštajima Evropske komisije i u rezolucijama iz Evropskog parlamenta. Mere uključuju povratak i integraciju pripadnika srpske zajednice, ali i zaštitu prava romske zajednice i drugih manjina. EU je posebno zabrinuta da Kosovo obezbedi zaštitu LGBT zajednice. To je uslov za put Kosova ka EU i takođe u dijalogu o viznoj liberalizaciji.

The EU helped facilitate the dialogue between Pristina and Belgrade and the process of integration of the Serb minority from the North into Kosovo society. The EU is asking Kosovo to do more in protecting minority rights, doing so in reports by the European Commission and in Resolutions from the European Parliament. Measures include the return and integration of members of the Serb community but also the protection of the rights of the Roma community and other minorities. The EU is particularly concerned that Kosovo ensures the protection of the LGBT community. This is a condition for Kosovo's path towards the EU and also in the dialogue on visa liberalisation.

## Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Za više od deset godina posle rata, kosovske vlasti su pokazale snažnu posvećenost zaštiti prava svih manjina koje žive na Kosovu, i ohrabruje ih da učestvuju u javnom životu. Sprovođenje Ahtisarijevog plana I proglašenje nezavisnosti Kosova u 2008 bili su važni koraci ka izgradnji mirne, stabilne i multietničke zemlje. Kosovske manjine su zastupljene u svim granama države, obezbeđujući očuvanje manjinskih prava u svim aspektima političkog i ekonomskog života.

Trenutno, Ustav Kosova garantuje dvadeset mesta za manjinske zajednice u Narodnoj skupštini, koji im omogućava da postanu centralni deo procesa odlučivanja. Manjine su takođe, trenutno, deo nacionalne vladine koalicije. Četiri ministarstva rukovode predstavnici manjina, odnosno Ministarstva rada i socijalnog staranja, javnu administraciju, lokalnu upravu i zajednice i povratak.

Zastupljenost manjina je takođe zadovoljavajuća u lokalnoj Vlasti Jer Su u mogućnosti da biraju svoje gradonačelnike, strukturu upravljanja, da organizuju svoj politički život. U poslednjim lokalnim izborima, 11 od 38 Opština birali su gradonačelnike medju manjinskim političkim subjektima, od kojih su 10 srpski i 1 turski. Svaka Institucija Kosova u obavezi je da ima kvote zastupljenosti zajednica u javnoj civilnoj sluzbi.

Zaštita manjina na Kosovu je takođe u velikoj meri povezan sa odnosima između Kosova i Srbije i tekućim razgovorima koji se olakšane od strane EU. Obe zemlje su dostigle određeni broj sporazuma o tehničkim oblastima kao što su katastarske zone, upravljanje granicom, i slobodu kretanja. Oni su takođe postigli sporazum o oznakom 19. aprila 2013 za normalizaciju odnosa izmeđunih.

Uprkos ovim dostignućima, sprovođenje ovih sporazuma ostaje daleko od zadovoljavajućeg<sup>®</sup>. Još uvek postoje problemi u integraciji manjina, posebno iz oblasti severnog Kosova. Percepcija slobode kretanja i dalje niska, a postoje veliki problemi u registraciju manjina u centralnom civilnom registru. Paralelni obrazovni sistem, u kojem kosovski albanski studenti i druge manjine studiraju u izolaciji od drugog, i to ostaje izvor predrasuda i zabluda. Kosovo nije jedina zemlja suočava problema sa integracijom manjina. Zaista sve zemlje regiona, pa čak i nekih članica EU suočavaju se sa takvim izazovima. Međutim, ona je od kritične važnosti da se ova pitanja obrađena u cilju uspostavljanja trajnog mira u regionu, i razvijanja demokratske i multi - etničke države.

## **Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, kao i sa najnovijeg člana, Hrvatskom.**

Zaštita manjina je osetljivo i važno pitanje u svim zemljama bivše Jugoslavije zbog zaostavštine rata. Mnoge zemlje su imale ozbiljan problem sa povratkom izbeglica i raseljenih lica, u većini slučajeva pripadaju manjinama. Neke zemlje i dalje rade. Hrvatska, već članica EU, je prokazala najveći napredak, ali i dalje postoje neki problemi u vezi sa imovinskim pravima za one koji su tokom rata napustili zemlju. Uz pomoć EU postoji veća saradnja između zemalja regiona da se reši pitanje povratka manjina.

Hrvatska je najviše napredovala u zaštiti prava ugroženih manjinskih grupa, kao što su one koje pripadaju LGBT zajednici. EU traži od Srbije da uradi još više da zaštiti prava Albanaca koji žive kao manjina u Preševskoj dolini, Mađara u Vojvodini, Rumuni, Bugari i druge etničke manjine.

EU priznaje napredak koji su sve zemlje regiona postigle u zaštiti manjina, zadovoljavajuće je postojanje političke volje među vlastima u tim zemljama, ali insistiraju da treba da postoje kontinuirani napor da se obezbedi da je ovaj proces nepovratan.

U poslednjem izveštaju o napretku, Evropska komisija je poslala jasnu poruku tim zemljama što se od njih očekuje. Sve zemlje Zapadnog Balkana i Turske treba da preduzmu dalje reforme kako bi se osiguralo da su principi slobode izražavanja i zaštite prava pripadnika manjina, uključujući Rome, poštuje u praksi, ne samo ugrađeno u zakon. Snaznije mere su potrebne da zaštite ugrožene grupe od diskriminacije, naročito na osnovu seksualne orijentacije<sup>2</sup>.

### ***Studija izvodljivosti EU 2012***

*Obezbediti postojanje tela koja omogućava direktnе konsultacije o unapređenju i zaštiti verskog i kulturnog nasleđa sa vjerskim zajednicama, posebno Srpske pravoslavne crkve.*

*Stvaranje uslova za kosovske Srbe, da se osećaju deo Kosova i da imaju uslove povratak lica koja žele da to urade.*

*Nastaviti sprovođenje decentralizacije, naročito u novim opštinama.  
Dodeliti budžet, osoblje i prostorije za kancelarije Poverenika jezika.*

*Sprovoditi zakonodavstvo u vezi sa zaštitom kulturnog nasleđa i Srpske pravoslavne crkve.*

*Istragu i krivično gonjenje bilo kakve fizičke napade motivisane etničkom ili verskom mržnjom i dovesti počinioce pred lice pravde.*

*Napredak u implementaciji strategije i akcionog plana za Rome, Aškalije i Egipćane, uključujući ih u dodeli neophodnih resursa.*

<sup>2</sup> COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL. Enlargement Strategy and Main Challenges 2013-2014

## Korisne činjenice i brojke

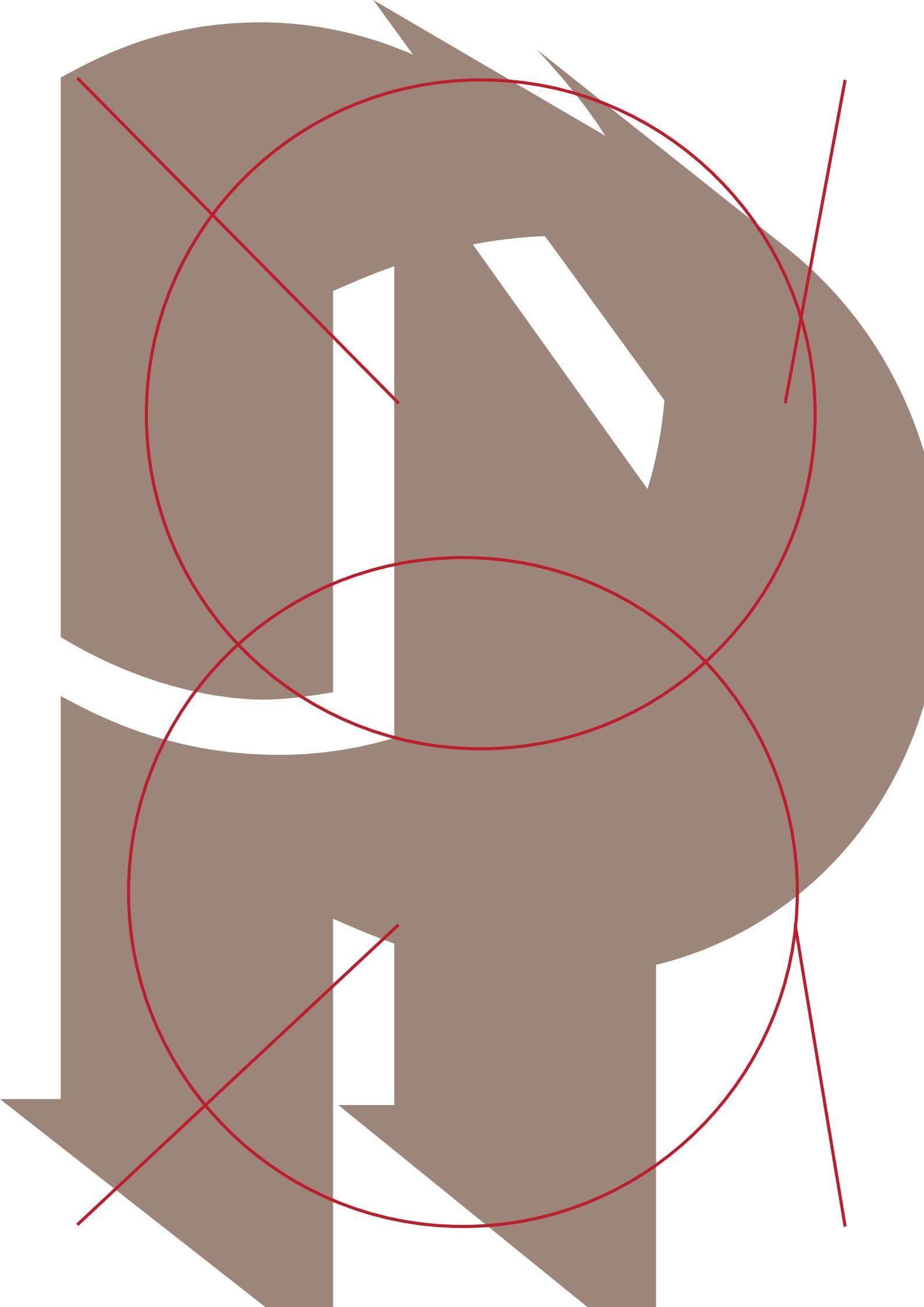
**Slika 1 :** Kosovo je značajno ojačala pravni i institucionalni okvir za zaštitu manjina.

Pravni okvir na Kosovu	Institucionalni okvir
Ustav Kosova	Consultative Council for Communities
Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika na Kosovu	Kancelarija za pitanja zajednica
Zakon o upotrebi jezika	Kancelarija poverenika jezika
Zakon o zabrani diskriminacije	Savetodavna kancelarija za dobro upravljanje, pitanja ljudskih prava, jednakih mogućnosti polova
Zakon o lokalnoj samoupravi	Ministarstvo za zajednice i povratak
	Odbor za prava i interesе zajednica i povratak ( CRICR ) - Skupština Kosova
	Ombudsperson

**Slika 2:** Tablica pokazuje razlike u zastupljenosti između centralnih i lokalnih institucija. Opštine imaju veći procenat manjinskih državnih službenika kao proporcija njihovog ukupne radne snage.<sup>®</sup>

Tip	Broj ukupnih državnih službenika / zaposlenih	Broj manjinskih državnih službenika / zaposlenih	Procenat manjinskih državnih službenika / zaposlenih
Institucije na centralnom nivou, (uključujući POEs)	22,103	1,033	4.7%
Centralna Level Institucije (isključujući POEs)	11,707	830	7.1%
Institucije na lokalnom nivou	6,107	539	8.8%

<sup>®</sup> Office for Community Affairs (2013) Assessment on the Employment of Members of Non-Majority Communities in the Kosovo Civil Service and Publicly Owned Enterprises.



J  
A  
V  
N  
A  
  
U  
P  
R  
A  
V  
A



# EU i JAVNA UPRAVA



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

## ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije . Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova. Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Javna uprava je ključno državno polje na nivou EU i država članica, obezbeđujući da se građanima EU nude pristojni standardi i zakoni, dobro administrirani i sprovedeni. Dok Evropska unija ima svoju administraciju koja radi u okviru svojih različitih institucionalnih slojeva, dobra administracija ostaje na rukama pojedinačnih država članica. Štaviše, države članice EU istorijski primenjuju različite sisteme javne uprave, stvarajući niz različitih praksi javne uprave. Dakle, to je uglavnom do zemlje EU da odlučuje o svojim administrativnim strukturama i formama saradnje između odeljenja.

Trenutno, ne postoji *acquiscommunautaire* (ili zakonodavstvo Evropske unije) koji utvrđuje standarde javne uprave za zemlje članice EU. Neke oblasti javne uprave mogu biti dotaknute zakonodavstvom EU, međutim, ne u istoj meri kao što važi za sektore kao što su poljoprivreda, trgovina i reformu uprave okruženja. Reforma javne uprave je deo političkih kriterijuma<sup>⑤</sup> iz Kopenhagena koji naglašavaju potrebu zemalja kandidata za institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina, kao i sposobnost da se preuzmu obaveze članstva i administrativnih kapaciteta za efikasnu primenu i sproveđenja *acquis*. Istovremeno, od Madridskog Evropskog Saveta iz 1995,<sup>⑥</sup> "prilagođavanje administrativnih struktura" u zemljama kandidatima je identifikovana kao preduslov za efikasno sprovođenje zakonodavstva EU.

Postoji nekoliko inicijativa koje unapređuju reforme javne uprave na nivou EU. Na primer, u jesen 2013, Evropska komisija je pokrenula inicijativu promovišući reformu administracije u cilju podsticanja ekonomskog rasta. U vreme nastavka ekonomске krize u nekim od država članica, Komisija je upozorila da neefikasna javna administracija ostaje jedna od glavnih prepreka za industrijske konkurentnosti i ekonomskog rasta u mnogim od tih država članica. Komisija je napravila reformu javne uprave i jedan od njegovih prvih pet ekonomskih prioriteta za poslednje dve godine, sa namerom da podstakne debate o tome kako da javna uprava bude efikasnija i transparentnija širom Evrope.

Istorijski gledano, države članice EU su naučile da poštuju određene principe javne uprave. Principi uključuju, ali nisu ograničeni na:

- **Pouzdanost i predvidivost** ( takođe se pominju kao pravne sigurnosti ili pravne sigurnosti ) - ključni principi pokušavaju da iskorene sve eventualne proizvoljnosti u vođenju javnih poslova;
- **Transparentnost orijentisan prema građanima** - postavka do orijentisanih građanskih usluga koje pružaju kvalitetne usluge;
- **Otvorenost** - biti od pomoći pojedincima i preduzećima, upravljanje javnim sredstvima na transparentan način, obezbedi pristup javnim dokumentima;
- **Odgovornost** - uzimanje odgovornosti za radnje preduzete u obavljanju svojih dužnosti;
- **Efikasnost i efektivnost** - ispunjenju zahteva ljudi i proizvodnji potrebnih rezultata na efikasan i blagovremen način.

Shodno tome, zemlje koje traže članstvo u EU treba da uzmu ove principe u ozbiljno razmatranje. Iako ovi principi nisu predviđeni u *acquis communautaire*, oni se dele na principe koje služe kao vodič za reformu javne uprave za zemlje kandidati da postanu bolje usklađeni sa standardima EU. Evropska Unija pomaže ovim zemljama da postignu ovaj nivo standarda kroz različite programe saradnje i pružanje podrške iz prepristupnih fondova.

<sup>⑤</sup> PRESIDENCY CONCLUSIONS Copenhagen European Council - 21-22 June 1993 [http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/pdf/cop\\_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/pdf/cop_en.pdf)

<sup>⑥</sup> MADRID EUROPEAN COUNCIL 15 and 16 DECEMBER 1995 PRESIDENCY CONCLUSIONS [http://www.europarl.europa.eu/summits/mad1\\_en.htm](http://www.europarl.europa.eu/summits/mad1_en.htm)

## Koliko je to relevantno za Kosovo?

Kao zemlja koja teži integraciji u EU, Kosovo mora da nastavi da sprovodi reforme u javnoj administraciji, kako bi zadovoljile odgovarajuće zajedničke principe. To bi približilo Kosovo EU, a takođe poboljšalo kvalitet usluga koje državna uprava pruža građanima i preduzećima na Kosovu.

Efikasna administracija je od vitalnog značaja za politički i ekonomski uspeh jedne zemlje. Građani, preduzeća, organizacija i drugih interesnih grupa u interakciji sa državom kroz javne uprave. Građani trebaju takve stvari kao identifikacione dokumente, imovinske izveštaje, obradu zakona i drugih neophodnih javnih usluga. Slično tome, preduzeća i organizacije treba da budu registrovani, dobijaju dozvole za rad, plaćaju poreze, i dobiju informacije o mogućnostima nabavke i sudskim postupcima.

Informacije treba da teču od javne uprave zainteresovanim stranama dosledno i efikasno. Bez efikasne interakcije, građani, preduzeća i organizacije ne mogu efikasno da funkcionišu. Ovo može proizvesti negativan efekat na mnogo potrebna direktna strana ulaganja.

Reforme u javnoj administraciji su potrebne u centralnim i lokalnim nivoima vlasti, kako bi imali pozitivan uticaj u svim oblastima života. Efikasna javna uprava je naročito važna u zemljama kao što su Kosovo, gde vitalne usluge kao što su komunikacije, transport, obrazovanje i zdravstvena zaštita, se sve sprovodi od strane državnih institucija.

## Kakva je trenutna situacija?

Reforme u javnoj administraciji su i dalje jedan od ključnih izazova za Kosovo u narednim godinama, i ona je postala prioritet Vlade da sproveđe reforme na centralnom i lokalnom nivou. Svake godine, Izveštaji o napretku naglašavaju potrebu za poboljšanjem javne uprave, pa je to područje dobilo pažnju vlade i drugih aktera. Kosovo je ostvarilo vidljiv napredak, neposredno posle rata. U prošlosti bilo su potrebni meseci da se dobije dokumente iz administracije, ali ove usluge su sada poboljšane i duga čekanja su smanjena. Institucije su transparentnije u svom radu i obezbedili su veći deo potrebnih informacija na mreži, što takođe doprinosi napretku ka e-upravi. Poslovni procesi proizvodnje su jednostavniji, sa smanjenim birokratskim barijerama.

Vlada i Skupština Kosova su radili na brojnim zakonima uključujući i Zakon o civilnoj službi, zaradama državnih službenika i državne uprave, kao i podzakonski akti koji regulišu strukturu državnih institucija, procedura zapošljavanja i naknadu za državne službenike.

Kosovo je takođe srelo kratkoročne prioritete navedene u studiji izvodljivosti. Oni su uglavnom vezani za sekundarno zakonodavstvo o državnoj službi, i zakona o platama za nadzorne institucije poput ombudsmana, Nezavisnog nadzornog odbora civilne službe, i Nezavisne komisije za medije. Glavni revizor takođe igra aktivniju ulogu u reviziji i računovodstvu vlade.

Strateški akcioni plan za reformu javne uprave se razvija, koji obuhvata ključne strateške oblasti (vidi tabelu ispod), koji obavezuje Kosovo na reforme. Institucija odgovorna za sprovođenje ove reforme je Ministarstvo za državnu upravu (MPA), mada je potrebna saradnja i napor iz svih struktura vlasti. Kosovski institut za javnu administraciju (KIPA), unutar MPA, nastavlja da igra ključnu ulogu u obuci državnih službenika na centralnom i lokalnom nivou, sa misijom unapređenja svojih kapaciteta i performanse. Štaviše, imajući u vidu posebnu važnost PAR u okviru sprovođenja SSP, treba napomenuti da je Vlada Kosova počela dijalog sa EU o pitanjima reforme javne uprave; sastaju se dva puta godišnje obavezujući se u sprovođenju obaveza koje proizilaze iz ovih sastanaka na više strukturiran, efikasan i blagovremen.

Uprkos ovim naporima, Kosovo će morati da učini više kako bi se zadovoljili principi javne administracije EU. Kosovske institucije treba da obezbede kvalitetne usluge dosledne da upravljaju javnim fondovima transparentno, preuzmu zakonsku odgovornost za svoje postupke, i ispunjavaju zahteve ljudi na efikasan i blagovremen način. Kako Evropska komisija i Evropski parlament su prijavili nekoliko puta, Kosovo je ostvarilo mali napredak u ovome. Poverenje u javnim institucijama je veoma nisko, sa povećanom percepcijom da je korupcija široko rasprostranjena<sup>®</sup>. Postoji značajno političko uplitane u regrutovanju i imenovanju državnih službenika. Generalno ovo se nastavlja bez ozbiljnog pokušaja da se oni koji su odgovorni budu i kažnjeni.

#### 2010-2013 strateške oblasti:

1. *Upravljanje politikom*
2. *Izrada zakona*
3. *Etika i transparentnost*
4. *Komunikacija, učešće građana*
5. *Budžetsko planiranje*
6. *Budžetsko izvršenje*
7. *Interna kontrola i revizija*
8. *Javne nabavke*
9. *Organizacija javne uprave*
10. *Upravljanje ljudskim resursima i razvoj*
11. *Nacionalizacija elektronskih administrativnih procesa (E - uprave)*
12. *Elektronska vlada (e-Uprava).*

### Šta radi Evropska unija da podrži ovo?

Trenutno, EU nastavlja da pruža tehničku pomoć za unapređenje javne uprave kroz Instrument za prepristupnu pomoć ( IPA ). Program EU pomaže Vladi Kosova u izgradnji institucija, kao i na jačanju planiranja i koordinaciju javnih politika. Ona podržava ministarstva u razvijanju strateških planskih dokumenta i koristi ih kao glavni izvor planova politike i budžeta. EU takođe podržava koordinaciju između ministarstava u sprovođenju reformi u javnoj upravi.

Od 2004, EU je podržavala javne uprave kroz Mobilne stipendije za mlade, projekat namenjen da podrži razvoj državne službe pružanjem mogućnosti studiranja za mlade studente zainteresovane za rad u javnom sektoru. Preko 240 studenata je dobilo priliku da studiraju na univerzitetima u EU, uz uslov povratka na posao da bi doprineli za javni sektor na Kosovu.

EU takođe radi za rešavanje slabosti glavnih organa odgovornih za obuku državnih službenika i zajedno sa MPA podržava Kosovske institucije za javnu upravu u izgradnji novog objekta za obuku centralnih i lokalnih zvaničnika vlade, gde obuka državnih službenika treba biti organizovana.

Drugi deo programa EU ima za cilj da poboljša sposobnost službenika na centralnom i lokalnom nivou, da se program i u budućnosti upravlja IPA sredstvima. Obuka i saveti se organizuju kako bi se osiguralo da se ovim sredstvima upravlja u skladu sa propisima EU.

Štaviše, Evropska unija radi sa kosovskim parlamentom da podrži reformisanje administracije da obezbedi jačanje nadzorne uloge parlamenta.

EU prati napredak Kosova u ovoj oblasti, a obuhvata rezultate u godišnjim izveštajima o napretku Evropske komisije i u rezolucijama Evropskog parlamenta. EU je takođe uspostavila Evropsko partnerstvo sa Vladom Kosova, partnerstva koji podržava ključne oblasti koje su identifikovane kao PA neophodne za reformu.

#### **Neke preporuke iz Izveštaja o napretku 2013:**

Dodeliti dodatne ljudska i budžetska sredstva za sprovođenje strategije i akcionog plana.  
Podesiti reforme javne uprave aktivnosti u skladu sa raspoloživim resursima.  
Početi redovno ocenjivanje državnih službenika, davanje oblika ocenjivanju.  
Nacrt novog zakona da reguliše plate visokih zvaničnika, i reforme sistema plata u sektorima zdravstva i obrazovanja.  
Povećati zastupljenost manjina u državnoj službi.  
Pregled javne uprave na opštinskom nivou, posebno na poverenih nadležnosti i imenovanje opštinskih

#### **Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom.**

Čak iako su mnoge zemlje Zapadnog Balkana naprednije od Kosova u procesu integracije u EU, mnogi se suočavaju sa ozbiljnim problemima u reformi javne uprave. Međutim, oni se razlikuju, sa zemljama kao što su Srbija i Makedonija koje obavljaju dužnosti bolje od ostalih, a Albanija i Bosna i Hercegovina zaostaju u procesu reforme. Opšti utisak iz godišnjih izveštaja o napretku pojedinih jeste da sve ove zemlje imaju mnogo više da urade, kako bi obavili efikasnije svoju funkciju i javne uprave približile postizanju evropskih standarda.

Za više od deset godina, Evropska unija, kroz različite fondove i programe, je pomogla tim zemljama da reformišu svoje uprave. Saradnja u tome je takođe deo Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa ciljem obezbeđivanja razvoja efikasne i odgovorne državne uprave. To je pre svega podrška za vladavine zakona, pravilno funkcionisanje državnih institucija u korist celokupne populacije ovih zemalja, i obezbeđivanje poboljšanog i održivog razvoja odnosa sa EU.

Saradnja je uglavnom fokusirana na izgradnju institucija, uključujući razvoj i primenu transparentnog i nepristrasnog sistema zapošljavanja, upravljanja ljudskim resursima, razvoj karijere za državne službenike, kontinuiranu obuku i promovisanje etike u državnoj upravi.

Kao nova članici EU, Hrvatska je uspela da sproveđe značajne reforme javne uprave, što je čini više transparentnom i nezavisnom od političkog uticaja. Sa nekoliko slučajeva korupcije na visokom nivou koji se gone ( posebno predmeta koji se odnose na javne nabavke ) Hrvatska nastavlja da se održava od strane EU kao dobar primer zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima u regionu. Hrvatska administracija je sada u mogućnosti da izdaje sve dokumente kompatibilne sa standardima EU i da osigura da se zakon Evropske unije sprovodi se u svim oblastima. Ali Hrvatska se i dalje suočava sa izazovima, kao i mnoge druge države članice EU, u dovođenju njene administracije više poslovno dostupne(business-friendly). Mnoge komplikovane administrativne procedure su i dalje na snazi u Hrvatskoj i to utiče na protok privlačenja direktnih stranih investicija.

U principu, neefikasna javna administracija ostaje jedna od glavnih prepreka za industrijske konkurentnosti i ekonomskog rasta u ovim zemljama.

## Korisne Činjenice i Brojke

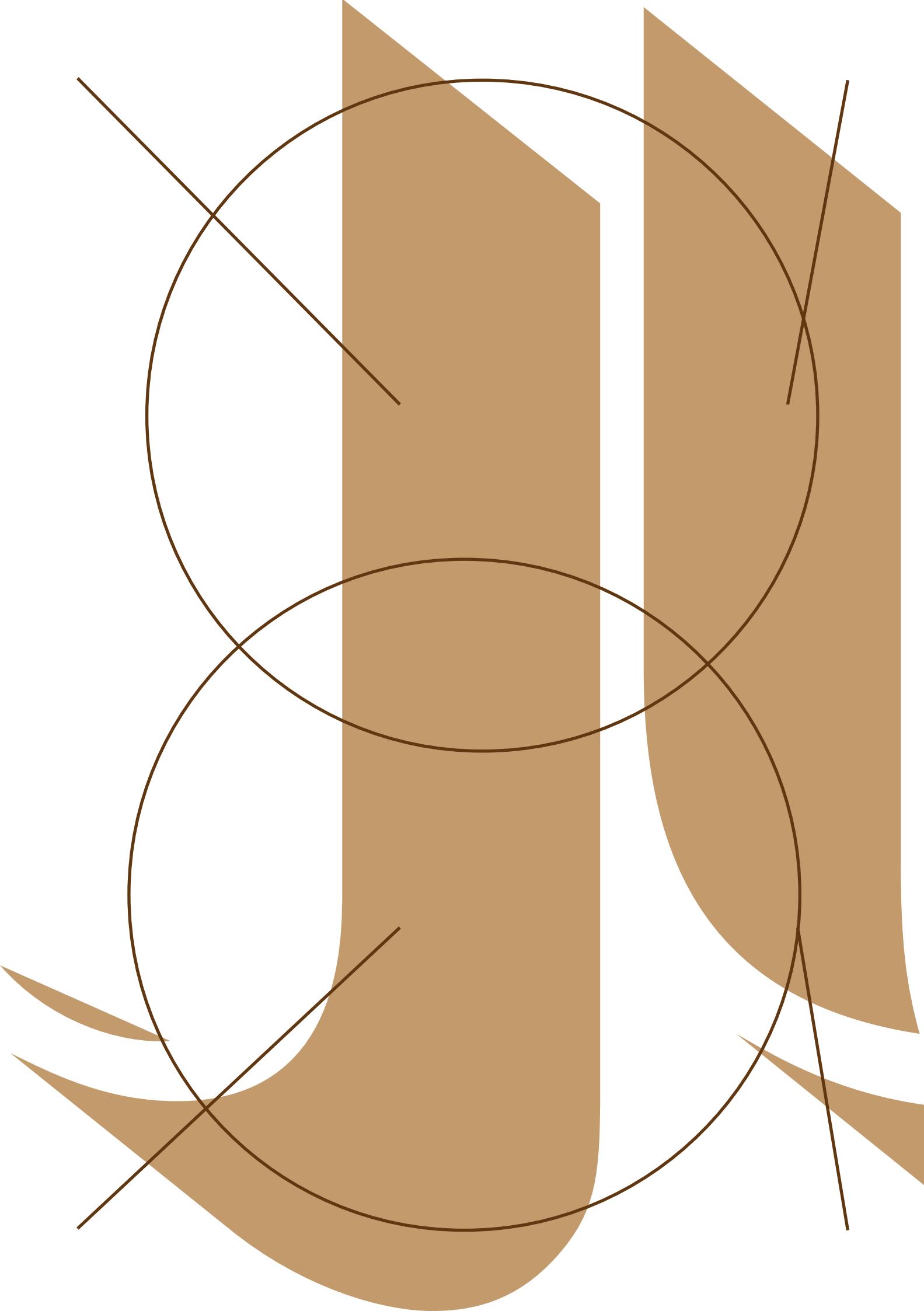
### **UNODC Ključni nalazi : 2013 Biznis korupcije i kriminala na Kosovu**

Predstavnici privrede na Kosovu rang korupcije kao najveća prepreka za poslovanje.

Od svih anketiranih preduzeća koja su imala kontakt sa javnim funkcionerima u 12 meseci pre istraživanja 3,2 odsto je platilo mito državnom službeniku.

Preduzeća plaćaju mito u proseku 7,7 mita godišnje, ili oko jedan mito skoro svakih sedam nedelja.

Najčešći razlozi za plaćanje mita citirani od strane preduzeća su da se " ubrzaju procedure vezane za biznis " ( 28,4 odsto svih mita ), " prima bolji tretman ili informacije " ( 14,7 odsto ) i " čineći za vršetak postupka moguće " ( 13,1 odsto ). Istovremeno, skoro četvrtina ( 23,9 odsto ) od mita ne služi nikakvu neposrednu svrhu, što sugeriše da su to " zasladičići " S obzirom na javne funkcionere - " Sređivanje " za budućnost.



V  
L  
A  
D  
A  
V  
I  
N  
A  
  
P  
R  
A  
V  
A



**EU i**  
**VLADAVINA PRAVA**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integritatit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Ako ste se ikada zapitali šta se vezuje Evropsku uniju i njene države članice, razmotrite vladavinu prava i kako se učvrstio čitav projekat Evropske unije zajedno. Bez vladavine prava, cela konstrukcija bi se raspala. Iz perspektive EU, " Vladavina prava " označava sistem:

- Kada se usvajaju i sprovode zakoni u pogledu osnovnih prava.
- U kojoj ni vlada, javni funkcijer ili kompanija nije iznad zakona.
- Sistem u kojem su svi jednaki pred zakonom.
- Koje garantuje pravdu kroz nezavisnog i nepristrasnog sudstva.
- U koje su zemlje članice primorane da se pridržavaju zakona, pravila i principi su dogovoreni u ugovorima.

## Pravo EU:

- Zakoni EU su poznati u EU kao *acquis communautaire*.
- *Acquis communautaire* je podeljen u različitim oblastima politike, svaka poznata kao poglavlja, postoje 33 poglavija *acquis communautaire*.
- Dva poglavja *acquis communautaire* koji se odnosi na pomoć zemljama u razvoju društva koje se zasnivaju na vladavini prava su u 'poglavlju 23 ; Pravosuđe i temeljna prava " koja pokriva uglavnom pravosuđe, borba protiv korupcije i osnovnih prava građana su u' Poglavlje 24: Pravda slobode i sigurnosti " koja pokriva borbu protiv organizovanog kriminala, terorizma, šengenskih pravila, granične kontrole, azila, policije i carine.
- Evropska komisija je zadužena da obezbedi da države članice da sproveđu *acquis communautaire* u nacionalni zakon i da ga sproveđu temeljno. Kao " Gardijani ugovora EU ", Komisija može da preduzme mere protiv država članica, koji ne poštuju ili krše zakon o EU.
- Poštovanje principa vladavine prava je ključ za razvoj u državama članicama EU i za one zemlje koje teže pristupanju EU. Tokom procesa pristupanja Evropska unija daje poseban značaj vladavini zakona.

## Kako je to relevantno za Kosovo?

Kosovo je potrebno da se ojača vladavinu prava u skladu sa principima EU u cilju izgradnje i održavanja svoje institucije u skladu sa najboljom praksom EU. Ovaj proces je poznat kao usklađivanju zakona Kosova sa *acquis communautaire*.

Potrebno je da se razvije sudstvo koje je nezavisno i nepristrasno, da garantuje pristup svojih građana pravdi i pravično suđenje. Potrebno je obezrediti izvršni organi čiji su funkcijeri i javni službenici odgovorni po zakonu i preduzmu energične mere protiv korupcije. Zakonodavnu granu u kojoj proces donošenja zakona i adaptacije je transparentan i pravičan, istovremeno štiteći prava i interes svih državljanima.

Kosovo mora da ojača svoje kapacitete za sprovođenje zakona na svim nivoima, preduzmu ozbiljne korake u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, a štiti sudstvo od političkog uticaja.

Kosovo je trenutno u fazi konsolidacije i svoj institucionalni okvir ; Stoga je od presudne važnosti da utvrdi kredibilne institucije. Ovo će poboljšati ne samo imidž Kosova u očima EU i njenim članicama, ali je najvažnije da koristi ljudima i poslovno okruženje na Kosovu. Građani zaslužuju dobar kvalitet usluga iz državnih institucija svaki dan, kao što su dobijanje krštenice, potvrdu imovinu, podnošenje sudske postupke ili pristup javnim informacijama. Ove usluge treba obezbediti na efikasan način, bez uključivanja beneficije ili mita. Slično tome, moraju postojati fer pravila za preduzeća, koja će im omogućiti da efikasno rade na tržištu. Preduzeća treba da budu informisana o najavama i procedurama nabavke, imaju mogućnost da ulože žalbe, a primanja odluke na efikasan i blagovremen način.

### Šta EU radi da bi podržao proces?

Verovatno ne postoje druga polja EU tako teška kao uključenje u oblasti vladavine zakona.EU izdvaja znatan finansijski iznos posvećen vladavini prava. Finansijska pomoć EU je fokusirana na izgradnju institucionalnih mera, kao i na infrastrukturu i zalihe. Takve mere usmerene na jačanje kapaciteta sudstva i tužilaštva, kao i drugih institucija za sprovođenje zakona. EU je doprineo izgradnji Nove Palate pravde i Zatvora visoke bezbednosti na Kosovu, kao i mnogim drugim sličnim projektima. Ova finansijska pomoć će se nastaviti za narednu fazu planiranja IPA 2, 2014-2020 ( finansiranje EU instrument za prepristupnu zemalja ).

EU želi prosperitetno društvo u kome Vladavina zakona je poštovana kako Kosova i EU. To je dovelo do uspostavljanja njihove najveće i ekspanzivne misije za vladavinu prava, poznat kao EULEKS. Za proteklih šest godina, misija je pomogla Kosovo u jačanju pravosudnog sistema, kao i svoje policijske strukture i običaje. Misija Euleks nadgleda, prati i savetuje kosovske institucije u pravcu jačanja vladavine prava, na ovaj način se stvaraju uslovi za put Kosova ka integraciji u EU. Mandat EULEKS-a je trenutno pod revizijom. Institucije Kosova u bliskoj saradnji i koordinaciji planiraju postepeno iz EULEKS-a kompletan prenos odgovornosti na kosovske institucije. Ovo će biti učinjeno postepeno. U proleće 2014, Skupština Kosova se dogovorila da produži mandat EULEKS-a i bilo koje buduće prisustvo EU u oblasti vladavine prava do 2016 Nova misija će biti fokusiran na ulogu praćenja i nadgledanja dok postepeno prenošenje nadležnosti na kosovske vlasti.

### Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Kosovo je u velikoj meri završila politički okvir i uspostavila institucije za sprovođenje ovih politika. Politički okvir, pravni i strateški, je prilično napredan i u najvećem delu u skladu sa EU zakonodavstvom EU akuisitor. Strukturiran dijalog sa EU i dijalog o viznjoj liberalizaciji zahtevaju da se neki delovi zakonodavstva usaglese unapred sa pravnim tekovinama EU. Međutim, Kosovo se suočava sa brojnim izazovima u oblasti vladavine prava. Prvo, ovi izazovi se odnose na slab institucionalni kapacitet da razumeju i samim tim implementiraju pravni okvir u mestu i drugo postoji snažna percepcija da se javna uprava u celini odlikuje korupcijom i nepotizmom.

**Problem 1:** Korupcija. Rasprostranjena korupcija preko državnih institucija čini živote građana težim, ugrožavanja poslovnog okruženja i inhibiraju opšti ekonomski razvoj i prosperitet. Postoje slabe institucije u borbi protiv korupcije. Inicijative iz državnih institucija u oblasti nisu generisale nikakve rezultate. Građani su izgubili poverenje u sposobnost državnih institucija da isporuče i percepcija korupcije je veoma viska. Zaista, Kosovo zauzima 111. u globalnoj rang listi Transparency International 2013 indeksa, rame uz rame sa nekim od najkorumpiranih zemalja u svetu.

**Obraćajući Problem 1:** Korupcija. Kosovo je uspostavila pravni i institucionalni okvir za borbu protiv korupcije. Vlada je izradila broj zakona o proglašenju imovine, sprečavanje sukoba interesa u javnim pozicijama, procedure nabavki i finansiranja političkih stranaka. Iako je primena ovih zakona daleko od zadovoljavajućeg, važne prekretnice su postignute za podsticanje vladavine prava na Kosovu. Državni tužioc i policija su ojačale svoje kapacitete za borbu protiv korupcije. Kosovo takođe ima Agenciju za borbu protiv korupcije, koji ima mandat da istraži navodne slučajevе i prijave tužilaštву, kao i razmatranje nabavke, koji je nadležan da preispita procese nabavke javnih institucija. Nezavisnost i kapaciteti ovih ustanova će morati da i dalje napreduju.

**Problem 2:** Mešanje u pravosuđe. Pravosuđe se i dalje suočava sa problemima političkog uplitanja i neefikasnosti u sproveđenju zakona i rešavanju predmeta koji se odnose na organizovani kriminal i slučajevima koji uključuju visoke javne zvaničnike. Iako EULEKS ima mandat da rešava neke od ovih slučajeva, njihov rad u velikoj meri zavisi od saradnje i podrške koju dobijaju od kosovskih vlasti i njenih građana. Sudovi i državni tužilac su najmanje pouzdane institucije na Kosovu. Tokom godina, broj predmeta u sudovima je povećan zbog neefikasnosti sudova u presuđivanju predmeta blagovremeno.

**Obraćajući Problem 2:** miješanje u pravosuđe. Promene u strukturi pravosuđa su doneli Kosovo korak bliže evropskim i međunarodnim standardima. Značajni događaji u poslednjih nekoliko godina uključuju rekonfiguraciju misije Ujedinjenih nacija na Kosovu (UNMIK) i raspoređivanje Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEKS) kao primarni međunarodni akter u promovisanju vladavine zakona na Kosovu. Tužioci i sudije Kosova su prošla kroz proces provere nadgledane od strane međunarodne zajednice, pružajući priliku za novi početak za zakonodavce. Infrastruktura sudova je takođe poboljšana na opštinskom nivou, uz podršku međunarodne zajednice. Zakon o sudovima predviđa veće podsticaje za sudije da rade svoj posao, uključujući veće plate i bolje bezbednosne standarde.

Ako Kosovo želi da se uspostavi kao demokratska država sa demokratskim principima, ljudskim pravima i vladavini prava, važno je da se ovi problemi prevaziđu. Korupciju treba sprečiti i značajno smanjiti. Odgovarajuće sankcije treba primeniti na one koji su bili uključeni u korupciju. Pravosuđe takođe ima priliku da se ponovo uspostavi kao verodostojna grana koja nameće zakone i obezbeđuje pravdu za pojedince i preduzeća na Kosovu.

### Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom

Vladavina zakona ostaje najveći izazov za sve zemlje Zapadnog Balkana na njihovom putu ka članstvu u EU. Oni su postigli određeni napredak u usklađivanju svog zakona sa EU, ali implementacija je još uvek u ranoj fazi. Kosovo zaostaje zbog jedinstvene situacije pod međunarodnom upravom i specifične situacije na terenu.

Tokom procesa proširenja, EU je odlučila da stavi vladavinu zakona na vrhu liste prioriteta i uslova ulaska za zemlje kandidate. Hrvatska je iskusili ovo, i bilo je potrebno mnogo godina da počnu pregovore o poglavljima koje se odnose na pravosuđe i zatvoren je blizu kraja.

Čak iako su razgovori o pridruživanju zaključeni i ugovor je potpisana, EU nastavlja da prati reforme pravosuđa i druga pitanja koja se odnose na vladavinu prava u Hrvatskoj za dve godine, da bi se uverili da je ova zemlja u potpunosti spremna da sproveđe zakon EU. Ovo pokazuje koliko je za EU ovo pitanje važno.

U tekućoj rundi proširenja, uključujući Crnu Goru, Srbiju i druge zemlje iz regionala, EU je odlučila da otvorit pregovore o poglavljima koja se odnose na vladavinu prava, što je pre moguće kako bi se omogućilo više vremena za neophodne reforme i da se stvari ubedljivo bilježenje implementacije.

## Korisne činjenice i brojke

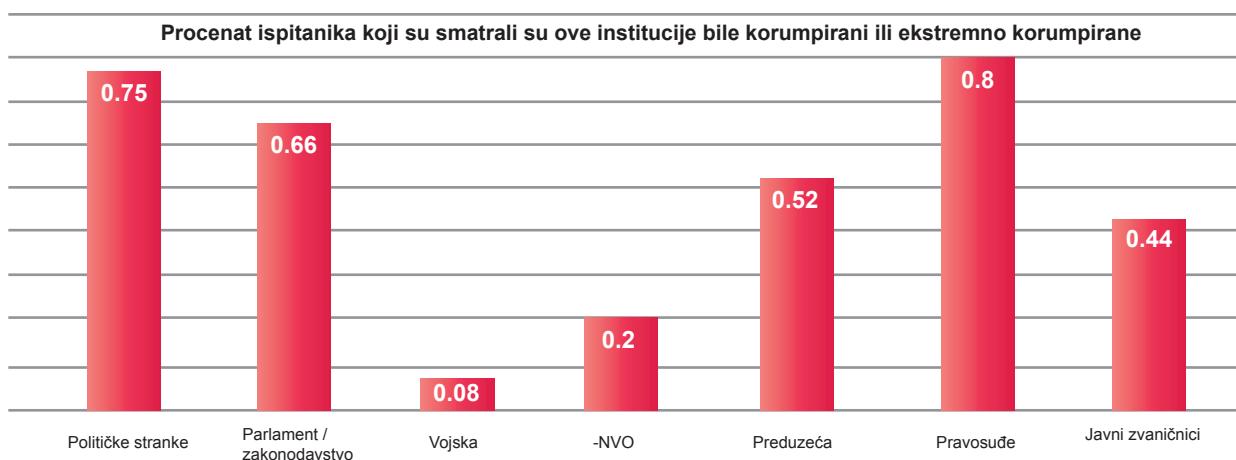
**Slika 1:** Zadovoljstvo radom ključnih kosovskih institucija - Slika pokazuje da je od 2007 do 2012 zadovoljstvo naroda sa ključnim javnim institucijama opalo. Zadovoljstvo je i dalje najniže sa Sudom(24%) i državnim tužiocem (15%).

Izvor 1: UNDP ( 2013 ) Izveštaj pulsa javnosti V.

		Mar-07	Oct-07	Dec-07	May-08	Oct-08	Apr-09	Jun-09	Sep-09	Jan-10	Apr-10	Nov-10	Jun-11	Nov-11	Apr-12	Oct-12
Zadovoljstvo sa izvršnom vlastom	Vlada	30.5%	28.1%		46.9%	55.7%	38.0%	53.1%	55.8%	36.7%	29.2%	25.1%	32.6%	30.2%	21.2%	27.2%
	Premier	54.0%	61.0%		72.0%	63.1%	39.8%	53.8%	52.0%	41.5%	36.4%	30.7%	37.6%	30.3%	23.7%	27.3%
Zadovoljstvo sa zakonodavstvom	Parlament	31.0%	36.2%	36.8%	51.4%	49.0%	33.6%	53.2%	46.4%	33.3%	34.1%	32.1%	41.0%	40.5%	32.5%	32.1%
	Predsednik Parlamenta	35.4%	37.1%	35.1%	56.5%	47.0%	32.8%	51.6%	49.5%	40.3%	36.0%	33.3%	60.9%	51.6%	47.5	44.7%
	Predsednik	52.0%	59.0%	61.0%	74.0%	69.9%	45.7%	61.7%	60.8%	56.6%	54.9%	30.8%	54.1%	61.1%	54.6%	47.1%
Zadovoljstvo sa sudstvom	Sud	20.0%	18.0%	18.0%	21.0%	19.7%	20.0%	32.7%	25.6%	14.7%	27.2%	18.5%	26.9%	19.3%	17.8%	24.3%
	Tužilaštvo	22.7%	17.7%	18.3%	22.7%	21.1%	20.5%	31.7%	25.7%	14.8%	26.9%	15.1%	20.0%	19.7%	15.7%	15.0%

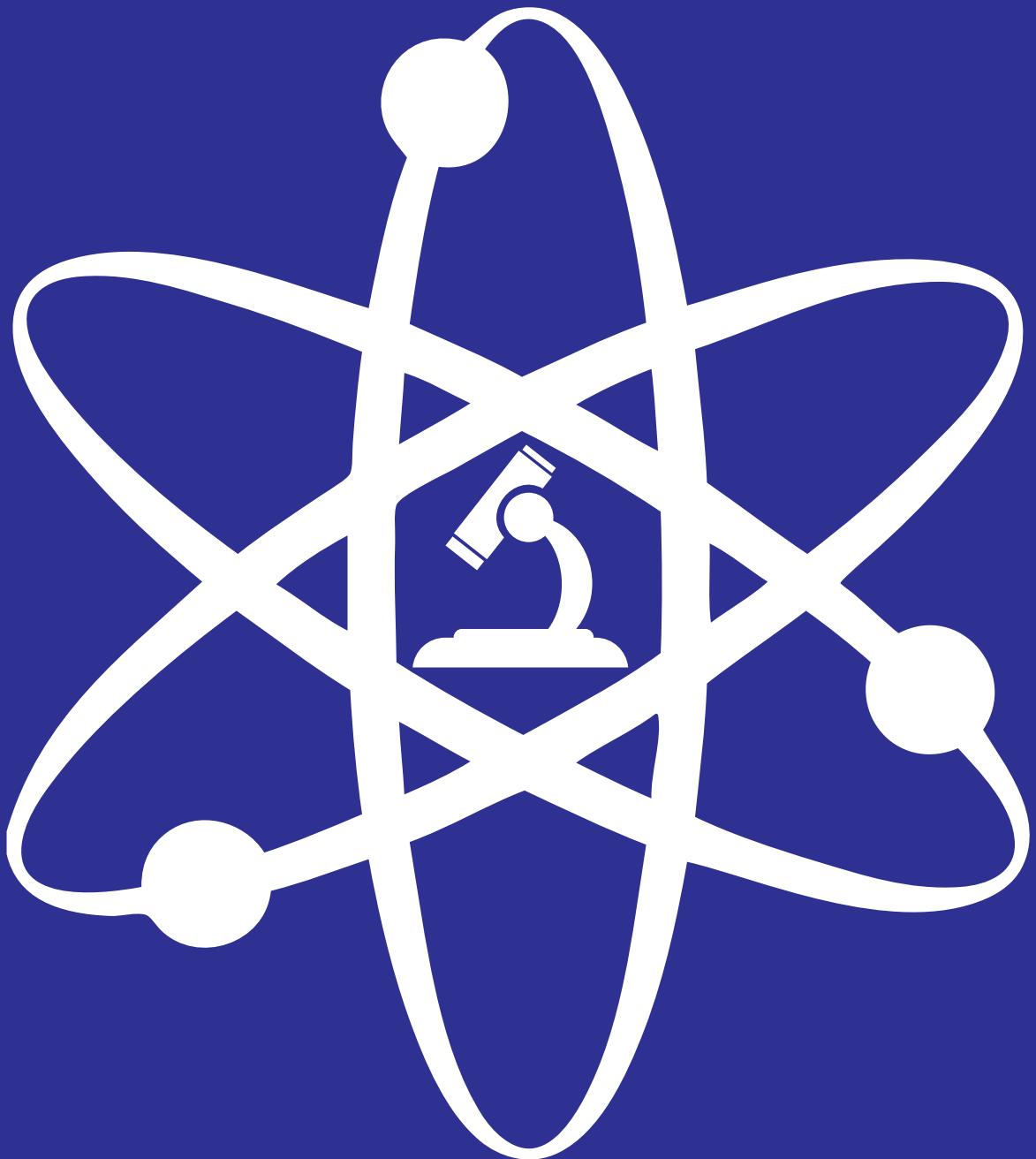
**Slika 2:** Percepcija ljudi koji su smatrali da su ove institucije korumpirane ili ekstremno korumpirane - Slika pokazuje da 80 % ispitanika smatra sudstvo korumpirano ili ekstremno korumpirano.

Izvor 2: Transparency International (2013), Parametar Globalne Korupcije .





NAUKA  
I  
TEHNOLOGIJA



**EU i**  
**NAUKA I TEHNOLOGIJA**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

EU mnogo ulaže u istraživanje, tehnološki razvoj i inovacije. Jedan od glavnih programa EU za istraživanje i inovacije je Sedmi okvirni program (FP7), koji je najveći javni program za finansiranje i istraživanje na svetu. Tokom 2007 i 2013, doprineo je € 50,5 milijardi budžeta za podršku istraživanja i inovacija u Evropi. Ovi fondovi su podržali istraživačke centre, univerzitete i privatna preduzeća da slobodno sarađuju preko granice bez ikakvih pravnih ili fiskalnih prepreka.

Za naredne godine, po novom programu Horizont 2020, EU ima još veće ambicije. EU planira da investira € 80 bn u razvoju istraživanja, nauke i inovacija, fondova na istraživačke zajednice, istraživačkim institutima, univerzitetima i kompanijama, da pomognu finansiranje istraživanja i razvoja inovacija potrebnih za nove proizvodne usluge. Takve investicije se očekuje da podstaknu ekonomiju znanja u Evropi i promovisanje naučnih otkrića i inovativne tehnologije, koji takođe podržavaju ekonomski razvoj i pomognu kontinentu da održi korak sa globalnim konkurentima.

U okviru ovog programa, naučnici će moći da pristupite grantovima Evropskog istraživačkog saveta, mlađi istraživači će moći da dobiju stipendije i istraživačke organizacije će moći da učestvuju u pozivu za podnošenje predloga. Finansiranje za industriju se očekuje da unapredi oblasti kao što su informacione i komunikacione tehnologije, nanotehnologija, napredne proizvodnje, robotika, biotehnologija i istraživanju kosmosa.

Najmanje 60 % od ukupnog budžeta Horizont 2020 ( Budžet EU za nauku izuzetnost, industrije, Liderstvo i društvene izazove ) će promovisati održivi razvoj i najmanje 35 % od potrošnje će biti povezana sa klimom. U poređenju sa prethodnim istraživačkim programima EU, postupak aplikacija za Horizon 2020 je pojednostavljen, tako da učesnici mogu da dobiju pravovremene odluke o finansiranju i fokusiraju se na dobijanje nove projekte van zemlje što je pre moguće.

## Kako je to relevantno za Kosovo?

Proces evropskih integracija pruža dobru priliku za razvoj ovih sektora na Kosovu. Više sredstava će biti na raspolaganju za razvoj istraživačke infrastrukture i podsticanje istraživanja i razvoja među različitim preduzećima. Kosovo bi trebalo imati platformu za razmenu znanja i ideja sa državama članicama EU, čime se pružaju mogućnosti za mlade naučnike i istraživače da imaju prisustvo naučnim stipendijama i obukama. To bi uticalo pozitivno na saradnju sa zemljama EU u oblasti komunikacije i informacione tehnologije, čineći život građana lakšim.

Da bi imala koristi od programa EU o nauci i tehnologiji, Kosovo je u obavezi da stvori neophodne uslove, administrativne strukture i ljudske resurse. Pravni okvir koji se odnosi istraživanje i inovacije moraju biti poboljšani u cilju usklađivanja istraživanja i inovacija postanu pokretači ekonomskog rasta, a ne sektorima gde su fondovi daleko bačeni.

Inovacije u nauci i tehnologiji će dovesti do boljih životnih standarda i imaće pozitivan uticaj u različitim sektorima, uključujući bankarstvo, energetiku, životne sredine, lekove, bezbednosti hrane, telekomunikacije i mnogo više. Kao takva, ona direktno doprinosi povećanju stepena prosperiteta i blagostanja građana.

Unapređenje nauke i tehnologije može postati komparativna prednost posebno u zemljama kao što su Kosovo, koji imaju mladu radnu snagu. Održiva ulaganja u istraživanja i inovacije će razviti visoko kvalifikovano radno društvo koje je preko potrebno u digitalizovanom svetu danas i da će generisati solidne prinose u privredi zemlje. Preduzeća će takođe nastojati da zaposle takvu obrazovanu radnu snagu za istraživanje i razvoj.

## Kakva je trenutna situacija?

Nauka i tehnologija su oblasti koje nisu primili potrebni prioritet i patili su od zanemarivanja godina od Kosovske Vlade. Tokom perioda tranzicije, Kosovo je fokusiralo kapital i sredstva za rešavanje hitnijih potreba a nauka i tehnologija su imali mali razvoj. Trenutno postoje samoograničena istraživanja i inovacije kroz aktivnost različitih univerziteta na Kosovu. Poslovni i industrijski sektori nemaju finansijsku održivost za podršku istraživanja i razvojne aktivnosti. Takvi sektori su takođe teški da se razviju bez potrebne opreme, stručnosti i ljudskih resursa.

Zakon o naučno-istraživačkoj djelatnosti usvojen je u cilju promovisanja istraživanja i inovacija. Zakon o visokom obrazovanju takođe promoviše takve inicijative u nastavnom planu i programu obrazovanja i univerzitetskih objekata. Naučni i tehnološki projekti zahtevaju ogromne resurse za istraživanje i razvoj tako da to ostaje veoma ograničeno na Kosovu. Zakon o naučno-istraživačkoj delatnosti predviđa da 0.7 % budžeta Kosova treba biti izdvojeno za istraživanje i razvoj. Tokom tranzicionih godina izdvajanja za nauku i tehnologiju na Kosovu bili su niži u poređenju sa drugim zemljama u regionu, a značajno niži od proseka EU (videti sliku 1). Nacionalni istraživački program je jedini program koji ima za cilj orientisati politiku o nauci, tehnologiji i inovacijama. Pored toga, novi zakon je u pripremi na inovacije koje će, nadamo se podržati napredak u ovim oblastima.

## Šta EU uradi da podrži ovo?

EU pomaže Kosovu da promoviše investicije u nauku i tehnologiju i da se uhvati korak sa evropskim trendovima. Kosovo se takođe podržava i otvarajući mogućnosti da se uključe u programe Evropske unije. Tražiči pomoć od Horizont 2020, Kosovo se očekuje da napravi određeni napredak u jačanju istraživačkih kapaciteta. Međutim, učešće Kosova zavisi do te mere od administrativnih i finansijskih kapaciteta omogućavaju da sarađuje sa EU o istraživanju i inovacijama.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske unije i Kosova će obezbediti više mogućnosti za naučnike i istraživače Kosova. U cilju dobijanja više od tih mogućnosti Kosovo mora da poveća svoje mogućnosti implementacije. Ona mora da uloži više od svog godišnjeg budžeta za istraživanje i razvoj.

## Šta Vlada radi?

Ministarstvo Obrazovanja Nauke i Tehnologije (MONT) je odgovorno za sastavljanje politike nauka i tehnologije, a i podrške razvoju naučnih istraživanja u sistemu visokog obrazovanja i promovisanje inovacija i tehnološkog razvoja. Ministarstvo radi na stvaranju potrebne infrastrukture za promociju tehnologije i naučnih projekata i uspostavljanje osnove za podršku ove oblasti, koji je jedan od prvih koraka. MONT je direktno nagrađuje mlade studente koji dolaze sa inovativnim idejama i takođe podržavaju istraživačke projekte privatnih preduzeća. MONT takođe učestvuje u Erasmus Mundus programa EU, koji pomaže mlađim studentima da studiraju u Evropi i vratili se na Kosovo kao više pripremljeni pojedinci.

Prvi strateški pristup je usvajanje Nacionalnog programa za istraživanje (NRP) koji pruža čvrstu osnovu za budućnost istraživanja i razvoja. NRP postavlja ciljeve politike i ciljeve u cilju rešavanja deficita nauke, tehnologiju i inovacije sistema na Kosovu i nastoji da unapredi korelaciju između nauke, tehnologije i ekonomski razvoj. NRP će učiniti kroz niz aktivnosti koje imaju za cilj da razviju ljudski kapacitet za istraživačke aktivnosti, razvija istraživačke infrastrukture i proširi naučni rad u međunarodnoj arenici. Nauka i tehnologija polako postaje sastavni deo sistema visokog obrazovanja, koji u dužem periodu se očekuje da bude vitalan instrument za razvoj tranzicije na Kosovu.

Ministarstvo prosvete je takođe postigla izvestan napredak u jačanju nauke i tehnologije u nastavne programe nižeg obrazovanja za povećanje interesa mladih u ovim oblastima. Deo odgovornosti za razvoj ovih područja je takođe održan od strane Ministarstva trgovine i industrije, posebno u podršci malim i srednjim preduzećima ( MSP ).

Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća 2012-2016 priznaje da je jedan od ključnih nedostataka jeste nedostatak inovativnih preduzeća i istraživačkih odeljenja u okviru preduzeća. MTI nastoji da podrži ova preduzeća, povećanjem saradnje između univerziteta i preduzeća, koja se očekuje da poboljša mogućnosti za zapošljavanje diplomiranih studenata.

Kros - institucionalna strategija o inovacijama je trenutno u fazi izrade sa vodećim institucijama MONT i MTI da će se, nadamo se obratiti nedostatke u koordinaciji na istraživanje i inovacije.

Skupština Kosova je nedavno usvojila revidirani Zakon o naučno-istraživačkoj delatnosti. Zakon predviđa razvoj naučnih istraživanja, obuke kadrova za obavljanje posla na osnovu istraživanja, transfer znanja i tehnologije i izgradnju naučnu i tehnološku infrastrukturu koja pomaže razvoj i napredak na Kosovu.

### **Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom**

Zemlje Zapadnog Balkana su napravile neujednačen napredak u oblasti nauke i tehnologije, ali oni su na pravom putu. U većini slučajeva te zemlje su ostvarile napredak u zakonodavstvu, ali su i dalje daleko od ciljeva EU, kada je u pitanju ulaganje u istraživanje i razvoj.

BJRM ulaže samo 0.4 % svog BDP-a u istraživanje i razvoj (ulaganje u obrazovanje nije uključeno), je ostvarila dobar napredak u pogledu zakonodavnih i strateških dokumenata razvoja. Administrativni kapacitet je poboljšan, ali napori su i dalje potrebni za jačanje istraživačkih kapaciteta i pripremi za Horizon 2020.

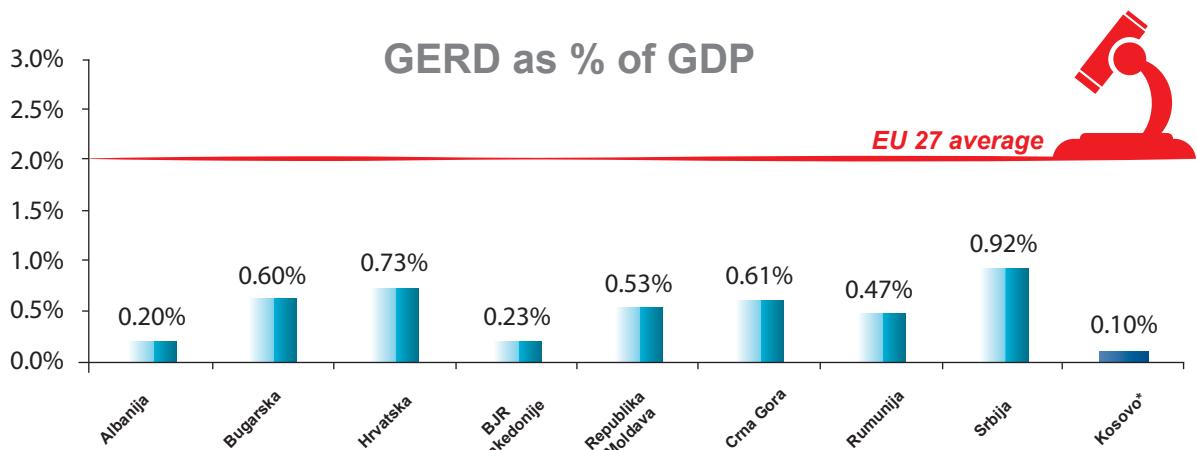
U Crnoj Gori je takođe ostvaren dobar napredak u oblasti nauke i istraživanja. Potrebni su dalji napori u ovoj zemlji da se bavi izazovima sledećeg istraživačkog i inovacionog programa "Horizont 2020" i doprinese Uniji inovacija. Sve u svemu, pripreme u ovoj oblasti su na dobrom putu.

Srbija je postigla ograničeni napredak javne i privatne investicije u istraživanja ali je dalje nizak u ovoj zemlji. Nacionalni istraživački kapaciteti i sprovođenje i praćenje postupaka predviđenih ostaje da se poboljša. Sve u svemu, pripreme u oblasti nauke i istraživanja su na pravom putu.

Albanija je ostvarila vrlo mali napredak, uz izgradnju kapaciteta i ulaganja u istraživanje i razvoj je njihov najveći izazov. Ova zemlja mora da uloži više napora da osigura integraciju u Evropski istraživački prostor i doprinese Uniji inovacija. Povećani napor za uspešno učešće u narednom istraživačkom okviru programa EU Horizont 2020 će takođe biti potrebno. Sve u svemu, pripreme nisu dovoljno napredovale. Sve zemlje regiona su imali priliku da se prijave za projekte u oblasti istraživanja i razvoja, ali je njihov uspeh je bio ograničen. Njihova ukupna investicija za istraživanje i razvoj je prilično simbolična, ispod 1 % u većini slučajeva, što je daleko od cilja od 3% u EU. Čak i Hrvatska, koja je Nova državna članica, nije blizu ovog cilja.

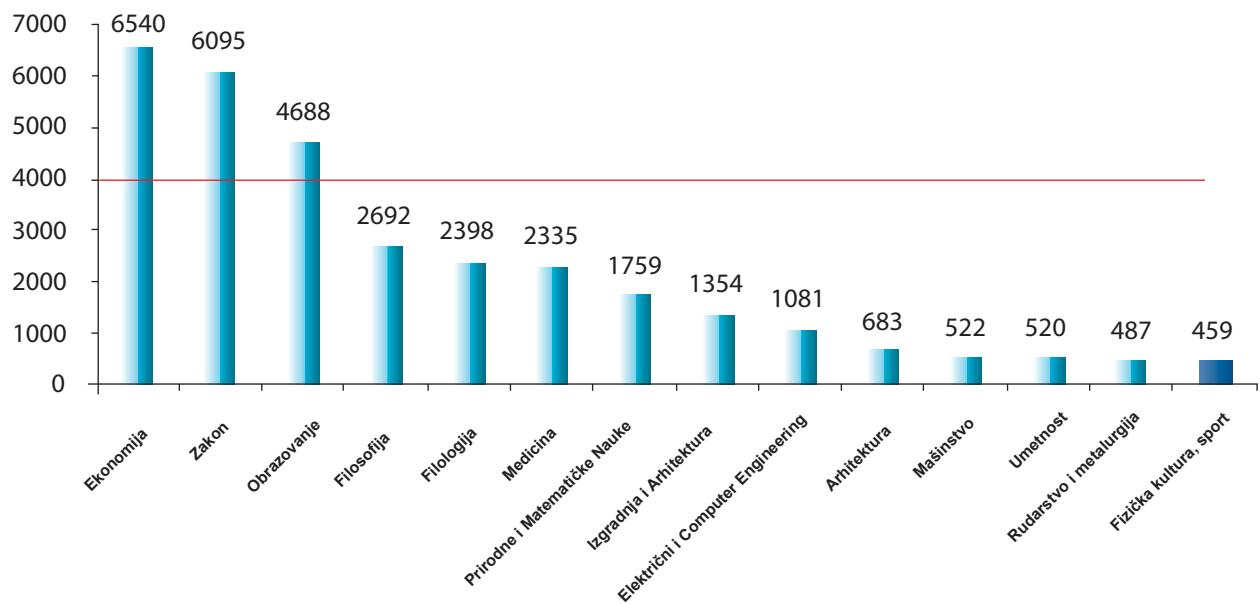
## Korisne Činjenice i brojke

**Slika 1 :** Bruto potrošnja na istraživanje i razvoj 2010, procentualno ( % ) BDP.

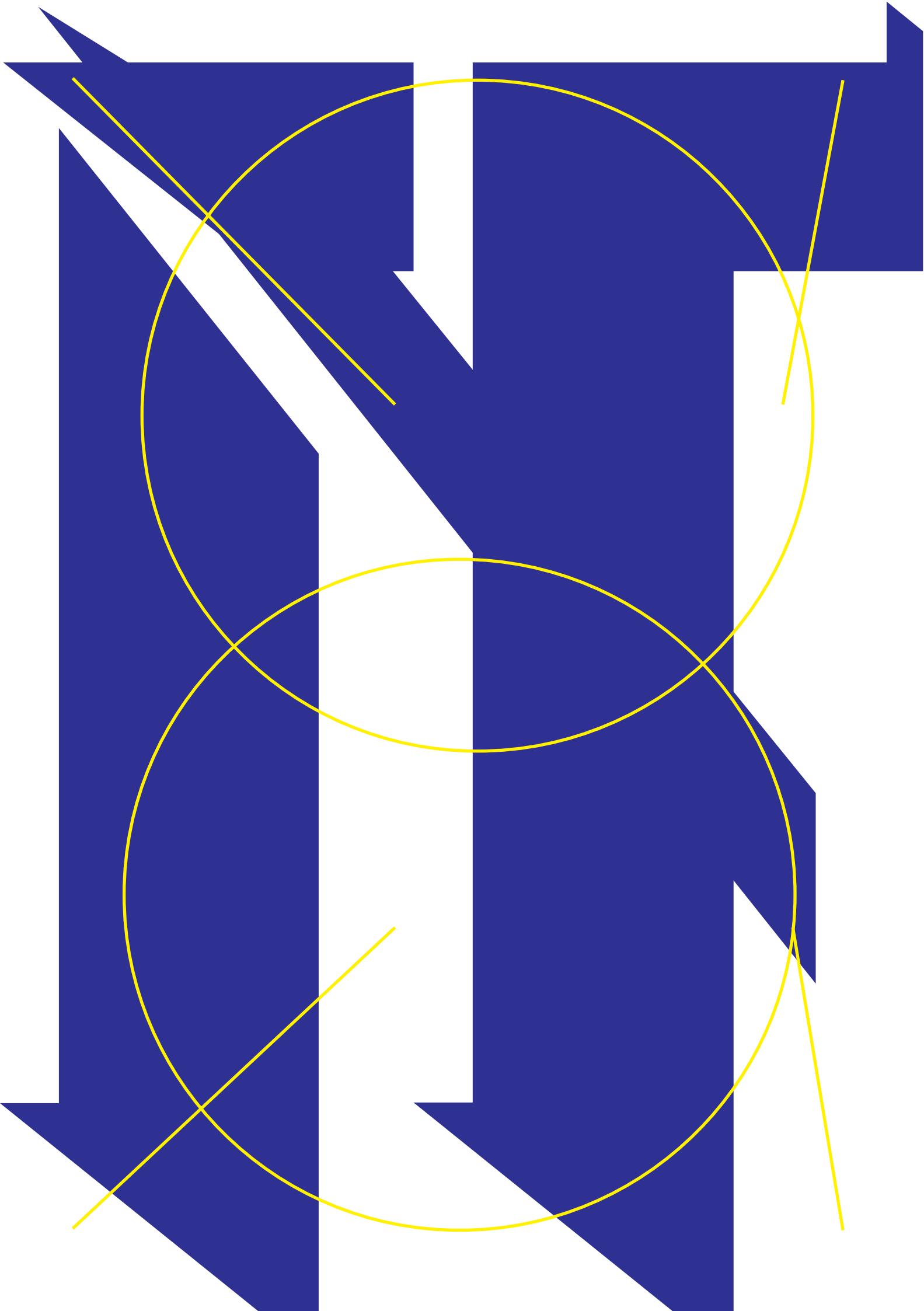


Izvor 1 : OECD ( 2013 ) Procena inovacionog sistema Kosova.

**Slika 2 :** Broj upisanih studenata na Univerzitetu u Prištini u 2010/2011, po oblasti studiranja. U poslednjoj deceniji broj studenata koji se upisuju u nauci i tehnologiji je znatno nizak na Kosovu, posebno zbog nesigurnosti i nedostatka perspektive u ovim oblastima.



Izvor 2 : OECD ( 2013 ) Procena inovacionog sistema Kosova.



KOSOVO - SPORAZUM O STABILIZACIJI - PRIDRUZIVANJU



**EU i**  
**KOSOVO I SPORAZUM O STABILIZACIJI  
I PRIDRUŽIVANJU**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## **Uvod u proces stabilizacije i pridruživanja EU (" SSP " )**

Proces o stabilizaciji i pridruživanju (PSP) je pokrenut od strane Evropske unije nakon rata na Kosovu, sa ciljem podrške zemljama Zapadnog Balkana<sup>©</sup> na njihovom putu oporavka, stabilizacije, pomirenju, regionalne saradnje, reforme i konsolidacije, kako bi im omogućili da postanu tržišne ekonomije i na kraju postanu članice EU.

Suštinski element PSP-a je "Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju" (SSP), koji se Evropska unija nada da potpiše sa svim zemljama u regionu. SSP je sličan "Evropskom sporazumu" koji je EU zaključila sa zemljama Centralne i Istočne Evrope koje su postale članice EU u proširenju od 2004-2007. Na taj način bi naglasili poruku za bivše komunističke zemlje koje žele da se pridruže EU, posle pada Berlinskog zida, da je to važan korak ka ponovnom pristupanju "evropskoj porodici". Slično, "Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju", termin je odabran da naglasi važnost rešavanja konkretnе situacije zemalja zapadnog Balkana, a naročito nasleđa serije brutalnih ratova. Ove zemlje moraju da se stabilizuju politički i ekonomski pre nego što mogu da uđu u bilo koji ugovorni odnos sa EU. Nakon zaključenja SSP sa EU, puna implementacija uslovia ugovora onda postaje ključni uslov za napredak na putu ka članstvu u EU.

Proces i mehanizmi SSP –ja su dogovoreni na samitu u Zagrebu u novembru 2000, a evropski lideri su tada obećali zemljama Zapadnog Balkana "jasnu evropsku perspektivu" na samitu u Solunu u junu 2003, u prisustvu lidera zemalja zapadnog Balkana.

PSP stvara jasnu vezu između napretka ka članstvu u EU i regionalne saradnje i normalizacije odnosa sa susedima. Kao i političku i ekonomsku stabilnost, ona takođe zahteva od zemalja regiona da svoje zakonodavstvo, u brojnim poljima, usklade sa standardima EU i "accommunautaire" (poznato kao zakonodavni organ EU-a), razvoj demokracije i jačanje vladavina prava. Ovo su ključni i osnovni zahtevi za članstvo u EU.

*Sa svoje strane, EU podržava zemlje sa SSP putem:*

- **Trgovinske liberalizacije** - otvara svoje tržište za zemlje SSP;
- **Ekonomске i finansijske pomoći;**
- **Tehničke pomoći za podršku rekonstrukcije, razvoja i stabilizacije**

Trgovinski pitanja čine važan deo svih SSP, ali u zavisnosti od situacije u određenoj zemlji Sporazum može biti dalekosežni ugovorni odnos, uspostavljanje skupa međusobnih prava i obaveza sa EU.

---

<sup>©</sup> This is the expression used in EU circles since 1997 to refer to all the states of Former Yugoslavia and Albania.

## The Stabilisation and Association Process in Action



### Neka ključna Pitanja i Odgovori u vezi Kosova i SSP

#### Zašto je PAP / SSP važan za Kosovo?

SSP će označiti prekretnicu u odnosima između EU i Kosova, jer će biti prvi formalni ugovorni odnos između Kosova i EU. Kada se potpiše, to će biti najvažniji sporazum u kratkoj istoriji Kosova, jer će regulisati odnose između Kosova i EU, i u isto vreme, postaviti osnovu za Kosovo da reformiše svoje političke, administrativne i ekonomske strukture, što će približiti Kosovo Evropskoj Uniji.

Detalji ugovora su već dogovoren i trgovinskih odnosa Kosova i EU su bile visoko na dnevnom redu. Trenutno EU nudi Kosovu ono što je poznato kao "autonomne trgovinske mere (ATM), na osnovu jednostrane odluke EU da obezbedi Kosovu ( zajedno sa ostalim susednim zemljama ) bescarinski pristup na tržište EU. Dok će ATM biti jednostrana merapreduzete od strane EU, SSP će biti bilateralni sporazum potpisani od obeju strana.

SSP između EU i Kosova je slična onima iz zemalja u regionu, ali to će takođe odražavati specifične okolnosti na Kosovu, kao i najnoviji razvoj u okviru EU. Ovo uključuje činjenicu da će ovo biti prvi SSP koji treba da bude postignut nakon stupanja na snagu Lisabonskog sporazuma, koji daje pravni subjektivitet EU.

U međuvremenu, kako je objašnjeno opširnije podP4 u nastavku, EU će obezbediti stalnu podršku tokom procesa, kako u pogledu finansijske tako i tehničke pomoći.

#### Šta Kosovo treba da uradite da bi postigli SSP sa EU?

U oktobru 2012 Evropska komisija je pokrenula studiju o izvodljivosti i spremnosti Kosova da započne pregovore o Sporazumu o Stabilizaciji i Pridruživanju. Naglašavajući napredak koji je postiglo Kosovo, studija je zaključila da je Kosovo spremno da započne pregovore sa EU, pod uslovom da je napredak postignut u brojnim oblastima kao što su vladavina prava, javne uprave, zaštite manjina i trgovine. Takođe je preporučeno da Kosovo nastavi da se fokusira na efikasnoj implementaciji tehničkih sporazuma potpisanih između Prištine i Beograda.

Na osnovu toga, 28. juna 2013 Evropski savet je ovlastio Komisiju da započne pregovore sa Kosovom o SSP.

Pregovori za SSP između Kosova i Evropske komisije su zaključeti 2. maja 2014. Cilj je da se Sporazum inicira tokom leta i, ako je moguće, da se potpiše pre kraja godine.

*Pored trgovinskih odnosa između EU-Kosova, SSP obuhvata i sledeće oblasti:*

- **Regionalnu saradnju;**
- **Slobodno kretanje robe, osnivanja, pružanja usluga i protok kapitala;**
- **Usklađivanje zakona, sprovođenje zakona i pravila konkurenčije;**
- **Sloboda pravosuđa i bezbednost;**
- **Politike saradnje i finansijska saradnja**

SSP bi mogao da postane dalekosežni ugovorni odnos, uspostavljanje skup međusobnih prava i obaveza sa EU. Dužina i obim SSP čine ga složenim oblikom ugovornog odnosa koji će zahtevati tehničku stručnost, političku posvećenost i zajedničke pristupe među akterima u procesu implementacije. Zato je bilo od ključnog značaja da se uokviri Sporazum da Kosovo ima kapacitet ne samo da pregovaraveć i da ga efikasno sproveđe.

U tom smislu, institucije Kosova moraju da procene sve oblasti koje mogu imati uticajna SSP i shodno tome grade svoje pregovaračke platforme, tako da pruži najbolje rezultate za Kosovo, onda iskoriste priliku da analiziraju lekcije naučene od drugih zemalja u regiji dok sprovode svoji SSP.

### **Šta Vlada Kosova radi u vezi sa ovim?**

Pre nego što joj je dat mandat da počne pregovore, Vlada Kosova je formirala pregovarački tim, na čelu sa ministrom za evropske integracije koji takođe obuhvata šest drugih ministarstava, naime ministarstvo spoljnih poslova, pravosuđe, finansija, trgovine i industrije, ministarstvo za poljoprivredu i ekonomskim razvojem.

Pregovarački tim je uspešno koordinirao aktivnosti različitih institucija tokom pregovaračkog procesa, uspostavio mehanizme konsultacija i odredito pozicije za pregovore. Pregovarački tim je uzeo u obzir primere iz SSP drugih zemalja zapadnog Balkana i naučenih lekcija iz njih dok sarađuje sa Evropskom komisijom za izradu sporazuma.

Pored održavanja konsultativnih sastanaka sa zainteresovanim stranama i razvijanja kapaciteta svog osoblja kroz obuke, studijska putovanja u zemljama regiona, i tako dalje, Vlada je pripremila Akcioni plan za pregovore o SSP. Akcioni plan se sastoji od više od 200 predviđenih mera koje se moraju preduzeti, koje služe kao ključna strategija vlade na putu Kosova ka integraciji u EU. Akcioni plan definiše ključne prioritete i neophodne reforme koje se moraju preduzeti od glavnih institucija na Kosovu.

U cilju poboljšanja političkog dijaloga i jačanja zakonodavnog nadzora izvršne vlasti, skupština je takođe angažovana u procesu.

Za promovisanje slobodnu trgovinu, Vlada već planira da uskladi svoje finansijske i fiskalne politike u skladu sa propisima EU. Za održavanje slobodnog kretanja roba i usluga sa zemljama u regionu, Vlada planira da nastavi da promoviše implementaciju Sporazuma Centralne Evrope o slobodnoj trgovini (CEFTA) praćenjem tarifnih i necarinskih barijera. Vlada planira da učestvuje na svim sastancima CEFTA i informiše preduzeća o ulozi koju se očekuje da igraju u procesu.

### **Šta EU radi da podrži ovaj proces?**

Kosovo je uvek bilo u fokusu EU u ovom procesu, ali zbog razlike među članicama EU o nezavisnosti Kosova bilo je veoma teško da formalno uključi Kosovo u Procesu Stabilizacije i Pridruživanja. Međutim, nakon mnogo vremena i truda EU je našao novu formulu da Kosovo uključi u proces, nakon stupanja na snagu Lisabonskog sporazuma. To je u početku urađeno sa tzv Mehanizma za praćenje stabilizacije i pridruživanja, a kasnije sa dijalogom PSP. Čak iako dijalog nije zamena za formalnepregovore o SSP, to je pomoglo Kosovu da uskladi neka od svojih zakonodavstva sa EU. Ovo će da se pokaže kao prednost kada se pokrenu formalni pregovori za SSP.

Cilj dovođenja Kosova u PSP je predloženo i pre nego što je statusa zemlje uspostavljen. Diskutovalo se u početku u ustanovama EU kroz internu komunikaciju, onda putem Saopštenja Evropske komisije u 2009, ali to je bio samo sa studijom izvodljivosti u oktobru 2012 kada je Komisija bila u stanju da predloži početak pregovore o SSP sa Kosovom, pošto sereš početni problemi.

EU je zbog toga napravila veoma značajan napor da omogući Kosovu da učestvuje u Procesu stabilizacije i pridruživanja i nastavi svoj putu ka konačnom članstvu u EU. Kosovo već uživa značajnu pomoć EU iz EU Instrumenta za Predpristupnu Pomoć (IPA). EU je najveći donator na Kosovu. Između 2007 i 2012 EU je potrošila 565 miliona € na finansijsku i tehničku pomoći za Kosovo, više pomoći po glavi stanovnika u EU nego bilo koja druga zemlja na svetu. Ova podrška će se nastaviti u PSP periodu i Kosovo će zaista steći pravo na širi opseg prepristupnih fondova EU.

Jedan od najvećih doprinosa koji EU čini u regionu u okviru SAP-a je kroz otvaranje svog ogromnog tržište od više od 500 miliona ljudi za većinu proizvoda. U zavisnosti od njihove situacije, zemljama regiona su za uzvrat dati prelazni periodi od nekoliko godina pre nego što moraju da otvore svoje tržište za proizvode iz EU. To je dizajnirano da omogući onim zemljama koje nisu spremne da se nose sa eventualnim pritiscima konkurenčije proizvoda iz EU u potpuno liberalizovanom EU tržištu da poboljšaju svoje kapacitete i konkurenčiju. Dakle, EU će odmah otvoriti gotovo celokupno tržište dok su zemljama Zapadnog Balkana date nekoliko godina pre nego što u potpunosti otvore njihova tržišta<sup>®</sup>. Ovo je jedan od najvećih podsticaja za privlačenje direktnih investicija u zemljama u regionu, s obzirom da njihovi proizvodi mogu da uđu i da se slobodno postave na veliko Jedinstveno Evropsko Tržište.

<sup>®</sup> In due course, the Government of Kosovo will also have to determine which Kosovan products are still too fragile/sensitive to face completion from EU imports and ask for "derogations", postponements for set periods of implementation of full liberalisation in that sector. Kosovo might also need derogations in areas such as Competition Policy.

## Šta je komparativna situacija u regionalnim zemljama kandidatima, potencijalnim kandidatima i Hrvatske, najnovije članice EU u 2013

Iz gore navedenih razloga, Kosovo je poslednja zemlja u regionu koja će biti pozvana da započ pregovore za SSP. Sve ostale zemlje u regionu su zaključile svoje SSP sa EU. Poslednji SSP koji je stupio na snagu, u junu 2013 bio onaj između EU i Srbije. Srbija je sada takođe započela pregovore za članstvo u EU. SSP sa BiH potpisana je u junu 2008, ali se još uvek čeka ratifikacija, i još uvek nije stupio na snagu.

BJRM je bila prva zemlja zapadnog Balkana koja je potpisala SSP i sada ima status kandidata za EU već više od osam godina. SSP je na snazi u Crnoj Gori, koja ima status kandidata i u pregovorima je za članstvo u EU. Albanija takođe ima SSP na snazi.

Hrvatska je prva zemlja koja prošla kroz dugo putovanje od SSP do članstva u EU, koji je postignut 1. jula 2013. Za mnoge ovo služi da pokaže da SAP sistem funkcioniše, da kada zemlja zapadnog Balkana može da ispunjava neophodne kriterijume, EU je spremna da je prihvati kao novog člana.

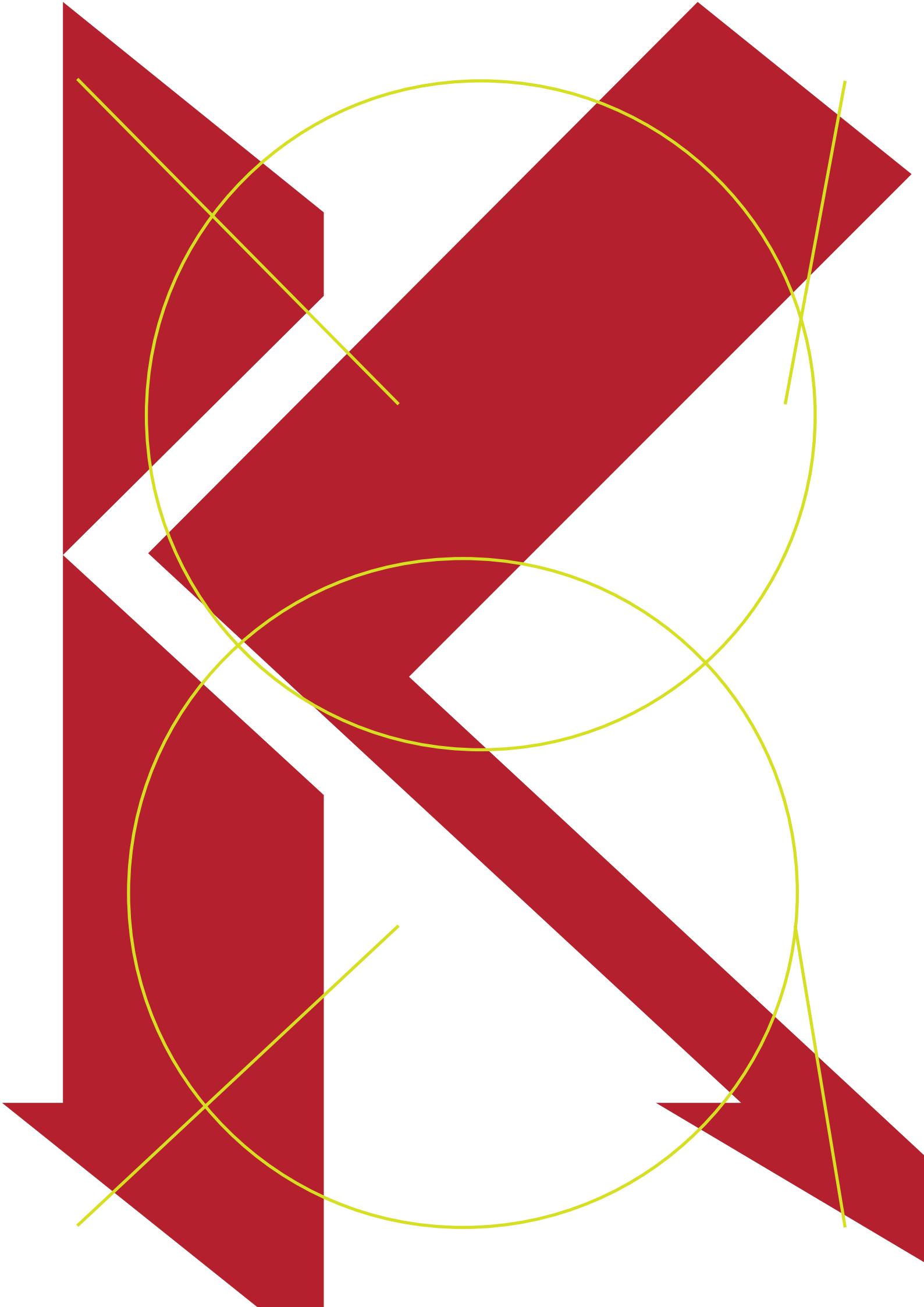
### Neke činjenice i brojke o PSP

Događaj	Makedonija	Hrvatska	Albanija	Crna Gora	Bosna i Hercegovina	Srbija	Kosovo
Početni pregovori o SSP	05-04-2000	24-11-2000	31-01-2003	10-10-2005	25-11-2005	10-10-2005	(2013)
SSP parafiran	24-11-2000	14-05-2001	28-02-2006	15-03-2007	04-12-2007	07-11-2007	(?)
Potpisan SSP/IA	04-09-2001	29-10-2001	12-06-2006	15-10-2007	16-06-2008	29-04-2008	(?)
Stupanje na snagu***	06-01-2001	01-03-2002	01-12-2006	01-01-2008	01-07-2008	01-02-2010	(?)

\*\*\* Ovi datumi se odnose samo na stapanja na snagu Prelaznog sporazuma



Države članice
SSP na snazi
Privremen sporazum na snazi
Pregovori o SSP ovlašćeni od strane Evropskog saveta
Hrvatska: <ul style="list-style-type: none"><li>• Pregovori o SSP počeli u 2000;</li><li>• SSP potpisana u oktobru 2001;</li><li>• Stupila na snagu marta 2002;</li><li>• Postala članica EU 2013</li></ul>



TRGOVINA



# EU i TRGOVINA



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

## ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije . Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova. Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Trgovina bez barijera i carina je jedan od osnovnih principa Evropske unije. Trgovina je regulisana u EU interno i na međunarodnom nivou. "Jedinstveno tržište" je jedan od najvećih dostignuća u procesu trgovine Evropske zajednice. EU bez barijera je politika koja je stvorila jedinstveno najbogatije tržište na svetu sa više od 500 miliona stanovnika. Uz 28 država članica koje su uključene zemalje u Evropsko udruženje slobodne trgovine (EFTA), međuvladine organizacije postavljene za promociju slobodne trgovine i ekonomске integracije.

Stvaranje jedinstvenog tržišta je donelo značajne koristi članovima EU, obezbeđujući da se ljudi, roba, usluga i kapital kreću slobodno unutar EU kao što bi se kretali u okviru jedne zemlje. Evropska unija učestvuje sa 20% uvoza i izvoza na svetu, što je čini najvećim globalnim trgovcem.

Trgovina između EU i drugih zemalja na svetu, spoljna trgovina, regulisana od strane Svetske trgovinske organizacije (STO) pravila ili bilateralnih trgovinskih sporazuma. EU u ovom trenutku pregovara istorijski trgovinski sporazum sa Sjedinjenim Državama koji će stvoriti najveću slobodnu zonu na svetu.

### Kako je to relevantno za Kosovo?

Pristup EU prema trgovinskim politikama na Balkanu se zasniva na uspostavljanju slobodne trgovine sa bilateralnim sporazumima sa svakom zemljom. Liberalizacija trgovine unutar zapadnog Balkana se prepostavlja da restrukturira ceo proces kako nacionalne ekonomije rade kroz pojednostavljene procedure trgovanja, poboljšanje konkurentnosti i bolju zaštitu potrošača. Pošto je otvaranje granica prema stranim tržištima ključni uslov za proširenje EU, slobodna trgovina i priprema zemlje poput Kosova za konačno članstvo u EU.

U bliskoj budućnosti, trgovinska pravila između EU i Kosova će se upravljati u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Prema ovom okviru, tržišna ekonomija će dalje napredovati u skladu sa zahtevima Svetske trgovinske organizacije (STO) pravila, posebno u pogledu konkurenčije, intelektualne svojine i zaštite potrošača.

### ***Unošenje slobodno - trgovinskih aranžmana je korisno za Kosovo na nekoliko načina:***

- Na način da se stvore radna mesta, poboljšanje životnog standarda ljudi i smanjenje siromaštva.
- Nudi veći izbor robe i usluga, poboljšava konkurenčiju na tržištu uz zadržavanje cena na nižem nivou za potrošače.
- Donosi ideje i povećava potencijal za strane investicije. Kao protok novih ideja i inovacija, napredak u poboljšanje proizvoda i usluga za klijente.
- Ona uspostavlja veza između naroda, doprinosi preduzećima i zaposlenima zajedno i doprinosi političkoj stabilnosti.

## Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Već nekoliko godina, trgovina između Kosova i EU održan je pod "autonomnim trgovinskim mera", okvir koji je ponuđen od strane EU za sve zemlje Balkana. Kosovo ostaje jedina država na Balkanu, bez direktnog bilateralnog trgovinskog sporazuma sa EU, mada se očekuje da se promeni sa SSP.

U 2007, Kosovo je postalo potpisnik Evropskog centralnog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA), koja je uspostavila slobodne trgovinske odnose između sedam balkanskih država i Moldavije. Ovo je otvorilo tržište Kosova u zemlje regionala, omogućavajući uvoz i izvoz bez trgovinskih barijera. Implementacija CEFTA sporazuma od strane mnogih se takođe smatra kao priprema za Kosovo i region za konačnom članstvu u EU i Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Kao član CEFTA, Kosovo ima pristup tržištu od 30 miliona potrošača i otvoren je za transfer znanja o trgovini, tehnologiji i konkurenčnosti sa državama članicama. Trgovinski odnosi između Kosova i niza drugih članova CEFTA su imali svoje uspone i padove.

Primeri se mogu naći u nedavnom trgovinskom sporom sa Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom, koji je eskalirao iz trgovine u sporu koji se odnosi na kretanje ljudi. Priznavanje carinskih pečata Kosova od strane Srbije i Bosne i Hercegovine imaju takođe probleme od 2011.

Iz svog iskustva u trgovini, Kosovo je došalo do razumevanja da napredovanje kroz trgovinu nije jednostavan proces. Koliko god zemlje imaju koristi od otvaranja svoja tržišta, oni takođe mogu da se nađu u trgovinskim deficitima, pogotovo ako domaća proizvodnja nije dovoljno konkurentna. Trenutno privreda Kosova je jedna od najslabijih u Evropi. Stopa nezaposlenosti dostiže čak 40%, pa čak i veću u ruralnim područjima. Trgovinski deficit Kosova je najviši u CEFTA i samo se povećao tokom godina.

## Šta EU radi da podrži ovo?

Evropska unija pomaže Kosovu da poveća svoje trgovinske mogućnosti od kraja rata. Kosovo je uključeno među korisnicima autonomnih trgovinskih mera sa Zapadnim Balkanom i sa nekim malim prekidima su te preferencijalne mere otvorene za Kosovo sve vreme.

Evropska unija takođe igra ključnu ulogu u obezbeđivanju da Kosovo postane deo regionalne zone slobodne trgovine u CEFTA. Sporovi oko statusa Kosova, je dovelo do trgovine Kosova sa nekim od zemalja u regionu posebno Srbijom i Bosnom i Hercegovinom su negativno uticala i bilo je olakšanje pomoći od EU da se prevaziđu ove prepreke.

Što se tiče trgovinskih odnosa sa Evropskom unijom, to će biti regulisano SSP, koji se fokusira snažno na trgovinske politike. Trgovinske preferencijalne mere, koje Evropska unija jednostrano nudi na Kosovu u SSP, će se pretvoriti u bilateralni sporazum. Kosovo i EU će na taj način postati partneri; Međutim to će značiti više odgovornosti za Kosovo.

## Šta Vlada radi / planira da uradi ? Koji su sadašnji kapaciteti?

Vlada Kosova je pokazala snažnu posvećenost da inkorporira međunarodne standarde koji se odnose na trgovinu u domaće zakonodavstvo i uspostave adekvatne mehanizme za njihovo sprovođenje. Vlada je fokusirana na trgovinskim pregovorima, kao deo Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Kosovom i pripremila neophodne studije uticaja.

Ministarstvo trgovine i industrije ( MTI ) je vodič trgovinske politike na Kosovu, mada su neke nadležnosti su podeljene. MTI radi na razvoj modernog trgovinskog ambijenta na Kosovu, izradi povoljnog zakonskog okvira, poboljšanje konkurenčije, privlačenjem stranih investicija, pojednostavljenje procesa otvaranja i poslovanja i podrške domaćim preduzećima za izvoz proizvoda. U prvih šest meseci 2013, na Kosovu se uvozi roba iz više od 150 zemalja i izvozi u 65 zemalja. Trgovina sa zemljama regiona i EU predstavlja većinu spoljne trgovine Kosova.

MTI planira da nastavi da podržava domaće proizvođače da učestvuju u međunarodnim poslovnim forumima i sajmovima u cilju uspostavljanja poslovne mreže. Promocija domaćih proizvoda i brendiranja Kosova se takođe sprovodi u inostranstvu uz pomoć Kosovskih Ambasada. Vlada Kosova takođe ima za cilj da organizuje poslovne forume u cilju promovisanja stranih direktnih investicija na Kosovu. Tokom godina strane investicije su porasle, posebno iz zemalja kao što su Velika Britanija i Turkska. U planu je da se razvije trgovinska politika i identifikovati Kosovo kao trgovinski potencijal i aktivnosti koje će morati da se preduzmu da se podstakne ekonomsko kretanje kroz trgovinu. Vlada nastoji da dodatno izmeni carinski kod prema EU carinskim modelima, izmeni zakon o razmeni u skladu sa standardima STO i pojednostaviti uvozne i izvozne procedure da se smanji vreme carinjenja.

## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom

Sve ostale zemlje Zapadnog Balkana imaju sporazume o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom I trgovina između njih i 28 država članica EU je regulisano sa ovim sporazumom.Osim Bosne i Hercegovine, svi SSP su formalno na snazi, jer su propisno ratifikovani u svim državama članicama. Trgovina Bosne i Hercegovine sa EU se zasniva na "Privremenom sporazumu ", koji nameće deo SSP. To je razlog zašto se može reći da Kosovo zaostaje za drugim zemljama u regionu u trgovinskim odnosima sa Evropskom unijom.

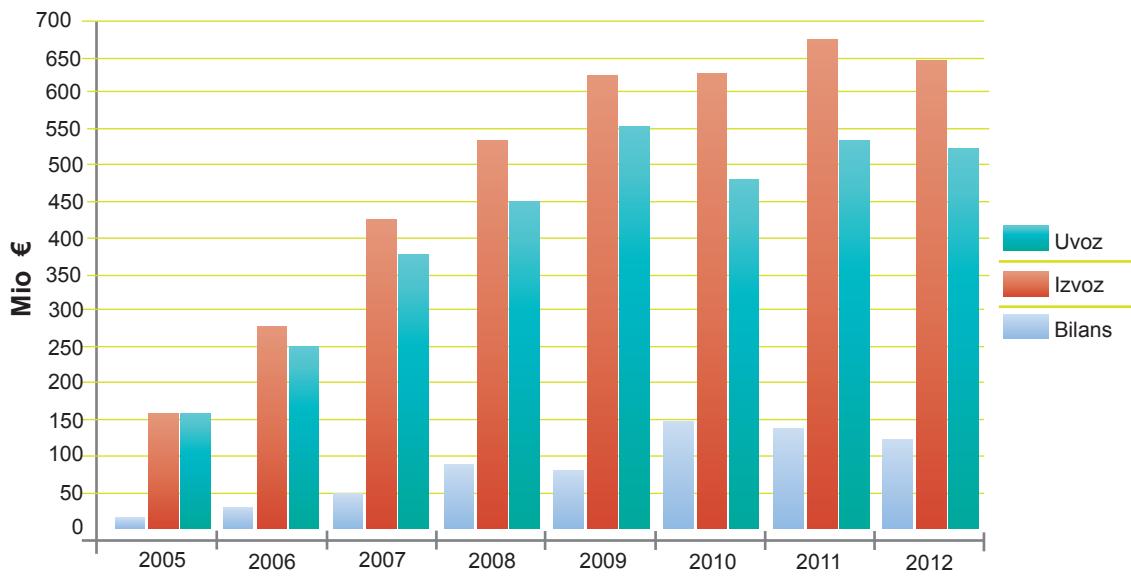
Koliko zemlje Zapadnog Balkana koriste svoje mogućnosti pružene SSP zavisi od njihovog učinka u proizvodnji i kvalitetu robe. Oni još uvek imaju mnogo toga da urade da bi bili ozbiljni konkurenti na tržištu EU, ali oni imaju slobodnu trgovinu u regionu.

Kada zemlja uđe u Evropsku uniju ona više ne može da bude deo bilo koje druge oblasti slobodne trgovine. To je razlog zašto Hrvatska, nakon ulaska u EU 1. jula 2013 više ne može da bude deo CEFTA. Da bi se adaptirala Evropska komisija u dogovoru sa zemljama regiona protokolima SSP, sa ciljem da se obezbedi tradicionalni trgovinski tok između tih zemalja i Hrvatskom koja je najnovi član.

SSP favorizuje zemlje u regionu, a ne EU u pogledu trgovine i zemljama regiona su date nekoliko godina da liberalizuju svoja tržišta, kako bi se zaštitili svoju domaću proizvodnju.

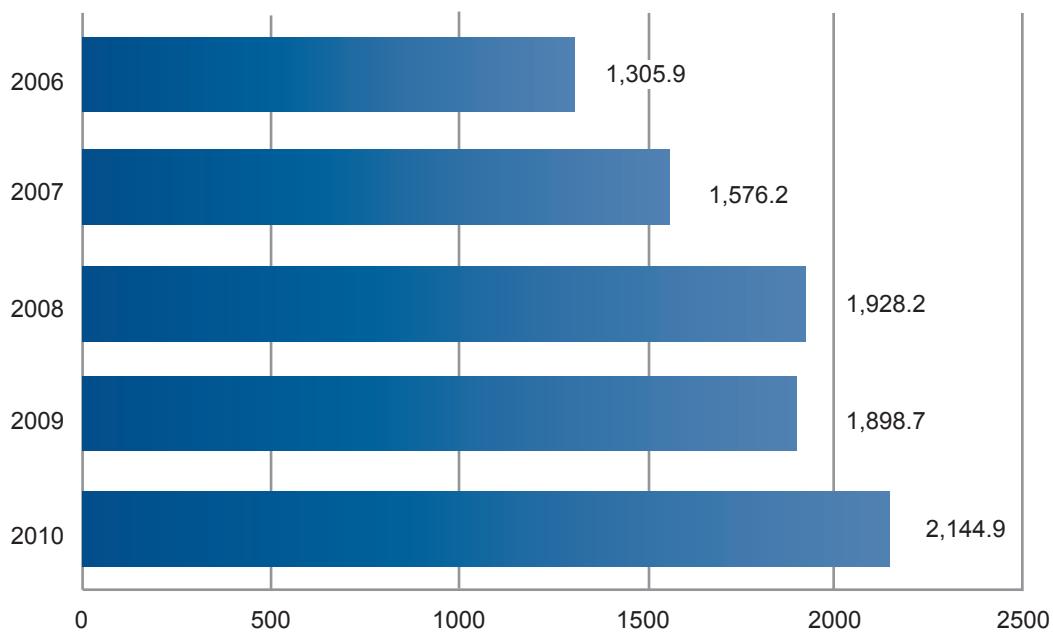
## Korisne činjenice i brojke

**Slika 1:** Slika prikazuje trgovinski uvoz, izvoz i ravnotežu između trgovinskih odnosa EU i Kosova, od 2003 do 2012 uvoza iz EU na Kosovo su povećane tokom godina.



Izvor 1: Evropska komisija ( 2013 ) Evropska unija, trgovina sa Kosovom

**Slika 2:** Uvoz na Kosovu, po godinama - u miliona eura.



Izvor 2: IPAC - vodič Investor -a na Kosovu

**Slika 3: Izvoz u regionu i EU ( u € 1.000 )**

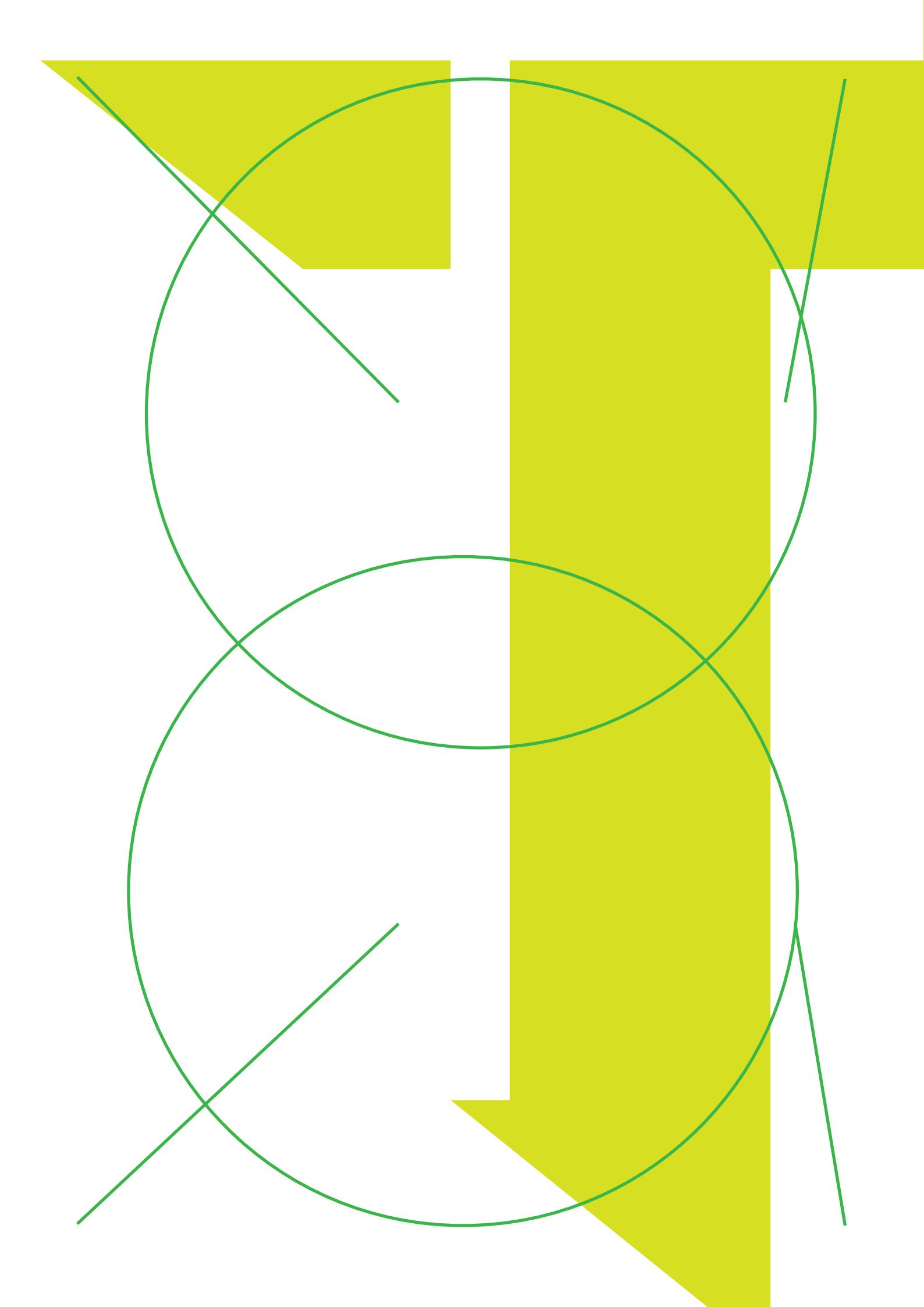
	Export						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bosnia and Herzegovina	1.503	3.399	5.126	5.287	5.919	1.206	1.877
Montenegro	10.060	622	2.207	2.913	3.770	3.084	3.917
Serbia		6.265	20.910	19.280	9.893	3.504	3.846
Macedonia	9.461	9.619	9.734	17.384	20.046	17.355	29.296
Albania	1.793	5.240	12.645	20.799	21.113	26.182	32.288
Croatia	513	882	1.123	1.837	793	2.151	2.709
Moldavia	n / a	n / a	n / a	n / a	n / a	n / a	n / a
Total	23.510	26.027	51.745	67.500	61.534	53.482	70.933
EU Countries	16.248	17.285	28.602	69.370	93.974*	71.275*	131.460

Source: Statistical Office of Kosovo

**Slika 4: Uvoz sa regionom i EU ( u € 1.000 )**

	Import						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Bosnia and Herzegovina	12.845	18.450	18.465	29.838	38.747	59.739	82.979
Montenegro	161.281	6.411	17.800	15.063	13.789	13.059	11.388
Serbia		152.257	191.053	222.534	208.951	210.901	260.156
Macedonia	149.218	220.148	257.754	237.895	346.536	291.837	316.062
Albania	20.237	18.093	23.108	35.262	59.632	58.385	69.092
Croatia	25.120	21.975	28.071	38.982	49.985	58.511	59.338
Moldavia	n / a	n / a	n / a	n / a	n / a	n / a	n / a
Total	368.701	440.334	536.254	579.574	717.640	692.465	799.015
EU Countries	378.144	431.977	391.335	572.904	701.982*	755.004*	821.233

Source: Statistical Office of Kosovo



KULTURA  
TURIZAM  
I KULTURNO  
NASLEĐE



**EU i**  
**KULTURA, TURIZAM**  
**I KULTURNO NASLEĐE**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Očuvanje zajedničkog kulturnog nasleđa Evropske unije je jedan od osnovnih ciljeva politike Unije. Ove politike su da podrže kulturne programe i naprave bogatstvo pristupačne kulturne različitosti u Evropi, bilo u jeziku, književnosti, pozorištu, bioskopu, plesne umetnosti, arhitekturi ili rukotvorina.

Turizam je jedan od ključnih evropskih industrija i ekonomija mnoge države članice koje zavise u velikoj meri od turizma. Evropska unija promoviše turizam povezivanjem sa kulturnim nasleđem, kako bi se došlo do dodatnih sredstava za razvoj turizma. Evropska komisija uspostavlja blisku saradnju između svojih usluga u cilju promovisanja razvoja kulturnog turizma i srodnih industrija. Dobre prakse su identifikovane i održive za upravljanje kulturnog turizma, uključujući i nasleđe koje se promoviše.

Od svog uključivanja u Ugovoru o Evropskoj uniji, kulturna saradnja je postala nova nadležnost zajednice. Sajt Kultura unija daje detalje širokog spektar kulturnih aktivnosti od političkih pitanja, kao što su međunarodne saradnje politike i veštine i mobilnost, programima finansiranja EU, do kulturnih takmičenja i nagrade, da budu "EU prestonice kulture" i mogu se naći na: <http://ec.europa.eu/culture/index>.

Kultурне Inicijative Evropske unije dopunjaju nacionalne kulturne programe zemalja članica EU, dodajući novu dimenziju. Kultura, umetnost, dizajn i kreativne ideje će poboljšati način života ljudi i doprinoće inovaciji socijalne kohezije. Očuvanje kulturne baštine i spomenika podstičući interkulturni dijalog, privlači turiste kroz mogućnosti razgledanja i pomaže razvoj ruralne ekonomije.

### Kako je to relevantno za Kosovo?

Proces integracija EU pomaže Kosovu da sačuva svoju kulturnu različitost i iskoriste svoje kulturne resurse u punom ekonomskom i turističkom potencijalu, u korist Kosova i EU. EU snažno naglašava očuvanje i podršku kulturnih sektora. Praćenje EU prioriteta je važna za Kosovo, jer će dati pristup turistima sa bogatom kulturnom pozadinom zemlje, stvaranje mogućnosti za zapošljavanje i ekonomski rast u dugom roku. Kultura, umetnost, dizajn i kreativne ideje će poboljšati način života ljudi i doprinoće inovacije i socijalnu koheziju.

Bogato kulturno poreklo Kosova dopunjuje raznolikost EU i obogaćuje kulturnu ponudu. Bilo kroz nastupe Filharmonije Kosova i hora ili Narodni ansambl pesama i igara "Shota" ili kratkih filmskih festivala kao što su DokuFest u Prizrenu ili jedinstvenih tradicijama, kao što su "Priprema Mlade"<sup>®</sup>, kultura Kosova će značajno doprineti ukupnoj evropskoj različitosti.

Zaštita kulturnog nasleđa čuva istoriju predaka i omogućava različite etničke grupe na Kosovu da zadrže svoj identitet. Ako Kosovo želi da poštuje politiku EU u tom pogledu, vlasti moraju da preduzmu oštре mере za stvaranje odgovarajućih uslova koji će omogućiti manjinama da čuvaju, štite i razvijaju svoju kulturu. Zaštita istorijskih objekata i spomenika, uključujući džamije i manastire na Kosovu, koji će privući turiste iz raznih delova sveta. Kosovo sa svom multietničkim i multikonfesionalnim nasleđima ilustruju slogan EU "Ujedinjeni u različitosti".

### KREATIVNA EVROPA 2014-2020

**Kreativna Evropa je kulturni program Evropske unije koji će obezbediti niz novih mogućnosti:**

**300 000 umetnika i drugih kulturnih profesionalaca i će dobiti sredstva za postizanje publikE u inostranstvu ;**

**više od 1.000 evropskih filmova dobiće podršku, da im se pomogne da dostignu publiku širom Evrope i šire ;**  
**hiljade kulturnih organizacija i profesionalaca će imati koristi od sticanja novih veština, pomažući im da rade na međunarodnom nivou ;**

**2.500 evropskih bioskopa dobiće podršku u pomoći da se osigura da najmanje 50 % od filmova koje se prikazuju su evropski**

<sup>®</sup> 'Preparation of Bride' is a tradition a thousand years old, passed on to generations in today's Zhupa area in south Kosovo. Today, this tradition is at the verge of extinction, as only a 65-year-old lady continues preparing young brides according to their traditions. The bride's face is painted in many beautiful layers of color.

Recently published in National Geographic.

## Šta EU radi da bi podržao proces?

Kulturno nasleđe na Kosovu je priznat kao sastavni deo evropskog nasleđa. Mnogi kulturni i istorijski spomenici su oštećeni tokom rata. EU je pomogla da povrati neke od njih. To je učinjeno kako od EU, i uz pomoć pojedinih država članica.

Kosovu jeod koristi nastavak pomoći u važnim oblastima kao što su razvoj kapaciteta, povećanja javne svesti o potrebi očuvanja nasleđa i takođe u smislu direktnе podrške umetnicima, filmskim stvaraocima, kulturnih organizacija i drugih inicijativa. Evropska unija će pomoći Kosovu u budućnosti proširivanjem mogućnost da učestvuju u različitim evropskim kulturnim projektima i događajima.

Evropska unija u saradnji sa Savetom Evrope je pomogao Kosovu da proslave Dane evropske baštine. EU je organizovala, u saradnji sa Ministarstvom kulture, omladine i sporta, prvi Regionalni centar za kulturnu baštinu na Balkanu koja je otvorena u Prizrenu. Centar, koji je renoviran sredstvima EU, ponudiće akreditovane programe obuke u oblasti kulturnog nasleđa, za sve vrste profesionalaca širom regiona (javne i privatne stručnjaka, praktičara i studenata), u skladu sa međunarodnim standardima EU, zasnovan na multidisciplinarnom pristupu.

Evropska unija koristi svoje partnerstvo sa kosovskim vlastima da im pomogne da podignu svest za promociju istorijskog i kulturnog nasleđa. Srpskih pravoslavnih crkava I potrebu da ih zaštite je posebno osetljivo pitanje. EU je omogućio dijalog između Kosova i Srbije u Briselu o pitanjima vezanim sa temom kulture i nasleđa. Saradnja sa drugim međunarodnim organima na Kosovu, kao što je misija KFOR-a, takođe je igrao ključnu ulogu u rešavanju problema tih spomenika koja je preneta dužnost na kosovske vlasti u zilju zaštite.

## Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Kosovo poseduje bogatu materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu iz drevnih civilizacija koja je veoma atraktivna za posetioce koji žele da se upoznaju sa dokazima praistorije i ilirskog perioda. Opipljivo se može videti širom Kosova u prirodnim parkovima, galerijama, muzejima, dvoracima i kulama i verskih spomenika, kao što su džamije i manastira, dok u nematerijalni deo izrazi, jezik, muzički instrument koji predstavljaju narod Kosova, raznovrsnost zajednica kao deo kulturnog nasleđa.

### Top spomenici:

**Drevni Grad Ulpijana (I-VII)**

**Pećka Patrijaršija (1235)**

**Tvrđava Novo Brdo (1285)**

**Manastir Dečane (1327 – 1335)**

**Fatih Sultan Mehmet Džamija u Priština (1461)**

**Kuća prizrenske lige (1878)**

Iz sveobuhvatnih razloga veći deo sredstava i kapitala na Kosovu su orijentisani na jačanje demokratije, vladavine prava, ljudskih prava i rešavanje drugih hitnih oblasti. Stoga je razumljivo da su kultura i kulturno nasleđe bili među poslednjima na listi prioriteta. Imajući u viduograničen budžet, vlada se često susretala sa poteškoćama u pronalaženju balansa o tome gde da investiraju i kultura je jedna od oblasti koja pati od smanjenja u slučaju budžetske krize. Finansiranje u ovoj oblasti je takođe nedostaje od stranih davaoca, gde su veoma malo aktivnosti podržane za promovisanje i očuvanje kulturne aktivnosti na Kosovu.

Nedostatak finansijskih sredstava, iako, ne opravdava ograničen napredak u oblasti kulture, posebno u očuvanju kulturnog nasleđa<sup>®</sup>. To ne opravdava činjenicu da Vlada Kosova ima plan ili strategiju u mestu o razvoju kulture i očuvanju baštine. To ne opravdava haotične urbanizaciju u gradovima Kosova, uništavanja istorijskih centara u Prizrenu i Đakovici, paljenja hotela Unije u Prištini, ili novom fasadom koja JE izgrađena na vrhu tih sajtova. Veći deo baštine takođe pati od politizacije i koristi se za političko cenkanje i poluge.

<sup>®</sup> Forum 2015 (2013) Mistake after Mistake – Analysis over the continuous mistakes in protection of cultural heritage.

## Šta Vlada radi o tome?

Postoje dve oblasti koje su identifikovane kao prioritet, kako bi se približio sa politikom EU u kulturi, odnosno očuvanje kulturnog nasleđa i identiteta manjina, i zaštitu intelektualne svojine. Iako je donet Zakon o kulturnom nasleđu, veliki deo sekundarnog zakonodavstva koji bi regulisao nadležnosti između institucija u vezi kulturnog nasleđa nedostaje. Slično tome, Zakon o pravima Autora je usvojen, ali ima ograničen administrativni kapacitet da ga sproveđe.

Nedostatak implementacije podzakonskih akata je takođe odložila osnivanje Kancelarije za prava i intelektualne svojine, stvaranje sistema za sertifikaciju autora, borbe protiv piraterije i drugih kršenja intelektualne svojine. Broj drugih zakona koji su usvojeni od strane Skupštine, kao što su zakoni za podršku Skupštini pesama i igara "Shota", biblioteke, sporta, orkestar, opera, baleta, kinematografije i teatra, ali njihova implementacija je i dalje daleko od zadovoljavajućeg.

Film i džez festivali uglavnom sponzorisi od preduzeća na Kosovu, osim toga oni formiraju i odvijaju, mali broj kulturnih aktivnosti. Postoji hitnost da se okrenu oko sebe i da iskoriste kulturni potencijal za korist zemlje. Politika u ovoj oblasti je vođena od strane Ministarstva kulture, omladine i sporta (MKRS) i neki deo odgovornosti pripada kulturnim direkcijama opštinskog nivou. Trenutno samo 1 % od budžeta Kosova se izdvaja za kulturu i umetnost, što je mnogo manje nego u zemljama članicama EU. Povećanjem sredstava na kulturi i umetnosti, vlada će garantovati podršku u svim sferama, poboljšati infrastrukturu i kapitalne investicije i rešavanje potreba opremu. To bi takođe pružaju podršku programima, festivalima, umetničkim predstavama i izložbama.

Tokom narednih nekoliko godina, vlada planira da ostvari svoje strateške ciljeve koji uključuju očuvanje kulturne baštine, jačanje kapaciteta za sprovođenje zakona, podizanje javne svesti, vraćanje arheološkog i etnološkog blaga iz Srbije, promovisanje arheoloških istraživanja, razvoj inventara kulturne baštine, i podržava istraživačke i tehničke poslove.

## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom

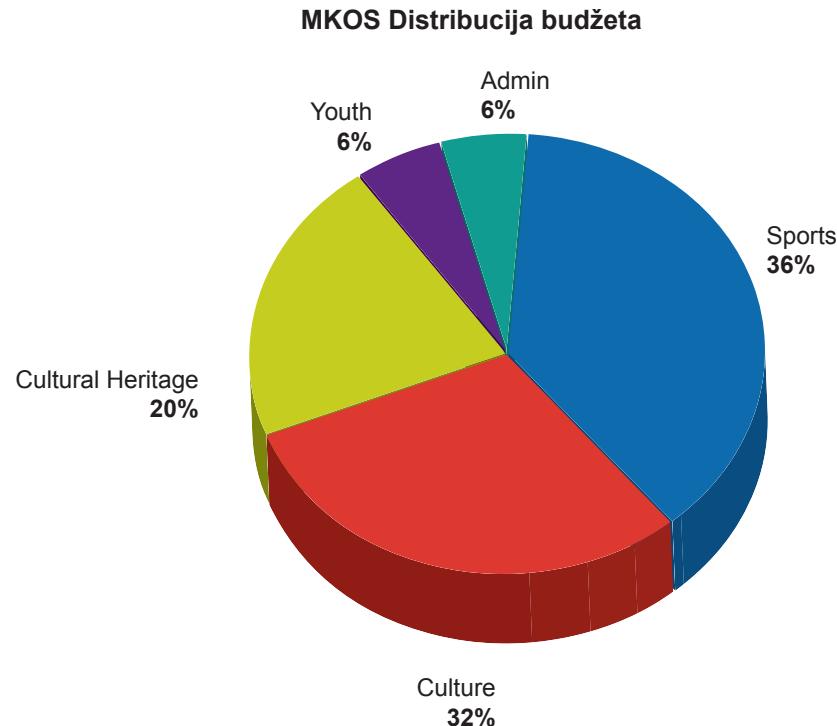
Kulturno nasleđe se smatra jednim od najvažnijih sredstava za razvoj turizma u zemljama Zapadnog Balkana. Ako se pogledaju najbolje turističke destinacije u regionu veza između kulture i kulturnih manifestacija kao razlog za putovanja je lako ustanoviti. Milioni turista posete hrvatski primorski grad Dubrovnik, desetine hiljada turista učestvuje u festivalu Ekit u Novom Sadu. Drevni sajt Butrinta u Albaniji, srednjevekovni most u Mostaru u Bosni i druge kulturne i istorijske lokacije širom regona su takođe privlačne za sve veći broj turista iz Evrope i ostatka sveta.

Evropska unija kroz finansiranje je pomogla da se obnove mnogi gradovi koji su uništeni tokom nedavnih ratova. Generalni direktorat za proširenje Evropske komisije ima savetnika za kulturno nasleđe na Balkanu. Prošle godine tri zapadna sajtova Balkana su izabrani za EU finansirane projekte u vrednosti od 2,8 miliona € za podršku očuvanja i obnovu kulturnog nasleđa u regionu. Ovo je urađeno u saradnji sa Regionalnom savetom za saradnju. Među projektima koji se finansirali ovaj put bili su Franjevački Bač u Srbiji, Banjaluka Kastel u Bosni i Hercegovini i Poloniju Arheološki lokalitet u Albaniji. EU je finansirao mnogo više lokacija širom regiona.

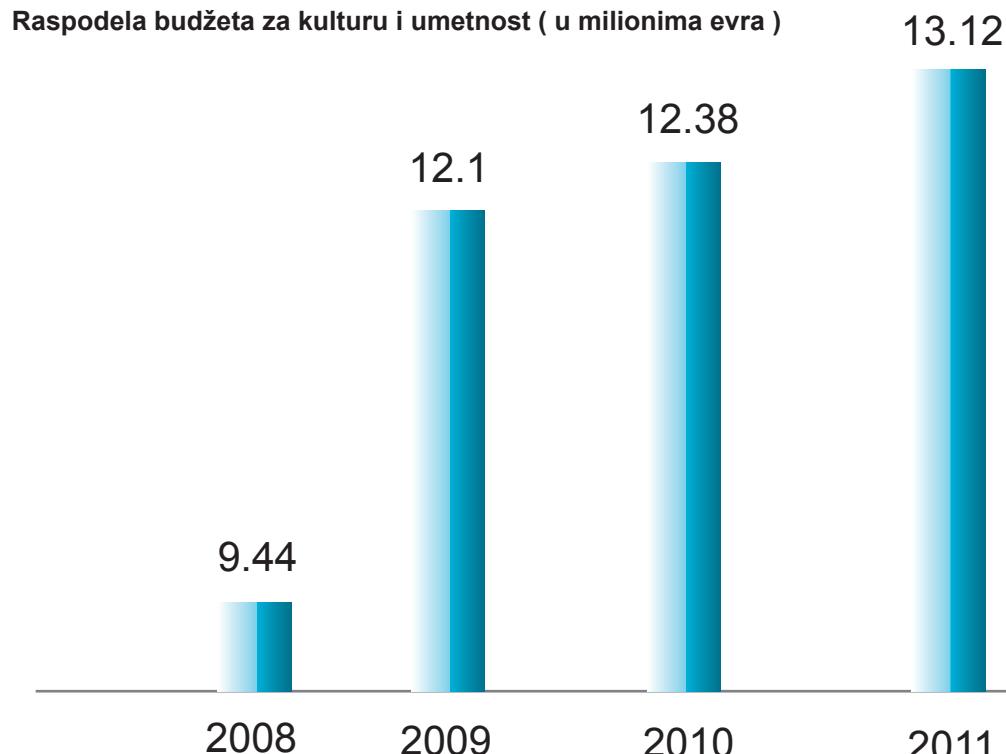
Hrvatska, kao članica država, uključena je u svim projektima EU koji se odnose na turizam i kulturu. Planira se da jedan od hrvatskih gradova na kraju decenije treba postati "Evropska prestonica kulture". Ovaj naslov se dodeljuje svake godine u jednom gradu u dve države članice.

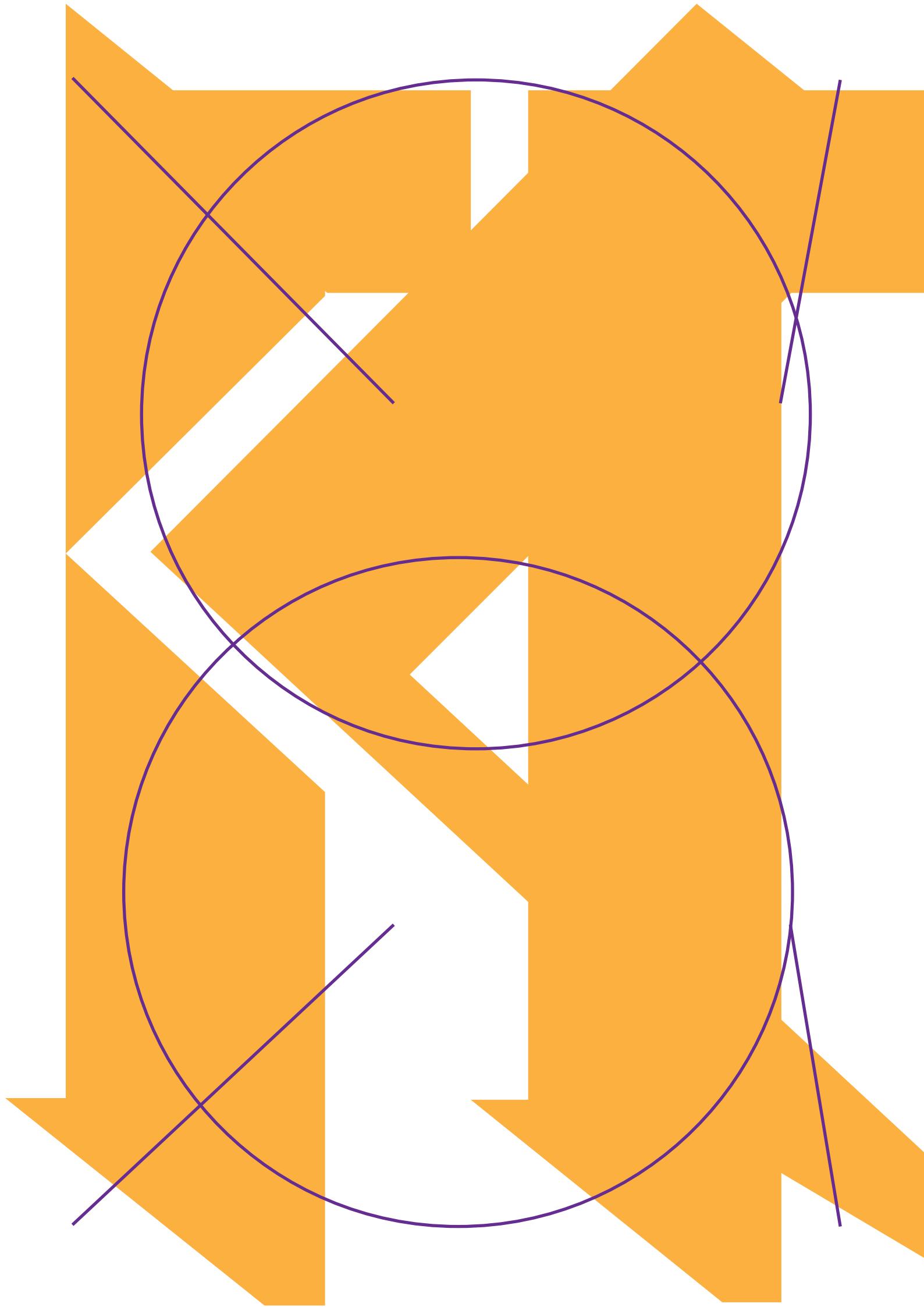
## Korisni Grafikoni i brojke

**Slika 1 :**Grafikon pokazuje raspodelu budžeta za MKRS. Kultura i kulturno nasleđe su prioritet Ministarstva.



**Slika 2 :**Budžet za kulturu i umetnost je porastao tokom godina, ali nedostatak finansijskih sredstava je nastavila da inhibiraju napredak u kulturi i kulturnom nasleđu.





L I B E R A L - I N Z A C - J A V I N Z O G R E Ņ M I M A



**EU i**  
**LIBERALIZACIJA VIZNOG REŽIMA**



An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integrimit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration

---

**ODRICKANJE OD ODGOVORNOSTI**

Ova publikacija je napravljena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu i Ministarstva za Evropske Integracije .  
Međutim, njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne odražava zvanične stavove Evropske unije ili Vladi Kosova.  
Informacije tačne do maja 2014.

## Uvod

Slobodno kretanje ljudi je jedno od osnovnih prava u Evropskoj uniji, koji EU takođe ima za cilj da promoviše, u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima zemalja. Producenje ove privilegije je uslovljena sprovođenjem ozbiljnih reformi u oblasti ilegalne migracije, kontrolu granica, sigurnost dokumenata, kao i borba protiv organizovanog kriminala i korupcije.

Još jedan ključni uslov je spremnost zemlje da ponovo prizna one građane koji su odbili azil ili ilegalno borave u zemlji domaćina i da ih integrišu u njihovom društvu. EU je sastavio listu zemalja čiji građani moraju da poseduju vize pri prelasku spoljnih granica EU i listu zemalja čiji građani su izuzeti iz tog zahteva.

"Vizna liberalizacija " u praksi znači da se građani tih zemalja koji su uključeni u ukidanje viza, tzv " bela šengenska lista ", mogu da putuju u zemlje Šengen zone bez potrebe pribavljanja vize.

Ovo omogućava putovanje bez viza za do 90 dana, u periodu od šest meseci, u evropskim zemljama šengenskog prostora. Međutim, to ne dozvoljava ljudima da rade ili se nasele u tim zemljama. Šengenska područja bez granica obuhvata 22 zemalje članice EU plus Island, Norvešku, Švajcarsku i Lichtenštajn. Velika Britanija i Irska su se opredelile da ne budu deo Šengena, dok Bugarska, Rumunija, Kipar i Hrvatska tek treba da postanu deo Šengena.

## Koliko je to relevantno za Kosovo?

*Putovanja je mnogo, mnogo lakše, ako vam ne treba viza!*

Liberalizacija viznog režima će omogućiti građanima Kosova da putuju za različite namene, kao što su rekreacija, razgledanje, kratkih poslovnih putovanja, uspostavljanje mreže ili posetiti članove porodice koji su nastanjeni u evropskim zemljama. To bi pojednostavilo razmenu studenata, posao na poslovnim kontaktima itd. Ne bi bilo potrebe da se podvrgnu procedurama za dobijanje vize, koje su povezane sa dugim satima čekanja, plaćanje vize i druge papirologije.

Liberalizacija viznog režima je takođe važan korak u približavanju Kosova EU. Dvadeset šest evropskih zemalja će biti dodat na trenutnoj listi od pet zemalja u kojima građani Kosova mogu da putuju bez viza. Putovanja utire put za lude da slede svoje interese, promovišu svoje poslovanje i generišu nove ideje.

Iskustvo EU pokazuje da zemlje " Europeanize " kroz mobilnost, jer su nacionalne vrednosti i kulturne svesti promovisane i ukršćuju se među različitim narodima. Ona takođe umanjuje nacionalističke predrasude i preko- kulturne zablude. Putovanje takođe dovodi do prosperiteta i slobode. To bi:

- Pomoglo studentima da pohađaju kratke programe razmene, treninge, ili studijske posete;
- Omogući vladine ili ne-vladine zvaničnike da prisustvuju sastancima u kratkom roku;
- Omogući građanima da provedu odmor u evropskim zemljama, da plivaju u Grčkoj ili skijaju u Austriji;
- Poboljšalo poslovne mogućnosti i preduzetničke razmene.

## Šta EU radi da bi podržao proces?

EU je odlučila da se uključe u "dijalog" vizne liberalizacije sa Kosovom u januaru 2012 i predao " Mapu puta " viznog dijaloga za vladu sredinom juna 2012. Ovaj dokument predviđa sveobuhvatnu listu uslova i reformi koji je potreban se da sproveđe od strane Kosova. One se fokusiraju na merama, kao što su povratak i reintegraciju, sigurnost dokumenata, upravljanja granicom i migracijama, borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije, kao i osnovnih prava.

Evropska komisija, zajedno sa ekspertima iz zemalja članica Šengena, prati napredak u ispunjavanju tih uslova i proizvodi izveštaje sa konkretnim pratećim preporuka. Prvi izvještaj je objavljen u februaru 2013, koji je ocenio Kosova rekord u usvajanju zakonodavstva EU, u oblastima od interesa. To pokazuje da je Kosovo uspostavilo pravni i institucionalni okvir u mnogim oblastima, kao što su readmisiji, reintegracija, sigurnost dokumenata, upravljanje granicom / granica, migracija, azila, borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, policija i pravosudne saradnje, zaštite podataka i osnovnih prava koja se odnose na slobodu kretanja. Postojala je još jedna misija EU koja ja je poslata na Kosovo u proleće 2014 da oceni napredak učinjen od poslednje misije. Trenutno, službe Komisije su u pripremi izveštaj i oni ne mogu unapred suditi ishod. Pozicija Evropske komisije je rokovi nisu postavljeni i da sve zavisi od napretka u postizanju ispunjenja uslova postavljenih u Mapi puta.

Izveštaj takođe identifikovao one zakonske propise koji nisu bili uvek u skladu sa *acquis communautaire*. Kao rezultat toga, zakoni o strancima, azila, državljanstvo, kontrola granica/granice, političkih partija i finansiranje nacrtu zakona o zakonitim presretanjem telekomunikacija morao da se dopuni. Izveštaj je takođe pokazao da sadašnji kapacitet Kosova da se bori protiv organizovanog kriminala i korupcije ostao ograničen, sa potencijalno ozbiljnim uticajem na unutrašnju bezbednost EU.<sup>⁹</sup>

EU aktivno pomaže Kosovu da ispuni uslove za liberalizaciju viznog režima kroz dalekosežne tehničke pomoći i najveće misije Zajednička bezbednosna i odbrambena politika ( ZBOP ) o vladavini prava, EULEKS.

## Kakva je trenutna situacija na Kosovu?

Vlada Kosova je počela da radi u procesu vizne liberalizacije, čak pre nego što je dijalog formalno pokrenut. Oslanjajući se na iskustva zemalja u regionu, koji su bili podvrgnuti ovom procesu ranije, institucije Kosova su počele da sprovode niz reformi da olakšaju proces. Iako su ovi naporibili van okvira formalnog dijaloga, jeste napravljen neki napredak. Takođe, prerano podstaknut debat o viznoj liberalizaciji i očekivanja bezviznih putovanja su pokrenuta. Već dugi niz godina, liberalizacija viznog režima je nastavila da bude na vrh dnevnog reda političkih partija, civilnog društva i medija.

Nakon dobijanja mape puta, kosovske vlasti su odmah pokrenule neophodne reforme. Ministarstvo za evropske integracije ima za zadatku da koordinira ove reforme, a nadležna ministarstva predvode stvarne reformske procese.

⁸ Albania, Macedonia, the Maldives, Montenegro and Turkey. (Source: Kosovo Government MFA)

⁹ First EU Commission report on Kosovo's progress towards visa liberalization. Summary. Brussels 12 February 2013.

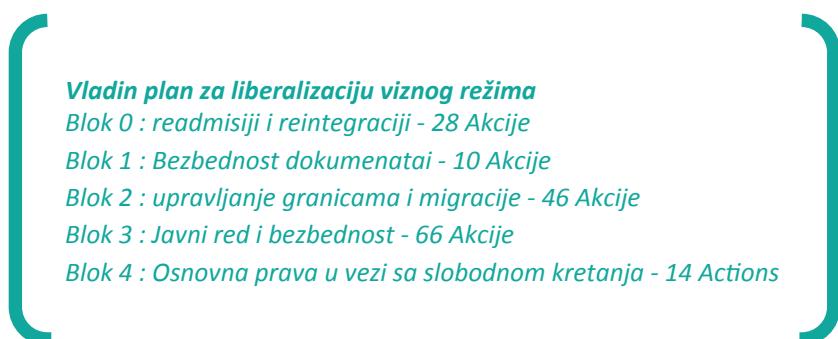
- Osnovane se strukture koje će voditi dijalog o vizama sa EU.
- Odbor za viznu liberalizaciju je na mjestu i ko-predsedava ga Ministarstvo za evropske integracije i Ministarstvo unutrašnjih poslova. Komitet se sastoji od članova koji su na visokom političkom nivou.
- Osnovana je radna grupa za Tehničku liberalizaciju viznog režima, kao i sekretarijat koji prati i procenjuje i izveštaje o implementaciji Mape puta. Sekretarijat za liberalizaciju viznog režima je do danas izradila tri posmatračke izveštaje o implementaciji Mape puta.

## Šta Vlada radi / planira da uradi ? Koji su sadašnji kapaciteti?

*Liberalizacija viznog režima je centralni prioritet Vlade. U aprilu 2013, Vlada je usvojila akcioni plan, koji navodi aktivnosti koje bi trebalo da se realizuju od strane državnih organa, kako bi se ispunili preporuke navedene u mapi puta i evaluaciji Komisije. Plan obuhvata ukupno 164 radnji koje treba preduzeti u svim blokovima; identificuje institucije koje su odgovorne za sprovođenje akcije, budžet i pokazatelje.*

*U cilju poboljšanja kapaciteta ljudi koji su uključeni u sprovođenje ovih akcija, Vlada je predvidela obuke za zvaničnike, kao što su oni koji rade na integriranom upravljanju granicom ( IBM ), antikorupcijske agencije, tužilaca, sudija, policije i drugih zaposlenih.*

*Ispod je pregled nekih od ključnih aktivnosti koje Vlada planira da preduzme u svakom bloku:*



- **Readmisijska i reintegracija:** Kosovo mora da potpiše bilateralne sporazume o readmisiji sa zemljama EU, bori protiv ilegalne migracije, poboljša funkcionisanje odeljenja reintegracije i sprovodi redovne procene o "Strategiji Vlade za reintegraciju i readmisiji".
- **Bezbednost dokumenata:** Kosovo mora da obezbedi primenu zakona o ličnim imenima, proizvodnju i izdavanju biometrijske lične karte, poboljšati tačnost podataka u matične knjige i jačanje kapaciteta i bezbednosti Agencije za civilne registre.
- **Upravljanje granicama i migracijama :** Kosovo mora da izmeni zakon o graničnoj kontroli i nadzoru, zaključuje ugovore za sprovođenje zakona sa susednim zemljama, poboljša kapacitete IBM zvaničnika, izmeni zakon o strancima i sprovode zakonodavstvo o neregularnim migracijama.
- **Javni red i bezbednost:** Kosovo mora da sprovede reforme koje poboljšavaju nezavisnost i efikasnost sistema krivičnog pravosuđa, razjasni odredbe krivičnog zakona, primenjuje zakon o javnim nabavkama, nacrt zakona protiv trgovine ljudima, uspostavi čvrst sistem protiv pranja novca, spreči politički uticaj na tužilaštvo i presuđivanju krivičnih dela, i jačanje kapaciteta policije da istraži teške slučajeve.
- **Sloboda kretanja:** Kosovo mora da obezbedi slobodu kretanja, eliminiše nerazumno ograničenja, obezbedi ugrožene grupe da imaju pristup ličnim dokumentima, sprovodi okvire protiv diskriminacije i osigura bezbednost zajednica u opština.

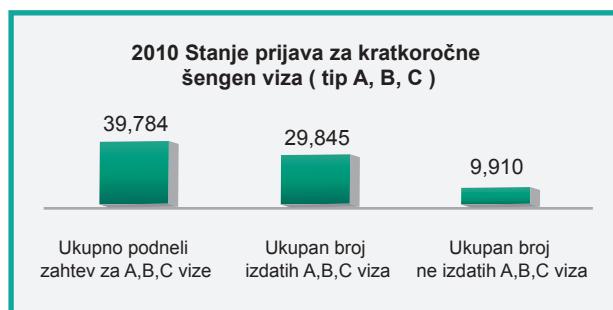
## Poređenje sa drugim zemljama kandidatima i "potencijalnim kandidatima", kao i sa najnovijim članom, Hrvatskom.

Sve zemlje u regionu zapadnog Balkana, osim Kosova su uključeni u putovanja bez viza 'belu listu'. FYROM, Crna Gora i Srbija su se pridružili bezviznom režimu EU u decembru 2009, dok Albanija i Bosna i Hercegovina su to učinila godinu dana kasnije. Hrvatska je koristila od bezviznog režima još pre nego što je postala punopravna država članica EU.

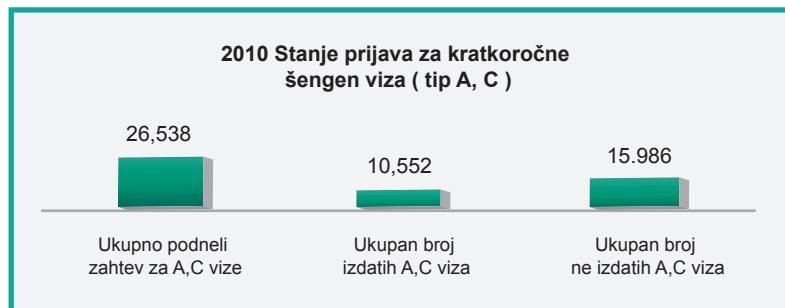
Zahvaljujući nekim negativnim pojavama, koje proizilaze kao posledica uvođenja bezviznog režima, Evropska komisija pažljivo prati rast azilantskih zahteva iz ovih zemalja. Prošlog decembra, države članice EU usvojila mehanizam koji će omogućiti suspenziju bezviznog režima za one zemlje za ozbiljna kršenja, zloupotrebe viznog režima, ili u slučajevima iznenadnog značajnog porasta broja azilanata.

### Korisne činjenice i brojke

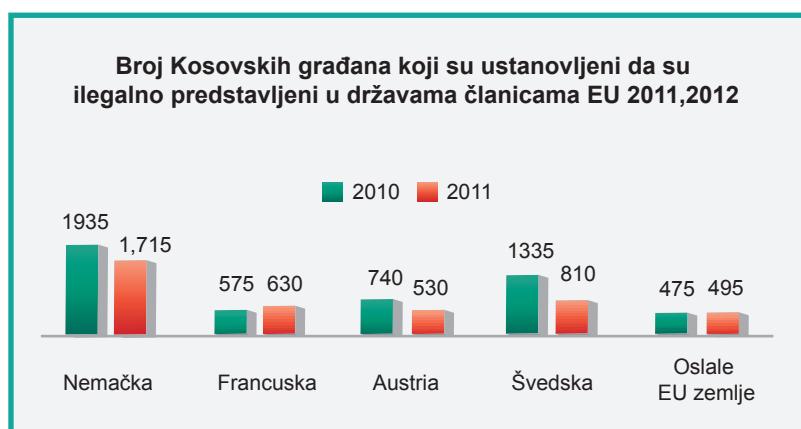
Grafikon 1: Izvor: Evropska komisija, Generalni direktorat za unutrašnje poslove



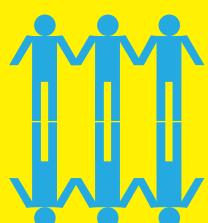
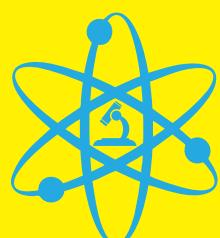
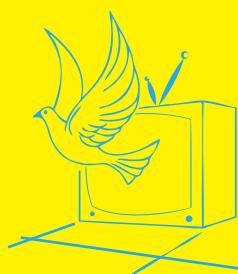
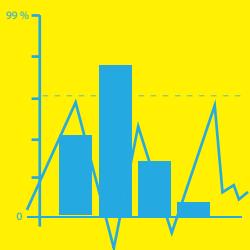
Grafikon 2: Izvor : Evropska komisija, Generalni direktorat za unutrašnje poslove



Grafikon 3: Izvor : EUROSTAT i DG unutrašnji poslovi kalkulacija







An EU funded project managed by the European Union Office in Kosovo



Ministria e Integritit Evropian  
Ministarstvo za Evropske Integracije  
Ministry of European Integration